

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok IV

Warszawa — Styczeń 1951 r.

Nr 1(31)

TREŚĆ NUMERU:

EUGENIUSZ JABŁOŃSKI	— U progu drugiego roku Planu 6-letniego	str. 1
LEON BEM	— Przedsiębiorstwo państwowe	„ 3
IZAAK KLAJNERMAN	— Zasady ustroju rolnego ZSRR	„ 9
Dr MIECZYŚLAW NIEDUSZYŃSKI	— Zmiany przepisów postępowania arbitrażowego	„ 12
WITOLD DĄBROWSKI	— Budżetowe ujęcie zadań rad narodowych	„ 16
	— Prekluzja czy przedawnienie należności z tytułu umowy o pracę	„ 20

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego za czas od dnia 15.XI.1950 do dnia 15.XII.1950; Orzecznictwo w sprawach gospodarczych: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa, Trybunał Ubezpieczeń Społecznych; Notatnik: Charakter prawny premii, Wynagrodzenie pracowników odbywających służbę wojskową. Nowelizacja przepisów o rejestrze handlowym, Nowe przepisy o rejestrze spółdzielni.

U progu drugiego roku Planu 6-letniego

Wykonanie planu pierwszego roku realizacji Planu 6-letniego, to nie tylko zamknięcie okresu minionego, ale przede wszystkim punkt wyjściowy dla nowej pracy, wymagający zdania sobie sprawy z wielkości postawionych zadań oraz z rozmiarów sił, jakie zmobilizować trzeba będzie dla wykonania tych nowych zadań.

Podsumowanie przeszłości jest o tyle tylko celowe i właściwe, o ile służy celom przyszłości, o ile z doświadczeń ub. okresu wyciąga wnioski i wskazuje właściwą drogę dla dalszej pracy. Zmiana roku nie jest przy tym przekreśleniem dorobku poprzednich miesięcy, ale punktem, który sprzyja przeprowadzeniu analizy i wyznaczeniu dalszego odcinka drogi. Cel wytknięcia nie wymaga, ponieważ postawiony został u wstępu objęcia władzy ludowej w Polsce, a jest nim — budowa socjalizmu.

Celowi temu służy Plan 6-letni, który jako ustawa należy formalnie do okresu poprzedniego, ale w praktyce stać musi stale przed nami jako wskaźnik i drogowskaz. Trwałe znaczenie dla rozwoju życia gospodarczego mieć będą takie akty ustawodawcze wydane w 1950 r., jak ustawa o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, przepisy o socjalistycznej dyscyplinie pracy, o planowej gospodarce kadrami, ustawa o umowach planowych, nowe zasady organizacji przedsiębiorstw państwowych wraz z nowym dekretem o przedsiębiorstwach państwowych, a wreszcie — ugruntowanie systemu pieniężnego.

Jeżeli do powyższych aktów ustawodawczych dodamy rozpoczęte prace nad nowym kodeksem karnym i cywilnym, w których oczywiście postanowienia dotyczące życia gospodarczego zajmować będą musiały niepoślednie miejsce, przystąpienie do opracowania nowego ko-

deksu pracy, wówczas stwierdzić można, że zakres pracy i zagadnień do omówienia i naświetlenia w 1951 r. już choćby tylko na bazie wspomnianych aktów ustawodawczych z 1950 r. oraz rozpoczętych nowych kodyfikacji jest dostatecznie szeroki. Życie jednak idzie naprzód i do tych spraw niewątpliwie dołączą się dalsze zagadnienia i problemy.

W zakresie teoretycznych rozważań, rok 1950 przyniósł wypowiedź Józefa Stalina w dyskusji na temat językoznawstwa. Zawarta w tej wypowiedzi analiza pojęcia bazy i nadbudowy ma podstawowe znaczenie nie tylko dla nauki językoznawstwa, ale i dla nauki prawa. Dyskusje, jakie rozwinęły się na tle tej wypowiedzi zarówno w nauce radzieckiej jak i polskiej, stały się ożywym źródłem dla naukowej analizy poszczególnych dziedzin życia i nauki.

Coraz głębsze i gruntowniejsze zapoznawanie się z opracowaniami i metodologią badań naukowych uczonych radzieckich znajduje swój praktyczny wyraz nie tylko w coraz bardziej prawidłowych rozwiązaniach praktycznych, jeżeli chodzi o zrozumienie, wykładnię i stosowanie przepisów prawa, ale wpływa na kształtowanie się nowych instytucji w nowym ustawodawstwie. Idąc tą drogą zdobywa się pewność, że droga ta jest drogą właściwą, wiodącą do celu. Korzystanie z doświadczeń nauki i praktyki radzieckiej pozwala bowiem na uniknięcie błędów zarówno ideologicznych, jak i praktycznych w rozwiązywaniu problemów, które występują na naszym etapie budowy socjalizmu.

Naprowadzone momenty wytyczają jasno drogę „Przeglądowi Ustawodawstwa Gospodarczego”.

Celom realizacji zadań określonych w ustawie o Planie 6-letnim służy cały szereg ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń. Dla praktyki ważne i istotne jest nie tylko zapoznanie się z tekstami wydanych i obowiązujących aktów normatywnych, ale również z intencjami tych norm, ich łącznością z innymi przepisami, jak również z naświetleniem stosunku tych norm do bazy, której służą.

Zestawienie obowiązujących przepisów, ale nie tylko w formie obiektywistycznego ich zacytowania, ale z naświetleniem i uwypukleniem założeń programowych i ideologicznych najważniejszych aktów normatywnych — to pierwsze zadanie, jakie stawia sobie wydawnictwo.

Praktyczne realizowanie zadań Planu 6-letniego, to na odcinku prawniczym rozwiązywanie problemów, nasuwających się przy stosowaniu obowiązujących przepisów prawnych.

Wyjaśnianie zagadnień prawnych i trudności interpretacyjnych mogących występować w szerszym zakresie, przez omawianie właściwej interpretacji przepisów, przedstawianie właściwego trybu postępowania — to drugie zadanie wydawnictwa.

Właściwe stosowanie przepisów prawnych wymaga gruntownej znajomości właściwych metod interpretacji w duchu marksizmu-leninizmu. Zapoznawanie czytelników z tymi metodami przyjętymi przez naukę radziecką przez tłumaczenia wybranych działów, jak i syntetycznych ujęć przez doktrynę radziecką poszczególnych zagadnień i dziedzin prawa, przez recenzje radzieckich wydawnictw i dzieł naukowych — to trzecie zadanie wydawnictwa.

W miarę stałego wzrostu problematyki prawnej w zakresie ustawodawstwa gospodarczego — to ostatnie zadanie będzie musiało przybierać coraz szersze kręgi, zwłaszcza w tych dziedzinach, które wykraczają poza tradycyjne granice zagadnień prawnych, jak np. system finansowy, zagadnienia inwestycji.

Zdając sobie sprawę, że każde oderwanie się od czytelnika i jego potrzeb wypacza linię zasadniczych celów wydawnictwa, kontynuowana będzie akcja zbierania i publikowania głosów dyskusyjnych.

Stawiając sobie powyższe zadania wydawnictwo pragnie dorzucić cegiełkę do wielkiego Planu Budowy Podstaw Socjalizmu w Polsce, Planu 6-letniego. W związku z tym ulega jednocześnie, począwszy od Nr 1 (31), rozszerzeniu objętość czasopisma, co nasi Czytelnicy przyjmą niewątpliwie z zadowoleniem, Redakcji zaś umożliwi to obszerniejsze przygotowanie materiału redakcyjnego.

Przedsiębiorstwo państwowe

B. Założenia dekretu o przedsiębiorstwach państwowych z dn. 26.X.1950 r.*)

I.

Dekret o przedsiębiorstwach państwowych z dn. 26.X. 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 439) w swych podstawowych postanowieniach wprowadza szereg istotnych zmian w dotychczasowym stanie prawnym. Omówienie treści tych zmian wymaga choćby szkicowego przedstawienia tych momentów, które nie łączą się bezpośrednio z przedsiębiorstwami państwowymi, ale których wynikiem są istotne zmiany w przepisach prawnych, dotyczących przedsiębiorstw państwowych.

Dekret, przewidując możność tworzenia przedsiębiorstw państwowych nie tylko przez ministrów, ale również przez prezydium rad narodowych, stanowi, że w zarządzeniu tworzącym przedsiębiorstwo określony być musi stosunek przedsiębiorstwa do budżetu Państwa (art. 4) oraz zasady prowadzenia przedsiębiorstwa.

Powiązanie przedsiębiorstwa państwowego z budżetem jest następstwem reformy budżetu Państwa, określonej w uchwale Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie wytycznych do zasad Budżetu Państwa na rok 1951 (Monitor Polski Nr A — 55, poz. 631). Nota budżetowa na rok 1951¹⁾ stwierdza: „Przebudowa systemu budżetowego ma realizować następujące cztery podstawowe zasady: 1) budżet otrzyma charakter podstawowego planu finansowego, którego zadaniem będzie finansowanie gospodarki narodowej, potrzeb socjalnych i kulturalnych ludności, wzmocnienie obronności Państwa oraz utrzymanie administracji i wymiaru sprawiedliwości; 2) budżetowi będą podporządkowane plany finansowe poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej; 3) budżet oprze się w podstawowych elementach na wskaźnikach Narodowego Planu Gospodarczego i 4) budżet będzie realizował zasadę centralizmu demokratycznego, wyrażającą się w jedności systemu budżetowego i szerokim demokratyzmie socjalistycznym, uwzględniającym najbardziej wszechstronnie inicjatywę władz terenowych“. Budżet Państwa musi być ściśle powiązany z Narodowym Planem Gospodarczym i staje się finansowym operatywnym wyrazem tegoż Planu. W następstwie reformy ustrojowej dokonanej ustawą z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych orga-

nach jednolitej władzy państwowej (Dz. U. R. P. Nr 14, poz. 130) budżet Państwa staje się budżetem zbiorczym, obejmującym: 1) budżet centralny — władz centralnych, organów i jednostek im podporządkowanych oraz 2) budżety terenowe — rad narodowych wszystkich szczebli, organów i jednostek im podporządkowanych.

„W roku 1951 nie może istnieć żadna działalność władz lub organizacji państwowych, która nie będzie włączona lub powiązana z budżetem Państwa“ stwierdza powołana wyżej nota budżetowa²⁾.

Działalność zatem wszystkich przedsiębiorstw państwowych musi być powiązana z budżetem. W zależności od sposobu powiązania z budżetem następuje podział i klasyfikacja przedsiębiorstw państwowych. Zasady klasyfikacji zostały określone w uchwale Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym (Monitor Polski Nr A — 55, poz. 630) oraz w uchwale Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego państwowych przedsiębiorstw podlegających władzom terenowym (Monitor Polski Nr A — 102, poz. 1284). „Powiązanie przedsiębiorstw państwowych z budżetem może być dwójakiego rodzaju: albo według zasady brutto przedsiębiorstwa, a wszystkie jego wydatki pokrywane są z budżetu, albo według zasady netto, kiedy powiązanie przedsiębiorstwa z budżetem opiera się wyłącznie na wynikach, wyrażających się w akumulacji.“³⁾ W oparciu o powyższą zasadę dekret z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 439) rozróżnia dwa zasadnicze typy przedsiębiorstw: przedsiębiorstw prowadzonych według zasad rozrachunku gospodarczego i przedsiębiorstw budżetowych.

Przedsiębiorstwa o rozrachunku gospodarczym wchodzi do budżetu netto tj. wynikami swej działalności. Przedsiębiorstwa te „same pokrywają z rachunku swoich wpływów wszystkie operacyjne wydatki, wchodzące w

*) Pierwsza część artykułu została opublikowana w „Przeglądzie Ustawodawstwa Gospodarczego“ — Nr 12 (30) z r. 1950.

¹⁾ Z noty budżetowej na rok 1951 — zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1950 r. w sprawie zasad i trybu opracowania projektu budżetu Państwa na rok 1951 — pkt 1.

²⁾ Z. Cyt. noty budżetowej pkt. 7.

³⁾ A. K. Suczkow. Gosudarstwiennye dochody SSSR. Gosfinizdat 1949. str. 12 — podobnie pkt 11 cyt. noty budżetowej.

skład kosztów własnych produkcji. Wpłaty do budżetu są zależne od różnicy między dochodami przedsiębiorstwa a jego operacyjnymi wydatkami, stanowiącymi koszt własny⁴⁾. Z ujęcia art. 3 ust. 1 i 2 dekretu z 26.X. 1950 r. wynika, że podstawową formą organizacyjną przedsiębiorczości państwowej będą przedsiębiorstwa prowadzone wg zasad rozrachunku gospodarczego. Te zasady prowadzenia przedsiębiorstw socjalistycznych wykształciły się w Związku Radzieckim i stały się „najbardziej celową, gwarantującą planowe wykorzystanie prawa własności, działającego w przeistoczonej formie w społeczeństwie socjalistycznym”⁵⁾. Istotną treścią rozrachunku gospodarczego nie jest jednak sposób powiązania z budżetem, ale przede wszystkim jego treść ekonomiczna i prawna. „Rozrachunek gospodarczy jest metodą indywidualizacji rezultatów wykonania zadania planowego przez przedsiębiorstwo państwowe, zapewniającą likwidację objawów braku indywidualnej odpowiedzialności w działalności przedsiębiorstwa państwowego”⁶⁾.

Rozrachunek gospodarczy staje się źródłem powiększania i przyspieszania akumulacji socjalistycznej. „Podstawą rozrachunku gospodarczego jest ustanowienie bezpośredniej zależności między wydatkami przedsiębiorstwa i dochodami, osiąganymi przez przedsiębiorstwa w wyniku gospodarczej działalności. Sytuację finansową przedsiębiorstwa określa się wynikami jego pracy w zakresie wykonania ustanowionych dla przedsiębiorstwa planów produkcji, zbytu i kosztów własnych, prawidłową organizacją pracy oraz efektywnością wykorzystania przydzielonych przedsiębiorstwu środków”⁵⁾. Przedsiębiorstwu działającemu według zasad rozrachunku gospodarczego „udziela się określonej samodzielności operatywnej w zarządzaniu przydzielonymi mu środkami, zapewniając szeroką inicjatywę w operowaniu środkami dla wykonania ustalonych planów”⁶⁾.

Z wyżej naprowadzoną metodą indywidualizacji rezultatów działania przedsiębiorstwa państwowego wiąże się ściśle samodzielność i inicjatywa przedsiębiorstwa w wykonywaniu planu oraz majątkowa odrębność przedsiębiorstwa państwowego, a w skutkach i samodzielna odpowiedzialność majątkowa przedsiębiorstwa. W oparciu o prace uczonych radzieckich można by określić rozrachunek gospodarczy jako socjalistyczną metodę organizacji zarządzania przedsiębiorstwem, która przejawia się w pełnej samodzielności operatywnej przedsiębiorstwa w ramach i dla wykonania planu

gospodarczego oraz w cywilno - prawnej formie tej działalności. Tym cechom rozrachunku gospodarczego towarzyszy posiadanie środków trwałych i obrotowych, przydzielonych przez Państwo przedsiębiorstwu dla wykonania zadań wynikających z planu oraz obowiązek posiadania „własnego oblicza finansowego” poprzez prowadzenie pełnej rachunkowości, pozwalającej na ocenę i analizę tej działalności za pomocą środków pieniężnych⁷⁾. W polskich normach prawnych i literaturze prawniczej brak jest dotąd pełnej definicji rozrachunku gospodarczego. Cytowana wyżej Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 55, poz. 630) ustala jedynie przejawy prawno - finansowe rozrachunku gospodarczego, podając, że przedsiębiorstwa o rozrachunku gospodarczym: 1) korzystają w wykonaniu zadań wynikających z planów gospodarczych z pełnej operatywnej samodzielności; 2) wchodzi w wykonaniu tych zadań w stosunki umowne z innymi przedsiębiorstwami i organizacjami; 3) prowadzą pełną rachunkowość, sporządzając pełny samodzielny bilans i rachunek wyników; 4) posiadają samodzielne rachunki w banku finansującym ich działalność eksploatacyjną; 5) korzystają bezpośrednio ze środków planu inwestycyjnego; 6) rozliczają się bezpośrednio z budżetem Państwa i 7) korzystają z innych uprawnień, przewidzianych w przepisach szczegółowych. Określenia te nie wyczerpują całości zagadnienia rozrachunku gospodarczego, jednak szersze omówienie tego zagadnienia wykraczałoby poza ramy niniejszego artykułu.

Drugi typ przedsiębiorstw państwowych — to przedsiębiorstwa budżetowe, powiązane są one z budżetem według zasady brutto tj. w ten sposób, że wszystkie wydatki przedsiębiorstwa pokrywane są z budżetu, jak również wszystkie jego dochody wchodzi do budżetu. Nie ma w tym przypadku uzależnienia wydatków przedsiębiorstwa od jego dochodów. Przedsiębiorstwa budżetowe będą tworzone w tych przypadkach, gdy charakter działalności przedsiębiorstwa wymagać będzie uniezależnienia wydatków przedsiębiorstwa od jego dochodów lub jeżeli działalność przedsiębiorstwa z innych przyczyn nie powinna być prowadzona na zasadach rozrachunku gospodarczego (art. 3 ust. 2 cyt. dekretu).

Bardziej szczegółowo wskazuje „inne przyczyny” przemawiające za wyborem formy przedsiębiorstwa budżetowego cytowana już wyżej uchwała Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 102, poz. 1284). § 4 tej uchwały dopuszcza tworzenie przedsiębiorstw budżetowych w przypadkach wskazujących na to, że zorganizowanie przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym ze

⁴⁾ A. K. Suczkow. Opus cit. str. 12, 13.

⁵⁾ N. N. Rowiński. Gosudarstwiennyj budżet SSSR. Gosfinizdat 1949. str. 84, 85.

⁶⁾ S. N. Bratuś. Juridiczeskije lica w sowietkom graždanskom prawie. Moskwa 1947, str. 115.

⁷⁾ Oparte na określeniu cech rozrachunku gospodarczego przez A. W. Wieniediktowa. Gosudarstwiennaja Socjalisticeskaja Sobstwiennost. Moskwa 1948 r.

względem na charakter zamierzonej działalności gospodarczej lub stopień wykształcenia organizacyjnego jest niemożliwe lub niecelowe. Z powyższego ujęcia wynika, że w przypadku niedostatecznego wykształcenia organizacyjnego forma przedsiębiorstwa budżetowego nie jest formą stałą, że przedsiębiorstwo może po pewnym czasie ulec przekształceniu na przedsiębiorstwo o rozrachunku gospodarczym. Wniosek ten znajduje także swe potwierdzenie w art. 3 ust. 3 dekretu. Zgodnie z zarządzeniami Ministra Finansów o organizacji finansowej i systemie finansowym przedsiębiorstw państwowych na rok 1951, wydany na podstawie art. 18 ust. 2 dekretu, przykładem takich przedsiębiorstw budżetowych będą przedsiębiorstwa Technicznej Obsługi Rolnictwa.

Charakter i cel działalności tych przedsiębiorstw, działalności ułatwiającej przejście na socjalistyczną organizację produkcji rolnej i służącej budowie socjalizmu na wsi, uzasadnia w pełni uniezależnienie wydatków tych przedsiębiorstw do ich dochodów.

O bok podziału przedsiębiorstw z punktu widzenia sposobu powiązania ich z budżetem, (wg zasady brutto lub netto), dekret klasyfikuje przedsiębiorstwa w zależności od budżetu, z którym są one powiązane tj. czy powiązanie to jest z budżetem centralnym, czy też terenowym. Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. stawia przed radami narodowymi bardzo poważne zadania gospodarcze. Jak wynika z uchwały Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. zawierającej instrukcję Nr 7 w sprawie zakresu spraw objętych terenowymi planami gospodarczymi oraz trybu składania projektów tych planów (Monitor Polski Nr A — 70, poz. 013) planowanie terenowe ma na celu wszechstronny rozwój gospodarczy poszczególnych obszarów kraju w oparciu o maksymalne wykorzystanie miejscowych zasobów surowca i gleby, właściwe użytkowanie siły roboczej oraz właściwą organizację produkcji i dystrybucji przedmiotów spożycia.

Terenowe plany gospodarcze obejmują określoną w uchwale działalność w zakresie przemysłu, budownictwa, transportu, łączności, obrotu towarowego, gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz rolnictwa. Rady narodowe rozwijać będą działalność w podanym wyżej zakresie w zasadzie przez podległe im przedsiębiorstwa państwowe. Ponieważ zaś budżet staje się finansowym operatywnym wyrazem planu — działalność przedsiębiorstw terenowych znajdzie swe odbicie finansowe w budżecie terenowym. Powiązanie z budżetem odpowiada więc powiązaniom organizacyjnym.

Przedsiębiorstwa powiązane z budżetem centralnym podlegają władzom naczelnym i tworzone są przez właściwego ministra w porozumieniu z Ministrem Finansów i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, przedsiębiorstwa zaś związane z budżetami terenowymi podlegają terenowym organom jednolitej władzy państwowej (tj. radom narodowym) i tworzone są przez prezydium rady narodowej za zgodą właściwego ministra. Zgoda ministra na utworzenie przedsiębiorstwa wynika z zasad planowania terenowego. Zgodnie bowiem z § 13 cyt. uchwały Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. właściwi ministrowie opracowują szczegółowe wytyczne dla zadań objętych terenowymi planami gospodarczymi, które określają rozwój poszczególnych działów gospodarki na obszarze każdego województwa.

Konkludując, dekret z dnia 26.X. 1950 r. różni dwa podstawowe typy przedsiębiorstw państwowych: przedsiębiorstwa prowadzone według zasad rozrachunku gospodarczego i przedsiębiorstwa budżetowe — każde z tych przedsiębiorstw może podlegać bądź władzom naczelnym, bądź władzom terenowym.

Dla wyczerpania zagadnień związanych z klasyfikacją i charakterystyką przedsiębiorstw należy podnieść, że wszystkie przedsiębiorstwa państwowe posiadają osobowość prawną i podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorstw państwowych. Jakkolwiek art. 5 ust. 1 dekretu ustala, że przedsiębiorstwo nabywa osobowość prawną z dniem wpisu do rejestru, to jednak nie można pomijać przepisu art. 2 dekretu, który niewątpliwie ma charakter podstawowy. Zarządzenie władzy o utworzeniu przedsiębiorstwa państwowego dla wykonania zadań wynikających z narodowych planów gospodarczych jest materialnie aktem konstytutywnym dla przedsiębiorstwa i jego osobowości. Osobowość prawną przedsiębiorstwa jest wynikiem zasady rozrachunku gospodarczego, zasady pełnej samodzielności operatywnej przedsiębiorstwa w granicach i dla osiągnięcia planu gospodarczego. W tym świetle przepis art. 5 ust. 1 dekretu przedstawia się raczej jako konieczność dopełnienia czynności formalnej, mającej znaczenie raczej dla pewności w obrocie.

II.

Przedsiębiorstwa państwowe tworzone są dla wykonywania zadań, wynikających z narodowych planów gospodarczych. Aby przedsiębiorstwo mogło swe zadania wykonać, musi ono otrzymać od Państwa odpowiednio dla tych celów środki: trwałe i obrotowe. Przedsiębiorstwo może otrzymać środki trwałe w dwu postaciach — bądź w formie gotowej do plano-

skład kosztów własnych produkcji. Wpłaty do budżetu są zależne od różnicy między dochodami przedsiębiorstwa a jego operacyjnymi wydatkami, stanowiącymi koszt własny⁴⁾. Z ujęcia art. 3 ust. 1 i 2 dekretu z 26.X. 1950 r. wynika, że podstawową formą organizacyjną przedsiębiorczości państwowej będą przedsiębiorstwa prowadzone wg zasad rozrachunku gospodarczego. Te zasady prowadzenia przedsiębiorstw socjalistycznych wykształciły się w Związku Radzieckim i stały się „najbardziej celową, gwarantującą planowe wykorzystanie prawa własności, działającego w przestecznej formie w społeczeństwie socjalistycznym⁵⁾”. Istotną treścią rozrachunku gospodarczego nie jest jednak sposób powiązania z budżetem, ale przede wszystkim jego treść ekonomiczna i prawna. „Rozrachunek gospodarczy jest metodą indywidualizacji rezultatów wykonania zadania planowego przez przedsiębiorstwo państwowe, zapewniającą likwidację objawów braku indywidualnej odpowiedzialności w działalności przedsiębiorstwa państwowego⁶⁾”.

Rozrachunek gospodarczy staje się źródłem powiększania i przyspieszania akumulacji socjalistycznej. „Podstawą rozrachunku gospodarczego jest ustanowienie bezpośredniej zależności między wydatkami przedsiębiorstwa i dochodami, osiąganymi przez przedsiębiorstwa w wyniku gospodarczej działalności. Sytuację finansową przedsiębiorstwa określa się wynikami jego pracy w zakresie wykonania ustanowionych dla przedsiębiorstwa planów produkcji, zbytu i kosztów własnych, prawidłową organizacją pracy oraz efektywnością wykorzystania przydzielonych przedsiębiorstwu środków⁵⁾”. Przedsiębiorstwu działającemu według zasad rozrachunku gospodarczego „udziela się określonej samodzielności operatywnej w zarządzaniu przydzielonymi mu środkami, zapewniając szeroką inicjatywę w operowaniu środkami dla wykonania ustalonych planów⁶⁾”.

Z wyżej naprowadzoną metodą indywidualizacji rezultatów działania przedsiębiorstwa państwowego wiąże się ściśle samodzielność i inicjatywa przedsiębiorstwa w wykonywaniu planu oraz majątkowa odrębność przedsiębiorstwa państwowego, a w skutkach i samodzielna odpowiedzialność majątkowa przedsiębiorstwa. W oparciu o prace uczonych radzieckich można by określić rozrachunek gospodarczy jako socjalistyczną metodę organizacji zarządzania przedsiębiorstwem, która przejawia się w pełnej samodzielności operatywnej przedsiębiorstwa w ramach i dla wykonania planu

gospodarczego oraz w cywilno - prawnej formie tej działalności. Tym cechom rozrachunku gospodarczego towarzyszy posiadanie środków trwałych i obrotowych, przydzielonych przez Państwo przedsiębiorstwu dla wykonania zadań wynikających z planu oraz obowiązek posiadania „własnego oblicza finansowego” poprzez prowadzenie pełnej rachunkowości, pozwalającej na ocenę i analizę tej działalności za pomocą środków pieniężnych⁷⁾. W polskich normach prawnych i literaturze prawniczej brak jest dotąd pełnej definicji rozrachunku gospodarczego. Cytowana wyżej Uchwała Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 55, poz. 630) ustala jedynie przejawy prawnie - finansowe rozrachunku gospodarczego, podając, że przedsiębiorstwa o rozrachunku gospodarczym: 1) korzystają w wykonaniu zadań wynikających z planów gospodarczych z pełnej operatywnej samodzielności; 2) wchodzi w wykonaniu tych zadań w stosunki umowne z innymi przedsiębiorstwami i organizacjami; 3) prowadzą pełną rachunkowość, sporządzając pełny samodzielny bilans i rachunek wyników; 4) posiadają samodzielne rachunki w banku finansującym ich działalność eksploatacyjną; 5) korzystają bezpośrednio ze środków planu inwestycyjnego; 6) rozliczają się bezpośrednio z budżetem Państwa i 7) korzystają z innych uprawnień, przewidzianych w przepisach szczegółowych. Określenia te nie wyczerpują całości zagadnienia rozrachunku gospodarczego, jednak szersze omówienie tego zagadnienia wykraczałoby poza ramy niniejszego artykułu.

Drugi typ przedsiębiorstw państwowych — to przedsiębiorstwa budżetowe, powiązane są one z budżetem według zasady brutto tj. w ten sposób, że wszystkie wydatki przedsiębiorstwa pokrywane są z budżetu, jak również wszystkie jego dochody wchodzi do budżetu. Nie ma w tym przypadku uzależnienia wydatków przedsiębiorstwa od jego dochodów. Przedsiębiorstwa budżetowe będą tworzone w tych przypadkach, gdy charakter działalności przedsiębiorstwa wymagać będzie uniezależnienia wydatków przedsiębiorstwa od jego dochodów lub jeżeli działalność przedsiębiorstwa z innych przyczyn nie powinna być prowadzona na zasadach rozrachunku gospodarczego (art. 3 ust. 2 cyt. dekretu).

Bardziej szczegółowo wskazuje „inne przyczyny” przemawiające za wyborem formy przedsiębiorstwa budżetowego cytowana już wyżej uchwała Rady Ministrów z dnia 6 września 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 102, poz. 1284). § 4 tej uchwały dopuszcza tworzenie przedsiębiorstw budżetowych w przypadkach wskazujących na to, że zorganizowanie przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym ze

⁴⁾ A. K. Suczkow. Opus cit. str. 12, 13.

⁵⁾ N. N. Rowiński. Gosudarstwiennyj budżet SSSR. Gosfinizdat 1949. str. 84, 85.

⁶⁾ S. N. Bratuś. Juridiczeskije lica w sowietom graždanskom prawie. Moskwa 1947, str. 115.

⁷⁾ Oparte na określeniu cech rozrachunku gospodarczego przez A. W. Wieniediktowa. Gosudarstwiennaja Socjalistичесkaja Sobstwiennost. Moskwa 1948 r.

względem na charakter zamierzonej działalności gospodarczej lub stopień wykształcenia organizacyjnego jest niemożliwe lub niecelowe. Z powyższego ujęcia wynika, że w przypadku niedostatecznego wykształcenia organizacyjnego forma przedsiębiorstwa budżetowego nie jest formą stałą, że przedsiębiorstwo może po pewnym czasie ulec przekształceniu na przedsiębiorstwo o rozrachunku gospodarczym. Wniosek ten znajduje także swe potwierdzenie w art. 3 ust. 3 dekretu. Zgodnie z zarządzeniami Ministra Finansów o organizacji finansowej i systemie finansowym przedsiębiorstw państwowych na rok 1951, wydany na podstawie art. 18 ust. 2 dekretu, przykładem takich przedsiębiorstw budżetowych będą przedsiębiorstwa Technicznej Obsługi Rolnictwa.

Charakter i cel działalności tych przedsiębiorstw, działalności ułatwiającej przejście na socjalistyczną organizację produkcji rolnej i służącej budowie socjalizmu na wsi, uzasadnia w pełni uniezależnienie wydatków tych przedsiębiorstw do ich dochodów.

O bok podziału przedsiębiorstw z punktu widzenia sposobu powiązania ich z budżetem, (wg zasady brutto lub netto), dekret klasyfikuje przedsiębiorstwa w zależności od budżetu, z którym są one powiązane tj. czy powiązanie to jest z budżetem centralnym, czy też terenowym. Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. stawia przed radami narodowymi bardzo poważne zadania gospodarcze. Jak wynika z uchwały Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. zawierającej instrukcję Nr 7 w sprawie zakresu spraw objętych terenowymi planami gospodarczymi oraz trybu składania projektów tych planów (Monitor Polski Nr A — 70, poz. 913) planowanie terenowe ma na celu wszechstronny rozwój gospodarczy poszczególnych obszarów kraju w oparciu o maksymalne wykorzystanie miejscowych zasobów surowca i gleby, właściwe użytkowanie siły roboczej oraz właściwą organizację produkcji i dystrybucji przedmiotów spożycia.

Terenowe plany gospodarcze obejmują określoną w uchwale działalność w zakresie przemysłu, budownictwa, transportu, łączności, obrotu towarowego, gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz rolnictwa. Rady narodowe rozwijać będą działalność w podanym wyżej zakresie w zasadzie przez podległe im przedsiębiorstwa państwowe. Ponieważ zaś budżet staje się finansowym operatywnym wyrazem planu — działalność przedsiębiorstw terenowych znajdzie swe odbicie finansowe w budżecie terenowym. Powiązanie z budżetem odpowiada więc powiązaniom organizacyjnym.

Przedsiębiorstwa powiązane z budżetem centralnym podlegają władzom naczelnym i tworzone są przez właściwego ministra w porozumieniu z Ministrem Finansów i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, przedsiębiorstwa zaś związane z budżetami terenowymi podlegają terenowym organom jednolitej władzy państwowej (tj. radom narodowym) i tworzone są przez prezydium rady narodowej za zgodą właściwego ministra. Zgoda ministra na utworzenie przedsiębiorstwa wynika z zasad planowania terenowego. Zgodnie bowiem z § 13 cyt. uchwały Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. właściwi ministrowie opracowują szczegółowe wytyczne dla zadań objętych terenowymi planami gospodarczymi, które określają rozwój poszczególnych działów gospodarki na obszarze każdego województwa.

Konkludując, dekret z dnia 26.X. 1950 r. różni dwa podstawowe typy przedsiębiorstw państwowych: przedsiębiorstwa prowadzone według zasad rozrachunku gospodarczego i przedsiębiorstwa budżetowe — każde z tych przedsiębiorstw może podlegać bądź władzom naczelnym, bądź władzom terenowym.

Dla wyczerpania zagadnień związanych z klasyfikacją i charakterystyką przedsiębiorstw należy podnieść, że wszystkie przedsiębiorstwa państwowe posiadają osobowość prawną i podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorstw państwowych. Jakkolwiek art. 5 ust. 1 dekretu ustala, że przedsiębiorstwo nabywa osobowość prawną z dniem wpisu do rejestru, to jednak nie można pomijać przepisu art. 2 dekretu, który niewątpliwie ma charakter podstawowy. Zarządzenie władzy o utworzeniu przedsiębiorstwa państwowego dla wykonania zadań wynikających z narodowych planów gospodarczych jest materialnie aktem konstytutywnym dla przedsiębiorstwa i jego osobowości. Osobowość prawną przedsiębiorstwa jest wynikiem zasady rozrachunku gospodarczego, zasady pełnej samodzielności operatywnej przedsiębiorstwa w granicach i dla osiągnięcia planu gospodarczego. W tym świetle przepis art. 5 ust. 1 dekretu przedstawia się raczej jako konieczność dopełnienia czynności formalnej, mającej znaczenie raczej dla pewności w obrocie.

II.

Przedsiębiorstwa państwowe tworzone są dla wykonywania zadań, wynikających z narodowych planów gospodarczych. Aby przedsiębiorstwo mogło swe zadania wykonać, musi ono otrzymać od Państwa odpowiednie dla tych celów środki: trwałe i obrotowe. Przedsiębiorstwo może otrzymać środki trwałe w dwu postaciach — bądź w formie gotowej do plano-

wanego użytku, bądź w formie środków inwestycyjnych dla ich wytworzenia. W okresie Planu 3-letniego środki trwałe otrzymywało przedsiębiorstwo państwowe w przeważającej części w postaci upaństwowionych przedsiębiorstw prywatnych, narzędzi produkcji i innych mas majątkowych. W okresie Planu Sześcioletniego środki te w przeważającej części będą tworzone ze środków inwestycyjnych, uzyskiwanych z dotacji budżetowych oraz powstających z własnych odpisów amortyzacyjnych. Szczegółowe przepisy normujące finansowanie inwestycji stanowią już dziś odrębny zespół norm, których dokładne omówienie wykracza poza ramy artykułu.

Na środki obrotowe przedsiębiorstwa państwowego składać się mogą fundusze, pochodzące z dotacji budżetowych, z własnych źródeł akumulacji oraz ze źródeł bankowych. Wysokość środków koniecznych dla wykonania zadań przedsiębiorstwa określa jego plan. Przydzielenie przedsiębiorstwu środków nie ma charakteru stałego; wysokość, ilość i rodzaj przydzielonych środków zależne są od planu, jaki został postawiony do wykonania przedsiębiorstwu. Zgodnie z teorią jednolitej socjalistycznej własności państwowej, Państwo jest właścicielem przedsiębiorstw państwowych, jak również właścicielem całego majątku ogólnonarodowego (ogólnospołecznego), a zatem i tych środków, które przydziela się przedsiębiorstwom. Państwo przydziela środki przedsiębiorstwom dla wykonania zadań planowych, powiększając je, gdy są potrzebne, a zmniejszając, gdy staną się zbędne dla tych celów. „Ponieważ jedynym i wyłącznym podmiotem prawa państwowej własności jest samo Państwo socjalistyczne, przeto cały bez wyjątku majątek państwowy, bez względu na to, w czym znajduje się zarządzie, przedstawia sobą jednolity fundusz państwowej własności socjalistycznej. Poszczególne organy państwowe administrują tylko (uprawiają) oddanymi im częściami tego jednolitego funduszu, ale nie stają się ich właścicielami”⁸⁾. Stosunek przedsiębiorstwa do przydzielonych środków, teorie radzieckie określają tzw. triadą uprawnień, polegającą na „posiadaniu, użytkowaniu i rozrządzaniu”, oczywiście w ramach planu gospodarczego. Ta triada uprawnień nie narusza prawa własności Państwa wszystkich środków przydzielanych przedsiębiorstwom.

W oparciu o powyższe teorie radzieckie o jednolitej państwowej własności socjalistycznej art. 6 dekretu o przedsiębiorstwach państwowych głosi, że środki potrzebne do wykonywania plano-

wych zadań przedsiębiorstw państwowych przydziela przedsiębiorstwu przy jego tworzeniu władza tworząca przedsiębiorstwo, a art. 7 tegoż dekretu stanowi, że w zależności od planu gospodarczego środki te mogą być powiększane i zmniejszane. Z omawianej zasady, że przydzielenie środków dla wykonywania zadań planowych i z podziału środków na trwałe i obrotowe — wypływają dalsze skutki. Środki trwałe obejmują wartości majątkowe a) obsługujące procesy produkcyjne na przestrzeni szeregu lat, b) zużywające się w tych procesach stopniowo i c) przenoszące swą wartość w odpowiednich częściach na koszt własny wytworzonej produkcji⁹⁾. Cel, dla osiągnięcia którego nastąpiło przydzielenie tych środków musi być odpowiednio zabezpieczony przez Państwo i stąd art. 9 wprowadza zakaz zbywania środków trwałych i ustanawiania na nich praw rzeczowych ograniczonych. Środki trwałe przedsiębiorstwa zostają wyłączone z obrotu cywilistycznego i nie mogą służyć do zaspokojenia zobowiązań przedsiębiorstwa. Wyjątkowo w przypadkach gospodarczo uzasadnionych może właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Finansów i za zgodą Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zezwolić na zbycie poszczególnych środków trwałych lub określonych ich rodzajów osobom nie będącym jednostkami gospodarki uspołecznionej (art. 9 ust. 2)¹⁰⁾.

Wprowadzony art. 9 dekretu zakaz zbywania przez przedsiębiorstwa państwowe przydzielonych im środków trwałych odnosi się do zbywania na rzecz osób nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej. Zagadnienie „obrotu” środkami trwałymi między jednostkami gospodarki uspołecznionej przedstawia się odmiennie. Jak już wyżej podano, Państwo jest niepodzielnym właścicielem majątku, który przydziela przedsiębiorstwom państwowym dla wykonania zadań planowych. Zmiana planu gospodarczego może w pewnych przypadkach, spowodować, że niektóre środki trwałe w danym przedsiębiorstwie nie są wykorzystywane należycie.

Ten stan rzeczy jest niedopuszczalny w socjalistycznym ustroju przedsiębiorczości państwowej. Niewykorzystane w jednym przedsiębiorstwie środki trwałe powinny być natych-

⁹⁾ Biuletyn Finansowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu Nr 4 (10) 1949 r. str. 138.

¹⁰⁾ Podobnie stanowi prawo czechosłowackie patrz pkt 14 statutu państwowych przedsiębiorstw przemysłowych. Priloha Skirky zakonu republiky Československe. 1950 r. Nr 44.

⁸⁾ A. W. Wieniediktow. Prawo gosudarstwiennoj socjalisticeskoje sobstwiennostki. Woprosy sowiet-skowo graždanskowo prawa. Zbiór I 1945 r. str. 93.

miast oddane innemu dla ich wykorzystania. W tych warunkach obrót trwałymi składnikami majątkowymi musi być dopuszczalny między jednostkami gospodarki społecznej. Obrót ten ma swe źródło nie w umowie stron lub innych oświadczeniach woli, lecz w akcie administracyjnym. Wydane w tym przedmiocie akty prawne przed dniem 26 października 1950 r., jak również postanowienia w art. 10 dekretu określają ten obrót jako przekazywanie. „Przekazywanie“, o którym mowa w tych aktach należałoby traktować nie jako instytucję prawa cywilnego (przynajmniej w jego obecnych założeniach), lecz raczej prawa administracyjnego. Uchwała KERM z dnia 27 maja 1949 r. w sprawie zasad wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (Monitor Polski Nr A — 59 poz. 800) wraz ze szczegółową instrukcją wykonawczą z dnia 2 czerwca 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 76, poz. 885) oraz uchwałą Prezydium Rządu z dnia 24 czerwca 1950 r. w sprawie przekazywania przedsiębiorstw, zakładów lub ich części oraz przedmiotów majątku trwałego pomiędzy państwowymi jednostkami gospodarczymi a jednostkami spółdzielczymi (Monitor Polski Nr A — 78, poz. 911), jak również dekret z 26.4. 1949 r. o przekazywaniu i nabywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. normują przekazywanie środków trwałych. Przekazywanie środków trwałych między państwowymi jednostkami gospodarczymi odbywa się na podstawie **decyzji władzy nadzórnej** strony przekazującej i to nieodpłatnie. Przekazywanie takichże środków przez państwowe jednostki gospodarcze na rzecz jednostek spółdzielczych następuje na podstawie **decyzji władzy naczelnej** przekazującej jednostki państwowej. Przekazywanie zaś przez jednostki spółdzielcze na rzecz państwowych jednostek gospodarczych odbywa się w drodze decyzji władzy naczelnej przejmującej jednostki państwowej. Decyzje w tym przedmiocie podejmuje się w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministrem Finansów oraz po zasięgnięciu opinii Centralnego Związku Spółdzielczego. Przy przekazywaniu między państwowymi jednostkami przedmiot przekazania nie zmienia swego właściciela, którym jest Państwo i z tych względów przekazanie to następuje nieodpłatnie. W pozostałych zaś omówionych wyżej przypadkach przekazanie na-

stępuje odpłatnie. Zasada ta tłumaczy się dwiema odrębnymi formami własności socjalistycznej: państwowej i spółdzielczej. Zwrócić należy uwagę, że w Związku Radzieckim „przedsiębiorstwo przekazuje sprzęt innemu przedsiębiorstwu nieodpłatnie jedynie w ramach tego samego ministerstwa, a przy przekazywaniu sprzętu zdemontowanego, zaliczającego się do podstawowych urządzeń czynnego przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwu innego resortu, wartość przekazywanego sprzętu musi być opłacana według cennika z potrąceniem zużycia“¹¹). Art. 10 dekretu, upoważniający Przewodniczącego PKPG do wydania zarządzeń określających zasady i tryb przekazywania przez przedsiębiorstwo państwowe środków trwałych innym przedsiębiorstwom państwowym lub jednostkom gospodarki społecznej, należy interpretować w związku z wyżej powołanymi uchwałami oraz zasadami wpływającymi z teorii jednolitej państwowej własności socjalistycznej. Podmiotem tego prawa jest Państwo, a organy i przedsiębiorstwa państwowe realizują wolę i uprawnienia Państwa, działając we własnym imieniu. Działanie takie wypływa z nadania przedsiębiorstwu państwowemu osobowości prawnej jako wyniku pełnej samodzielności operatywnej przedsiębiorstwa w ramach planu i jego inicjatywy w wykonywaniu planu. Konsekwencją dalszą tej osobowości prawnej przedsiębiorstwa, jest zasada wyrażona w art. 12 ust. 1 ustalająca, że przedsiębiorstwo odpowiada tylko za swoje zobowiązania, nie odpowiada ono ani za zobowiązania Skarbu Państwa, ani za zobowiązania innych przedsiębiorstw państwowych. Z zasady tej wynika, że i Skarb Państwa nie odpowiada za zobowiązania przedsiębiorstw państwowych z wyłączeniem przedsiębiorstw budżetowych. Jeżeli chodzi o te ostatnie przedsiębiorstwa, to z uwagi na okoliczność, że wszystkie ich wydatki i dochody objęte są budżetem Państwa, słuszne staje się ustawowe poręczenie Państwa za zobowiązania tych przedsiębiorstw.

III.

Organizacja przedsiębiorstwa socjalistycznego wynika z nowego ujęcia osoby prawnej. Jak podaje A. W. Wieniediktow¹²), w ustroju radzieckim „osoba prawna jest to kolektyw pracujących, wykonujący zadania przewidziane

¹¹) W. Karass. O treści prawa państwowej własności socjalistycznej. Demokratyczny Przegląd Prawniczy. 1949 r. Nr 10, str. 28.

¹²) Powtórzono z artykułów: A. Chełmońskiego — Założenia wstępne struktury prawnej przedsiębiorstw — Państwo i Prawo. 1950 r. Nr 8—9 str. 31; J. Wiśniewskiego — Problem socjalistycznej własności państwowej — Państwo i Prawo 1949 r. Nr 11 str. 58

przez ustawę, akt administracyjny lub statut posiadający uregulowaną w tym samym trybie organizację, władający na określonych zasadach prawnych i w określonym stopniu majątkiem wyodrębnionym i występujący w obrocie cywilnym w swoim imieniu w charakterze samodzielnego (odrębnego) podmiotu praw i obowiązków". Plan przedsiębiorstwa, określający jego zadania jest podstawą pracy kolektywu, a zadaniem wszystkich członków kolektywu jest wykonanie planu przy jak najmniejszych kosztach własnych. Cel planowy działalności zespołu pracowników jest jeden. „Aby działalność wszystkich zmierzała do tego celu, przedsiębiorstwo musi być zarządzane przez jednego kierownika, który w ten sposób staje się pierwszym organizatorem socjalistycznej pracy w przedsiębiorstwie. Z tego też powodu każda komórka organizacyjna przedsiębiorstwa musi być rządzona przez jednego pracownika. Jest wyrazem nowej moralności pracowniczej, opartej na socjalistycznym uświadomieniu pracowników, fakt, że wszyscy pracownicy podporządkowują się politycznemu i fachowemu autorytetowi swego kierownika. Ten autorytet zwiększa się przez to, że kierownik opiera się na woli całego zespołu".¹³⁾ Organizacja przedsiębiorstwa powinna służyć realizacji planów gospodarczych, ugruntowaniu zasad rozrachunku gospodarczego, realizacji zasady jednoosobowego kierownictwa i umożliwiać kontrolę wykonania zadań przez poszczególne komórki przedsiębiorstwa¹⁴⁾. Powyższe cele osiągnięte przez likwidację funkcjonalizmu, który łamie jedność kierownictwa, konieczną do sprężystego wykonania planów i konkretnego umiejscowienia odpowiedzialności oraz przez koncentrację w rękach dyrektora przedsiębiorstwa decyzji co do całokształtu planowania technicznego, przemysłowego, finansowego i inwestycyjnego.¹⁴⁾ Zasada jednoosobowego kierownictwa występująca w poprzednich zarządzeniach o utworzeniu przedsiębiorstw w formie dyrektora reprezentującego dyrekcję przedsiębiorstwa, sformułowana następnie w uchwale Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950 roku. (Biuletyn PKPG Nr 12 poz. 145), znajduje właściwy wyraz w dekreście z dn. 26.X. 1950 r. Art. 14 ust. 1 tego dekretu zdecydowanie ustala, że dyrektor stoi na czele przedsiębiorstwa państwowego, samodzielnie kieruje jego działalnością i jest za nią odpowiedzialny. Zasada jednoosobowego kierownictwa obejmuje wszystkie działy pracy i komórki organizacyjne przedsiębiorstwa. Dyrektora zastępują zastępcy, których liczbę określa akt erekcyjny przedsiębiorstwa. Zastępcy dyrektora i kierownicy komórek organizacyjnych kierują samodzielnie powierzonym sobie zakresem pracy i za ich całokształt są odpowiedzialni osobiście

¹³⁾ Pkt. 29 i 30 statutu państwowych przedsiębiorstw przemysłowych. Priloha Sbirky zakonu republiky Ceskoslovenske. 1950 r. Nr 44.

przed bezpośrednim zwierzchnikiem, od którego też wyłącznie otrzymują polecenia służbowe.¹⁴⁾ Dekret o przedsiębiorstwach państwowych rozróżnia zagadnienie jednoosobowego kierownictwa przedsiębiorstwa od zagadnienia reprezentacji przedsiębiorstwa w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych. W tym ostatnim zakresie wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób, którymi są dyrektor, zastępcy i ustanowieni pełnomocnicy, a w sprawach określonych art. 16 — dyrektor i główny (starszy) księgowy.

Stanowisko głównego księgowego jako kierownika komórki rachunkowości przedsiębiorstwa państwowego zostało ustanowione uchwałą Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1950 r. w sprawie praw i obowiązków głównych (starszych) księgowych przedsiębiorstw i zakładów uspołecznionych (Monitor Polski Nr A-26, poz. 280). Jak wynika z rozdziału II lit. A, tej uchwały do obowiązków głównego księgowego należy zorganizowanie i prowadzenie księgowości i sprawozdawczości finansowej, prawidłowe ewidencjonowanie środków majątkowych, stojących w dyspozycji przedsiębiorstwa, zapewnienie ścisłej kontroli gospodarki materiałowej i finansowej oraz przestrzeganie dyscypliny finansowej. W związku z tą uchwałą art. 16 dekretu przewiduje, że чеки, weksle i inne dokumenty obrotu pieniężnego, dokumenty obrotu materiałami i towarami oraz dokumenty o charakterze rozliczeniowymi kredytowym, stanowiące podstawę do otrzymania lub wydania środków pieniężnych, materiałów lub towarów powinny być podpisane przez dyrektora oraz głównego księgowego albo inne dwie osoby przez nich do tego upoważnione. Wyjątek od wyżej ujętej zasady dwuosobowej reprezentacji przedsiębiorstwa państwowego w zakresie jego spraw i obowiązków majątkowych stanowi przepis art. 15 ust. 4. dekretu przewidujący możliwość upoważnienia dyrektora przez władzę, której przedsiębiorstwo podlega, do samodzielnego składania oświadczeń w granicach udzielonego pełnomocnictwa.

Przy omawianiu zagadnienia reprezentacji przedsiębiorstwa nie sposób ominąć instytucji pełnomocników, przewidzianych w dekreście. Dekret rozróżnia dwie grupy pełnomocników: pierwszą stanowią pełnomocnicy ustanowieni przez władzę, której

¹⁴⁾ Z uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950, w sprawie struktury organizacyjnej uspołecznionych przedsiębiorstw przemysłu kluczowego, centralnych zarządów przemysłu i zjednoczeń — Biuletyn PKPG Nr 12, poz. 145.

przedsiębiorstwo podlega (art. 15 ust. 2 i 3) oraz drugą, do której należą pełnomocnicy, ustanowieni przez osoby reprezentujące przedsiębiorstwo w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych (art. 17). Wobec zwięzłości przepisów w tym przedmiocie konieczne będzie dokonanie głębszej analizy i ustalenia różnic w zakresie uprawnień obu grup pełnomocników. Wydaje się, że drugą grupę pełnomocników stanowić będą pracownicy przedsiębiorstwa, korzystający przy wykonywaniu swoich normalnych czynności z pełnomocnictwa (np. inkasenci, sprzedawcy sklepowi itp.).

Uzupełnieniem omawianych zagadnień organizacyjnych będą przewidziane w art. 18 dekretu szczegółowe przepisy dotyczące organizacji wewnętrznej przedsiębiorstw (które ma wydać Przewodniczący PKPG) oraz przepisy dotyczące organizacji finansowej i systemu fi-

nansowego przedsiębiorstw (które ma wydać Minister Finansów).

Do czasu wydania tych przepisów pozostają w mocy zgodnie z art. 29 dekretu: uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950 r. (Biuletyn PKPG Nr 12 poz. 145) oraz uchwały Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. i z dnia 6 września 1950 r. (Monitor Polski Nr A-55, poz. 630 i Nr A-102, poz. 1284).

* * *

Przedstawiona w sposób szkicowy problematyka nowego dekretu o przedsiębiorstwach państwowych nie wyczerpuje wszystkich kwestii, jakie dla teorii i praktyki dekret ten będzie nasycał. W każdym razie stwierdzić można, że dekret z 26.X.1950 r. oparty o doktrynę i doświadczenia Związku Radzieckiego będzie niewątpliwie stwarzał dla praktyki gospodarczej lepsze warunki, niż poprzednie przepisy, do rozwinięcia we właściwej formie działalności gospodarczej Państwa budującego socjalizm.

LEON BEM

Zasady ustroju rolnego ZSRR

Ustawodawstwo radzieckie realizuje od pierwszych dni Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej zasadę, iż Państwo jest jedynym podmiotem prawa własności ziemi, przy czym problem ten traktuje łącznej i na równi z problemem własności złóż mineralnych, lasów i wód śródlądowych.

Dekret „O ziemi“, który ukazał się 26 października 1917 r., stanowi, iż „prywatną własność ziemi znosi się na zawsze“, ziemia podlega wywłaszczeniu bez odszkodowania i stanowi część składową majątku narodowego. Wyrażona przez powołany dekret zasada stała się fundamentem ustroju rolnego ZSRR. Przejęło ją ustawodawstwo republikańskie, w szczególności kodeks prawa rolnego Rosyjskiej Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Radzieckiej z 1922 r., stosownie do którego „cała ziemia w granicach RSFRR stanowi własność Państwa robotniczo-chłopskiego bez względu na to, kto nią włada“ oraz kodeks cywilny RSFRR z 1922 r. Art. 15 Konstytucji RSFRR stanowi, iż „cała ziemia, złoża mineralne, lasy i wody są własnością Państwa robotniczo-chłopskiego zgodnie z zasadami, ustalonymi przez ustawy szczególnie ZSRR i przez najwyższe organy władzy RSFRR“. Ta sama wreszcie zasada została potwierdzona przez Konstytucję Stalinską, która w art. 6 stanowi: „Ziemia złoża mineralne, lasy, wody... są własnością państwową, stanowią majątek ogólnonarodowy¹⁾).

Z faktu, iż prawo radzieckie nie zna — poza Państwem — innego właściciela ziemi, wypływa szereg konsekwencji. Ponieważ podmiot prawa własności ziemi może być tylko jeden, przeto prawo to nie może podlegać alienacji. Dlatego też konstrukcja prawa własności ziemi w systemie radzieckiego ustawodawstwa jest specyficzna: jest to prawo własności, pozbawione jednego z najistotniejszych atrybutów własności w ogóle, wyklucza ono bowiem możliwość dysponowania jego przedmiotem w sensie przekazania samego prawa własności innemu podmiotowi. Ziemia w ZSRR wyłączona jest z obrotu cywilnego i na tym polega różnica między przysługującym Państwu prawem własności ziemi oraz prawem własności innych dóbr, które są dopuszczone do obrotu cywilnego. W konsekwencji radzieckie prawo rolne nie zna również instytucji wywłaszczenia ziemi. Używane niekiedy przez radzieckiego ustawodawcę pojęcie „dysponowania ziemią“ nigdy nie oznacza zmiany właściciela, lecz zawsze określone uprawnienia organu władzy państwowej w zakresie zarządu.

Dalszą konsekwencją wyłączności państwowej własności ziemi jest fakt, iż na terenie ZSRR nie może być gruntów bezpańskich, bowiem cała powierzchnia ziemi w granicach ZSRR ma swego właściciela w osobie socjalistycznego Państwa. Skoro nie ma w granicach ZSRR gruntów, stanowiących „rzecz niczyją“, przeto nabycie własności przez zawłaszczenie również nie jest możliwe. Ustawodawstwo radzieckie wspomina wprawdzie o zajęciu odłogiem leżących gruntów, jednakże takie zajęcie

¹⁾ Cytowane za podręcznikiem uniwersyteckim „Ziemelnoje prawo“, opracowanym przez kolektyw autorski.

nie pociąga za sobą skutków prawnych zawłaszczenia, bowiem nie stwarza ono prawa własności, a ponadto jest terytorialnie ograniczone do rejonów, wskazanych przez władzę, zaś jego skuteczność uzależnia się od zarejestrowania go.

Ziemia jest szczególnym typem środków trwałych, będących w dyspozycji Państwa. Jednostki gospodarki społecznej wykazują użytkowane przez siebie grunta poza bilansem wedle ich powierzchni, bez podania wartości pieniężnej. Ziemia — w odróżnieniu od innych elementów majątku trwałego — nie wymaga odpisów amortyzacyjnych, a jej użytkowanie jest w zasadzie nieodpłatne. Okoliczności te stanowią naturalną konsekwencję wyłączenia ziemi z obrotu cywilnego.

Podmiotem prawa własności ziemi jest socjalistyczne Państwo jako takie, a nie poszczególne organy władzy państwowej, które wykonują jedynie powierzone im przez ustawę czynności zarządu, względnie są użytkownikami ziemi.

Ponieważ Związek Radziecki jest zrzeszeniem republik socjalistycznych, przeto wypada rozważyć problem podziału kompetencji w interesującym nas tutaj zakresie pomiędzy Związkiem z jednej, a republikami związkowymi i autonomicznymi z drugiej strony.

Zagadnienie to reguluje w skali ogólnozwiązkowej ustawa z dnia 15 grudnia 1928 r. „O ogólnych zasadach ustroju rolnego ZSRR i użytkowania ziemi”. Art. 1 ustawy stwierdza, iż podmiotem prawa własności ziemi jest Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Wobec tego postawione tu zagadnienie rozstrzyga się w płaszczyźnie kompetencji Związku i poszczególnych republik w zakresie wykonywania funkcji zarządu i dyspozycji ziemią. Stosownie do art. 2 powołanej ustawy do bezpośrednich kompetencji Związku SRR należy m. in. 1) zwierzchni nadzór nad stosowaniem tejże ustawy, 2) dyspozycja gruntami, zastrzeżonymi przez prawo dla urzędów i instytucji związkowych oraz dla jednostek gospodarki socjalistycznej, posiadających ogólnozwiązkowe znaczenie, 3) dyspozycja ogólnozwiązkowym funduszem osiedleńczym, 4) przekazywanie gruntów na zasadach koncesji. Art. 3 ustawy stanowi, że republiki związkowe: 1) dysponują gruntami nie wymienionymi w art. 1, 2) regulują ustrój rolny i ustalają zasady użytkowania ziemi w granicach, zakreślonych przez tę ustawę, 3) kontrolują sposób użytkowania ziemi, 4) ustalają uprawnienia republik autonomicznych w granicach tejże ustawy. Wreszcie do kompetencji republik autonomicznych, wchodzących w skład RSFRR, należy — stosownie do ich konstytucji, zatwierdzonych na 3 sesji Rady Najwyższej RSFRR w dniu 2 lipca 1940 r. — sprawowanie nadzoru nad sposobem użytkowania ziemi.

Tak więc podział kompetencji pomiędzy Związkiem SSR a republikami związkowymi i autonomicznymi gwarantuje jednolitość zasad ustroju rolnego dla całego Związku Radzieckiego z jednej strony, z drugiej zaś umożliwia poszczególnym republikom rozwinięcie szeroko pojętej inicjatywy w zakresie uregulowania stosunków rolnych.

Socjalistyczna przebudowa rolnictwa Związku Radzieckiego postawiła na porządku dziennym problem ustanowienia jednolitego kierownictwa gospodarki rolnej i zmiany jej form organizacyjnych. W związku z tym powołany został do życia w dniu 7 grudnia 1929 r. na drugiej sesji CKW ZSRR Ludowy Komisariat Rolnictwa, w rękach którego znalazło się kierownictwo przebudowy wsi radzieckiej na zasadach spółdzielczo-kołchozowych oraz zarząd państwowego funduszu ziemi. Ponadto opracowano i wydano w formie ustawy wzorcowy statut artelu rolnego, który ustalił zasady kołchozowego użytkowania ziemi, wspólne dla całego Związku (wieczystość użytkowania, nienaruszalność gruntów kołchozowych). Pierwotnie obowiązujący statut wzorcowy z 1930 r. zmieniony został przez obecnie obowiązujący z 1935 roku. Statut nie ustala powierzchni gruntów przyzagrodowych, lecz przekazuje prawo ustalenia poszczególnym republikom w zależności od lokalnych warunków.

Skoro Państwo socjalistyczne jest jedynym właścicielem ziemi, przeto cały zapas ziemi w granicach ZSRR tworzy jednolitą całość, określaną przez ustawodawstwo radzieckie jako „jednolity państwowy fundusz ziemi”.

Jednolity charakter funduszu ziemi w ZSRR, z którym wiąże się zastrzeżone Państwu prawo wyłącznej nim dyspozycji, stwarza wyjątkowo korzystne warunki dla gospodarowania funduszem ziemi zgodnie z celami narodowych planów gospodarczych dla pomnożenia majątku narodowego i dla systematycznego podwyższania poziomu życia mas pracujących.

Wśród gruntów, wchodzących w skład jednolitego funduszu ziemi, wyróżnić należy kilka ich kategorii. Ze względu na gospodarcze przeznaczenie wyróżnia się grunta rolne, leśne, miejskie, grunta specjalnego przeznaczenia, grunta rezerwy państwowej. Ze względu na osobę użytkownika odróżnia się grunta użytkowane bezpośrednio przez Państwo (np. gospodarstwa radzieckie — sowchozy), grunta kołchozowe, grunta indywidualne itp. Wreszcie radzieckie prawo rolne zna także niektóre fundusze ziemi o szczególnym przeznaczeniu, jak np. fundusz łąkowy, melioracyjny oraz fundusze specjalne, utworzone z uwagi na bogactwa naturalne, znajdujące się na powierzchni lub pod powierzchnią ziemi (fundusz złóż torfu, fundusz geologiczny). Wszystkie wymienione kategorie gruntów mieszczą się w ramach jednolitego funduszu ziemi i są traktowane jako jego części składowe.

Z pomiędzy różnych kategorii gruntów, wchodzących w skład jednolitego funduszu ziemi, szczególnie poważne znaczenie dla gospodarki socjalistycznej mają grunta rezerwy państwowej, czyli tzw. fundusz gruntów wolnych. Na rezerwę państwową składają się głównie tereny, znajdujące się w słabo zaludnionych rejonach Dalekiej Północy, Syberii, Dalekiego Wschodu, Środkowej Azji. Na bazie rezerwy państwowej powstają nowe wielkie sowchozy-giganty i przedsiębiorstwa przemysłu socjalistycznego. Grunta rezerwy państwowej służą także w znacznym stopniu celom osiedleńczym.

Treść prawa państwowej własności ziemi wyznacza nacjonalizacja ziemi jako prawno-polityczne źródło tego prawa i gospodarka socjalistyczna jako cel, dla osiągnięcia którego prawo to jest wykonywane.

Zgodnie z tym, co powiedziano wyżej, dyspozycja ziemią służy wyłącznie Państwu, jednakże treść tego uprawnienia nie obejmuje prawa odstąpienia komukolwiek samego prawa własności. Pozytywnie prawo dysponowania ziemią obejmuje: a) prawo określania przeznaczenia gospodarczego gruntu, b) prawo ustanawiania, zmiany i zniesienia prawa użytkowania gruntu oraz prawo ustalania sposobu tego użytkowania, c) wykonywanie nadzoru nad użytkowaniem ziemi. Należy podkreślić, że prawo określania gospodarczego przeznaczenia takich, czy innych gruntów ma dla rozwoju budownictwa socjalistycznego duże znaczenie, sprzyja ono bowiem w znacznym stopniu realizacji planów gospodarczych, dla potrzeb których Państwo wydziela wedle swego uznania tereny, stanowiące poważną część materialnej bazy budownictwa.

Dysponując ziemią Państwo czyni to w podwójnym niejako charakterze: jako podmiot suwerennej władzy i jako właściciel. Stąd akt prawny, mocą którego Państwo przydziela ziemię, ma dwojaki aspekt: administracyjny i cywilny.

W zasadzie jedynie Państwo przydziela ziemię do użytkowania i nikt poza Państwem uczynić tego nie może. W tych wszystkich przypadkach, kiedy ziemia zostaje przekazana do użytkowania przez inne podmioty, dzieje się to na zasadzie sprecyzowanego w ustawie upoważnienia Państwa—właściciela (prawo kołchozów do przydzielania kołchoźnikom działek przyzagrodowych). Analogicznie i zniesienie istniejącego prawa użytkowania gruntu może być dokonane w zasadzie jedynie przez organ władzy państwowej, a tylko wyjątkowo, w przypadkach wyraźnie ustawą określonych, przez inne podmioty.

Logicznym następstwem przedstawionej wyżej konstrukcji prawa własności ziemi jest zasada, która znajduje swój wyraz w ustawach cywilnych ZSRR, iż posiadanie ziemi jest nie-

rozerwalnie połączone z jej użytkowaniem. Posiadaczem ziemi może być jedynie użytkownik, a samowolne zawładnięcie gruntem nie stwarza prawa użytkowania. Nikt nie może posiadać ziemi, o ile nie wykonuje na niej działalności gospodarczej, zgodnej z przeznaczeniem gruntu, określonym przez Państwo.

Na straży nienaruszalności tak pojętej własności ziemi stoi cały system norm prawnych prawa karnego, administracyjnego i cywilnego. Opór wroga klasowego przeciwko nacjonalizacji ziemi przybierał różnorodne formy, a walka z nim, stanowiąca jeden z najpoważniejszych odcinków walki klasowej, prowadzona była konsekwentnie i ofiarnie przez klasę robotniczą Związku Radzieckiego wraz z pracującym chłopstwem. Stąd przepisy prawne, gwarantujące pełną realizację zasady nacjonalizacji ziemi, są w ZSRR szeroko rozbudowane.

Czynności prawne, których treść sprzeczna jest z zasadą nacjonalizacji ziemi i wyłączenia jej z obrotu cywilnego, uznane są wyraźnie przez radzieckiego ustawodawcę za nieważne. I tak art. 27 Kodeksu Rolnego RSFR z 1922 r. stanowi, iż czynności takie uważa się za nieważne, a osoby, które by takich czynności dokonały, podlegają karze przewidzianej w ustawie, a ponadto zostaną pozbawione ziemi, znajdującej się w ich użytkowaniu. Analogicznie reguluje ten problem prawo rolne innych republik związkowych. W skali związkowej ustawa „O ogólnych zasadach ustroju rolnego ZSRR i użytkowania ziemi” przewiduje, że wszelkiego rodzaju czynności, które w sposób jawny lub ukryty naruszają zasadę nacjonalizacji ziemi, są nieważne i pociągają za sobą odpowiedzialność karną dla uczestników takich czynności oraz odebranie im prawa użytkowania ziemi. Kwoty pieniężne, które w ramach takiej nieważnej czynności zostały uiszczone przez jedną ze stron drugiej, ulegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa stosownie do ogólnych zasad radzieckiego prawa cywilnego.

Co do odpowiedzialności karnej uczestników czynności prawnej, sprzecznej z zasadą nacjonalizacji ziemi, należy wskazać na art. 87a Kodeksu Karnego RSFR, który przewiduje taką odpowiedzialność „za dokonanie w sposób jawny lub ukryty kupna - sprzedaży, darowizny, oddania w zastaw oraz samowolnej zamiany gruntów, a także za wszelkie niedozwolone przekazanie prawa użytkowania ziemi”.

Praktyka dostarcza przykładów szeregu czynności, które mają charakter pozorny, pod którym ukrywa się inna czynność, sprzeczna z zasadą nacjonalizacji ziemi. I tak umowa kupna-sprzedaży ziemi kryje się pod pozorem nabycia sadu, budynku, zwrotu niezamortyzowanych nakładów przy przekazaniu gruntu itp. Zwalczanie rozmaitych form takich czynności było i jest przedmiotem szczególnej czujności ze strony organów władzy radzieckiej.

Zmiany przepisów postępowania arbitrażowego

Z dniem 29 listopada 1950 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego (Dz. U. R. P. Nr 53 poz. 484 z r. 1950). Jednocześnie utraciło moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24.X.49 roku, które dotychczas regulowało organizację państwowych komisji arbitrażowych i tryb postępowania arbitrażowego (Dz. U. R. P. Nr 55 poz. 441).

Zmiany, jakie nowe rozporządzenie wprowadza w dziedzinie postępowania arbitrażowego oraz organizacji i funkcjonowania państwowych komisji arbitrażowych idą w kilku kierunkach, a mianowicie:

1. uwzględniają konsekwencje wynikające z wejścia w życie ustawy z dnia 19.IV.1950 r. o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej (Dz. U. R. P. Nr 21 poz. 180) w zakresie rozpoznawania sporów przedumownych;

2. wprowadzają terminy dla dochodzenia roszczeń oraz występowania z wnioskami o zarządzenie egzekucji w postępowaniu arbitrażowym;

3. uzupełniają przepisy o funkcjonowaniu komisji arbitrażowych, w szczególności przez uelastycznienie i przyspieszenie postępowania przed okręgowymi komisjami arbitrażowymi;

4. precyzują i uzupełniają niektóre inne jeszcze, poza wymienionymi, przepisy postępowania arbitrażowego w wyniku doświadczeń dotychczasowej praktyki arbitrażu.

W związku z wprowadzeniem obowiązku zawierania umów planowych w gospodarce socjalistycznej rozpoznawanie sporów przedumownych wynikłych przy zawieraniu umów generalnych zostaje przekazane Głównej Komisji Arbitrażowej, która w tych przypadkach orzeka w jednej instancji, tak samo, gdy stroną w sprawie jest naczelna władza państwowa lub urząd centralny (§ 2 pkt 2); przekazanie omawianych sporów do wyłącznej właściwości Głównej Komisji Arbitrażowej tłumaczy się jednak nie tylko tym, że stronami w umowach generalnych są naczelne jednostki gospodarcze, lecz przede wszystkim okolicznością, że przedmiotem tych sporów są kwestie, związane ze zbytem produkcji w skali ogólnopaństwowej. Wszelkie inne spory przedumowne rozpoznają okręgowe komisje arbitrażowe, których właściwość określa się według siedziby wnioskodawcy (§ 68).

W myśl art. 17 ustawy z dn. 19.IV.1950 r. o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej strona, która nie zgadza się na niektóre

re postanowienia projektu umowy, zobowiązana jest jednocześnie z podpisaniem umowy ująć swe zastrzeżenia w formie protokołu rozbieżności, przesyłanego drugiej stronie; w braku zgody tej ostatniej powinna ona podjąć próbę uzgodnienia za pośrednictwem jednostki zwierzchniej bądź władzy, której bezpośrednio podlega lub przez którą jest nadzorowana, w przypadku zaś nieosiągnięcia porozumienia i na tej drodze, strona, której przesłany został protokół rozbieżności, obowiązana jest zgłosić do właściwej państwowej komisji arbitrażowej wnioski o rozstrzygnięcie sporu. Stosownie do § 69 rozporządzenia, do takiego wniosku o rozpoznanie sporu przedumownego należy dołączyć **protokół rozbieżności**, o którym wyżej mowa oraz **dowód podjęcia we wskazanym wyżej trybie próby uzgodnienia spornych postanowień umowy**. W porównaniu z przepisem § 67 uchylonego rozporządzenia z dn. 24.X.49 roku, który wymagał dołączenia do wniosku o rozpoznanie sporu przedumownego: 1) zaświadczenia organów nadzorczych stron stwierdzającego, że mimo prób nie mogło dojść między nimi do porozumienia co do istotnych postanowień zawieranej umowy i 2) korespondencji lub protokołów posiedzeń co do kwestii spornych — dostosowanie redakcji § 69 nowego rozporządzenia do treści art. 17 ustawy z dn. 19.IV.50 r. znacznie ułatwi stronie udokumentowanie wniosku o rozpoznanie sporu przedumownego.

§ 71 przedłuża w porównaniu z § 69 uchylonego rozporządzenia terminy dla rozstrzygnięcia sporu przedumownego: z 5 do 7 dni, jeżeli obie strony mają swą siedzibę w okręgu komisji arbitrażowej oraz z 10 do 14 dni — od daty wpływu wniosku — w innych przypadkach; w razie zażądania od wnioskodawcy uzupełnień, wymienione terminy biegną od dnia nadesłania uzupełnień.

Spory przedumowne rozpoznawane są zawsze w zespole trzyosobowym. Jeżeli jednak prezes komisji arbitrażowej uzna to za konieczne ze względu na charakter i wagę sprawy, może zarządzić rozpoznanie sporu przedumownego przez zespół orzekający, zwiększony o dwie osoby.

W przypadku, gdy spór przedumowny rozpoznaje Główna Komisja Arbitrażowa, jej prezes wyznacza osoby spośród członków komisji, powołanych przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, gdy zaś spór rozpoznaje okręgowa komisja arbitrażowa, odnośne osoby wyznacza prezes komisji spośród osób dających rękojmię należytej znajomości spraw gospodarki narodowej (§ 3 pkt 2).

Jedną z istotnych cech postępowania arbitrażowego jest jego szybkość. Jest to podstawowy warunek spełnienia przez arbitraż nałożonych na niego zadań. Arbitraż wszczepia podmiotom gospodarki socjalistycznej dyscyplinę w ich wzajemnych stosunkach. Jednym ze środków podniesienia tej dyscypliny jest system umów planowych, oparty na rygorystycznym przestrzeganiu obowiązujących przepisów w dziedzinie zawierania i wykonywania umów. Ustawa o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej ustanawia w omawianej dziedzinie ścisłe terminy. Nieprzestrzeganie tych terminów pociąga za sobą odpowiedzialność dyscyplinarną i kary pieniężne.

Jednym z dalszych środków dla zapewnienia przestrzegania dyscypliny w wykonywaniu umów, realizowania zasady rozrachunku gospodarczego przez szybkie likwidowanie wzajemnych pretencji i wprowadzenie jasności w stosunkach między jednostkami gospodarki społecznej, a tym samym przyspieszenie obiegu środków obrotowych, jest obowiązek przestrzegania terminów dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym.

Orzecznictwo arbitrażowe już w początkach funkcjonowania państwowego arbitrażu gospodarczego silnie akcentowało konieczność ścisłego przestrzegania przez jednostki gospodarki społecznej terminów ustanowionych przez obowiązujące przepisy prawa dla dochodzenia roszczeń, przy czym miało na uwadze zarówno terminy przedawnienia roszczeń jak i terminy zawite¹⁾. Orzecznictwo arbitrażowe wyszło w tej dziedzinie poza ramy obowiązujących do dnia 1.X.1950 r. przepisów prawa cywilnego, zabraniających sądowi uwzględniania przedawnienia z urzędu²⁾.

Mając na uwadze przepis art. 23 pkt 1 dekretu z dnia 5.VIII.1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym,³⁾ według którego komi-

¹⁾ Zob. Orzecznictwo arbitrażowe, tom. I, W-wa 1950, orzeczenia GKA z dn. 17.III.50 r. w sprawie Nr VIII A-4/50 i z dn. 14.II.50 r. w sprawie Nr A-11/50, str. 23—26, oraz orz. GKA z dn. 12.IV.50 r. w sprawie Nr III A.36/50 — Państwo i Prawo 1950, zeszyt 7, str. 160—161.

²⁾ Art. 273 Kod. Zobowiązań uchylony przez art. IV przepisów wprowadzających przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 34, poz. 312) i zastąpiony przez art. 106 przepisów ogólnych prawa cywilnego (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 34, poz. 311), który wprowadził pozwalał temu, przeciwko komu roszczenie służy, na uchylenie się od zaspokojenia roszczenia po upływie terminu przedawnienia, ale nie zawiera już przepisu, objętego § 2 uchylonego art. 273 K. Z., według którego sąd nie mógł z urzędu uwzględnić przedawnienia, co może budzić wątpliwości, czy zakaz ten w obecnym stanie prawnym wiąże sąd, gdy pozwany nie korzysta z przysługującego mu uprawnienia uchylenia się od zaspokojenia roszczenia wskutek przedawnienia. — Zob. Ludwik Domański. Zmiany w Kodeksie Zobowiązań, Przegląd Notarialny, 1950 Nr 9—10, str. 266—267.

³⁾ Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 340.

sja arbitrażowa nie jest związana wnioskami stron oraz wychodząc z założenia, „że interes gospodarki socjalistycznej wymaga, by obowiązujące w prawie cywilnym terminy dochodzenia należności były przez strony przestrzegane w interesie sprawnego funkcjonowania aparatu gospodarczego opartego na zasadzie rozrachunku gospodarczego“, orzecznictwo arbitrażowe ustaliło zasadę, że komisja arbitrażowa może uznać przedawnienie roszczenia również w braku wniosku strony pozwanej⁴⁾.

Jednakże same przepisy dotyczące państwowego arbitrażu gospodarczego nie zawierały dotychczas żadnych postanowień w przedmiocie terminów dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym, co obecnie w płaszczyźnie systemu umów planowych byłoby niewątpliwie luką.

Dlatego też § 20 rozporządzenia statuuje zasadniczy termin roczny dla występowania z wnioskami w postępowaniu arbitrażowym, przy czym termin ten liczy się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne; ten roczny termin ulega jednak skróceniu, jeżeli według obowiązujących przepisów prawa dochodzenie roszczeń jest ograniczone terminem zawitym krótszym niż rok lub jeżeli roszczenie ulega przedawnieniu krótszemu niż roczne; w tych przypadkach wniosek o rozpoznanie sprawy należy złożyć przed upływem terminu zawitego lub przedawnienia. W związku z tym należy wskazać, że krótsze niż jeden rok terminy zawite przewiduje Kodeks Zobowiązań dla dochodzenia sądowego roszczeń: o zwrot czynszu najmu (art. 375), o zwrot wydatków na naprawę rzeczy najętej (art. 397), z powodu pogorszenia rzeczy najętej (art. 395), z tytułu rękojmi za wady zwierząt (art. 336 § 2), z tytułu użyczenia (art. 429), Kodeks Handlowy zaś w art. 611 przewiduje 3-miesięczne przedawnienie roszczeń z tytułu całkowitej utraty, ubytku, uszkodzenia lub spóźnionej dostawy przesyłki, dochodzonych przez ekspedytora przeciwko przewoźnikom, przedsiębiorcom przewozu morskiego i dalszym ekspedytorom, którymi się posługuje przy przesłaniu rzeczy oraz pomiędzy wymienionymi osobami.

Ustanowione przez § 20 rozporządzenia, terminy pociągają za sobą ten skutek, że wnioski złożone po upływie tych terminów komisja arbitrażowa odrzuca; komisja arbitrażowa uwzględnia więc upływ terminu z urzędu bez względu na to czy strona o to wnosi, niezależnie zaś od tego zawiadamia o dopuszczeniu do upływu terminu władzę nadzorczą wnioskodawcy. Skutek więc niezachowania terminów dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu

⁴⁾ Orz. GKA z dn. 2.VI.50 r. w sprawie Nr III.A. 47/50 — Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego Nr 9 (27), str. 248.

arbitrażowym jest z mocy przepisu § 20 pkt 2 rozporządzenia taki sam, jak w przypadku niezachowania terminu zawitego z mocy art. 114 przepisów ogólnych prawa cywilnego; z mocy art. 115 tych przepisów sąd uwzględni wpływ terminu zawitego z urzędu.

Wynika stąd, że ustanowiony przez § 20 rozporządzenia termin dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym jest zbliżony pod względem swego znaczenia i skutków do terminu zawitego z dziedziny materialnego prawa cywilnego, jednakże nie może być z nim utożsamiany. Jest to raczej termin o charakterze formalnoprocesowym, na co wskazuje przewidziana przez § 20 pkt 3 rozporządzenia możliwość przywrócenia uchybionego terminu: przywrócenie to zależy od uznania komisji arbitrażowej, może ono nastąpić z urzędu lub na wniosek strony, lecz tylko w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach, przy czym rozpoznanie wniosku o przywrócenie terminu może mieć miejsce jedynie wówczas, gdy został złożony wniosek o rozstrzygnięcie sporu, a zatem z wnioskiem o przywrócenie uchybionego terminu należy w praktyce łączyć wniosek o rozpoznanie sporu⁵⁾.

Ta właśnie możliwość przywrócenia uchybionego terminu wskazuje, że nie jest to termin zawity materialnego prawa cywilnego, które nie zna instytucji przywrócenia terminu⁶⁾. Skoro więc termin dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym nosi charakter terminu procesowego, zatem należałoby sądzić, że praktyka arbitrażowa zapewne nie będzie dopuszczała ani zawieszenia jego biegu, czego w zasadzie nie dopuszcza także art. 116 przepisów ogólnych prawa cywilnego w odniesieniu do terminu zawitego, ani przerwania jego biegu, co w przypadku terminu zawitego możliwe jest z mocy art. 117 przepisów ogólnych prawa cywilnego tylko w razie uznania uczynionego na piśmie.

Zresztą kwestia zawieszenia lub przerwania biegu terminu dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym nie ma znaczenia decydującego, skoro zachodzi możliwość przywrócenia uchybionego terminu.

Z uwagi na to, że już w dniu wejścia w życie rozporządzenia nie można by było dochodzić całego szeregu roszczeń wskutek upływu przewidzianych w § 20 terminów, § 88 stanowi, że nie stosuje się postanowień § 20 do wniosków o rozpoznanie sprawy złożonych w komisji arbitrażowej przed dniem 30 kwietnia 1950 r.

⁵⁾ Por. art. art. 177—179 KPC (Dz. U. R. P. z 1950 r. Nr 43, poz. 394).

⁶⁾ Longchamps de Berier, Zobowiązania, Poznań, 1948, mówi o utracie przez wierzyciela z samego prawa skargi po upływie terminu zawitego, skutkiem czego pozew wniesiony po tym terminie ulega oddaleniu, str. 439. Por. także Zoll, Zobowiązania w zarysie, Warszawa, 1948, str. 288.

Rozporządzenie przewiduje również termin prekluzyjny dla wystąpienia z wnioskiem o zarządzenie egzekucji. Termin ten wynosi jeden rok i liczy się od dnia wydania orzeczenia, a w razie wstrzymania wykonania orzeczenia zapadłego w pierwszej instancji — od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Prezes komisji arbitrażowej czuwa z urzędu nad przestrzeganiem tego terminu i w razie złożenia wniosku po jego upływie odmówi wydania zarządzenia egzekucyjnego, niezależnie zaś od tego obowiązany jest zawiadomić o dopuszczeniu do upływu terminu właściwą władzę nadzorczą. Analogicznie do przypadku uchybienia terminu zawitego dla dochodzenia roszczeń w postępowaniu arbitrażowym, prezes komisji arbitrażowej, może w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach przedłużyć roczny termin dla wystąpienia z wnioskiem o zarządzenie egzekucji (§ 78).

Rozporządzenie wprowadza szereg nowych przepisów i uzupełnia niektóre przepisy uchylonego rozporządzenia z dn. 24.X.1949 r. w zakresie organizacji i funkcjonowania okręgowych komisji arbitrażowych. Zmiany w tej dziedzinie mają na celu usprawnienie działalności okręgowych komisji arbitrażowych oraz przyspieszenie postępowania arbitrażowego.

W zakresie organizacyjnym przewiduje się możliwość powierzania przez Prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej radcom prezesa do spraw orzecznictwa pełnienie na okres przejściowy (należy tu mieć na względzie okres czasu niezbędny dla przeprowadzenia pełnej obsady stanowisk prezesów i wiceprezesów okręgowych komisji arbitrażowych) funkcji prezesa lub wiceprezesa okręgowej komisji arbitrażowej, w szczególności zaś przewodniczenie w zespole orzekającym (§ 12 pkt 3).

Celem usprawnienia postępowania przed okręgowymi komisjami arbitrażowymi uzupełniono dawny § 3 przepisami zawartymi w pkt. 3 i 4, które zezwalają prezesowi komisji na wyznaczenie arbitra strony, jeżeli strona nie wyznaczyła arbitra w określonym na ten cel terminie, albo gdy wyznaczony przez stronę arbiter nie stawił się, a ponadto uprawniają przewodniczącego zespołu okręgowej komisji arbitrażowej do rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia jednoosobowo bez udziału arbitrów, jeżeli ci się nie stawili i nie ma możliwości wyznaczenia na ich miejsce innych arbitrów, wartość zaś przedmiotu sporu nie przekracza 150.000 zł; rozporządzenie zastrzega, że przewodniczący zespołu może z tego ostatniego uprawnienia korzystać tylko w uzasadnionych przypadkach.

Nadmienić należy, że uprawnienia, o których wyżej mowa, posiadał prezes okręgowej komisji arbitrażowej według dawnego § 66 w odnie-

sieniu do sporów przedumownych; obecnie dawny § 66 stał się zbędny i uległ skreśleniu z uwagi na ogólne zastosowanie przepisów § 3 ust. 3 i 4 nowego rozporządzenia. Przepisy te zapobiegają konieczności odraczania rozpraw z powodu niestawienia się arbitrów i zarazem mnożeniu się kosztów postępowania arbitrażowego.

Temu samemu celowi usprawnienia i przyspieszenia postępowania arbitrażowego służą wprowadzone do rozdziału 8 (którego tytuł brzmi obecnie: „wyjaśnienia i wnioski stron”, zamiast poprzedniego „wyjaśnienia i wnioski strony pozwanej”) przepisy §§ 28 i 30.

Orzecznictwo arbitrażowe przykładło dużą wagę do kwestii składania przez stronę pozwaną wyjaśnień i odpowiedzi na wniosek powoda; orzecznictwo to poszło po linii uznania, że wezwaniu przez prezesa komisji arbitrażowej strony pozwanej do złożenia wyjaśnień na wniosek powoda powinien odpowiadać **obowiązek** strony pozwanej złożenia takich wyjaśnień, jeżeli działalność arbitrażu ma być skuteczna i szybka.

Dlatego orzecznictwo arbitrażowe zmierzało do obłożenia tego obowiązku rygorami, które by zapewniły jego wykonywanie przez strony. Rygorem takim w ramach uchylonego rozporządzenia z dn. 24.IX.1949 r., zapewniającym skuteczność wezwania, o którym mowa w dawnym § 26, było wykorzystanie uprawnienia płynącego z § 39 (obecnie § 42), zezwalającego prezesowi komisji arbitrażowej — o ile uzna to za stosowne — na zaniechanie wezwania stron i przeprowadzenia ustnej rozprawy. Opierając się na tej podstawie, uznano, że jeżeli mimo wezwania strona pozwana nie dopełniła swego obowiązku złożenia wyjaśnień i odpowiedzi na wniosek powoda ani też nie usprawiedliwiła niemożności ich złożenia w określonym terminie, państwowa komisja arbitrażowa może rozpoznać sprawę i wydać orzeczenie bez wzywania stron na podstawie posiadanego materiału dowodowego w trybie § 39 rozporządzenia (obecnie § 42). Stanowisko to zostało potwierdzone przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego⁷⁾ i znalazło w całej pełni wyraz w normie § 28 nowego rozporządzenia, ustanawiającej wyraźny obowiązek strony pozwanej złożenia wyjaśnień i odpowiedzi na wniosek powoda i przewidującej poza wyżej wymienionymi skutkami nieusprawiedliwionego niedopełnienia tego obowiązku nadto obowiązek komisji arbitrażowej powiadomienia o tym władzy nadzorczej strony, celem wyciąg-

nięcia w stosunku do winnych konsekwencji dyscyplinarnych.

Zwłocę w postępowaniu arbitrażowym zapobiega również § 30 rozporządzenia, uprawnijący komisję arbitrażową do obciążenia strony, która swoim postępowaniem (złożenie niezgodnych z prawdą wyjaśnień, uchylenie się od wyjaśnień) lub opieszałością (spóźnione przytoczenie istotnych okoliczności faktycznych i powołanie dowodów) spowodowała zwłokę w rozstrzygnięciu sprawy, powstałymi z tego powodu kosztami, niezależnie od wyniku sprawy⁸⁾.

Niewątpliwie na przyspieszenie postępowania arbitrażowego wpłynie również obniżenie dolnej granicy wartości przedmiotu sporu w sprawach, w których nie służy odwołanie. Stosownie do § 59 rozporządzenia (w miejsce dawnego § 56) nie służy odwołanie od orzeczeń wydanych w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przewyższa 5.000 złotych (dotychczas 15.000 złotych = 500.000 zł w starej walucie).⁹⁾ Wskutek tego zmniejszy się ilość spraw, rozpatrywanych w drodze nadzoru przez Przewodniczącego PKPG; w związku z tym § 87 rozporządzenia stanowi, że Przewodniczący PKPG może w czasie do dnia 31.XII.1955 roku¹⁰⁾ zlecić Prezesowi Głównej Komisji Arbitrażowej wykonywanie jego uprawnień w odniesieniu do kończących postępowanie orzeczeń okręgowych komisji arbitrażowych, tzn. uprawnień w zakresie zmiany lub uchylania orzeczeń tych komisji w sprawach, których przedmiot sporu nie przewyższa 5.000 zł¹¹⁾.

Poza omówionymi wyżej kwestiami należy jeszcze wskazać na niektóre przepisy rozporządzenia, uzupełniające lub precyzujące przepisy dotychczas obowiązujące w zakresie postępowania arbitrażowego:

⁸⁾ Por. art. 103 KPC.

⁹⁾ W związku z przepisem § 59, obniżającym dolną granicę wartości przedmiotu sporu w sprawach, w których nie służy odwołanie, należy zwrócić uwagę, że z dniem wejścia w życie nowego rozporządzenia, tj. z dniem 29.XI.1950 r., stronom służy odwołanie w sprawach, których przedmiot sporu przenosi 5.000 zł, chociażby orzeczenie zapadło przed dniem 29 listopada 1950 r., z tym jednak, że bieg 2-tygodniowego terminu dla wniesienia odwołania liczy się od daty doręczenia stronie odpisu orzeczenia.

Należy ponadto podkreślić, że według nowego sformułowania § 59 (dawniej § 56) jedynym kryterium dopuszczalności odwołania jest wyłącznie wartość przedmiotu sporu, natomiast obojętna jest w tym względzie kwestia, w jakim trybie sprawa była rozpoznawana, a mianowicie, czy była rozpoznawana w zespole, czy też jednoosobowo; w sporach przedumownych odwołanie służy stronom zawsze, bez względu na wartość przedmiotu sporu, której zresztą w przeważającej ilości przypadków nawet nie można dokładnie ustalić.

¹⁰⁾ Zob. obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 58, poz. 536), prostujące błąd drukarski w tekście § 87 rozporządzenia.

¹¹⁾ Uprawnienia te Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej będzie wykonywał w ramach nadzoru, sprawowanego nad okręgowymi komisjami arbitrażowymi na podstawie § 14 rozporządzenia.

⁷⁾ Decyzja z dn. 10.III.1950 r., której mocą wniosek o uchylenie orzeczenia GKA z dn. 30.XII.1949 r. w sprawie Nr III A-52/49 pozostawiony został bez uwzględnienia — zob. Orzecznictwo arbitrażowe t. I, str. 60—62.

a) § 26 (dawniej § 25) zawiera w pkt. 1 nowy przepis, według którego komisja arbitrażowa odrzuca wnioski w razie niedopuszczalności drogi postępowania arbitrażowego, przy czym orzeczenie w tym przedmiocie może zapaść bez wzywania stron; przepis ten jest tylko sformułowaniem praktyki arbitrażowej, wzorowanej na odnośnych postanowieniach KPC¹²⁾ i zapełnia lukę uchylonego rozporządzenia;

b) § 65 (dawniej § 62) ustala 7-dniowy termin (zamiast 3-dniowy) dla złożenia zażalenia na oddalenie wniosku o przywrócenie terminu, odrzucenie wniosku w razie niedopuszczalności drogi postępowania arbitrażowego, zawieszenie postępowania, zwrot wniosku, odmowę zabezpieczenia dowodu, odrzucenie odwołania lub zabezpieczenie roszczenia; z treści tego przepisu wynika, że oddalenie wniosku o przywrócenie terminu, odrzucenie wniosku w razie niedopuszczalności drogi postępowania arbitrażowego i zawieszenie postępowania następuje w drodze orzeczenia, natomiast w pozostałych przypadkach, przewidzianych w § 65 wydaje się zarządzenia; 7-dniowy termin dla złożenia zażalenia liczy się od dnia doręczenia odpisu orzeczenia lub zarządzenia; z treści przepisu § 65 wynika jeszcze, że komisje arbitrażowe wydają orzeczenia i zarządzenia¹³⁾; w formie orzeczeń następuje rozstrzygnięcie sprawy oraz wymagają jej te akty, jakie wyraźnie wymienia § 65; inne akty komisji arbitrażowych, dla których nie jest wymagana forma orzeczenia, mają formę zarządzeń.

c) § 75 (dawniej § 73) przewiduje, że zaspokojenie roszczeń pieniężnych następuje na pod-

stawie orzeczenia komisji arbitrażowej, wypisu zatwierdzonej przez nią ugody lub wypisu zarządzenia prezesa komisji, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności; powołany przepis ustala treść klauzuli; co się tyczy zaspokojenia roszczeń pieniężnych wierzyciela z kredytów budżetowych dłużnika, to tryb tego zaspokojenia ustali Minister Finansów za zgodą Przewodniczącego PKPG;

d) w zakresie opłat arbitrażowych zanotować należy następujące uzupełnienia dotychczasowych przepisów:

§ 82 pkt 3 (uzupełnienie dawnego § 79) nakazuje w przypadku, gdy wniosek podlega ponownemu rozpoznaniu przez komisję arbitrażową wskutek uchylecia orzeczenia przez Przewodniczącego PKPG lub przez Prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej, pobranie od strony, na której korzyść orzeczenie zostało uchylone, opłaty arbitrażowej w wysokości opłaty przewidzianej od odwołania;

w sporach, w których wnioskodawcą jest rolnicza spółdzielnia wytwórcza lub rolniczy zespół spółdzielczy najniższa opłata wynosi — tak samo jak w sporach z PKP — 60 zł, zamiast zwykłej najniższej opłaty w kwocie 150 zł (§ 83 pkt 3 — uzupełnienie dawnego § 80 pkt 3);

od wniosku o wznowienie postępowania pobiera się połowę opłaty arbitrażowej (§ 84 pkt 2 — uzupełnienie dawnego § 81 pkt 2);

z urzędu zwraca się połowę opłaty arbitrażowej — poza przypadkiem cofnięcia wniosku po doręczeniu odpisu stronie pozwanej — również w razie prawomocnego oddalenia wniosku o przywrócenie terminu (§ 85 pkt 1 lit b. — uzupełnienie dawnego § 82 pkt 1 lit b).

Oczywiście, że wszystkie stawki opłat oblicza się w rozporządzeniu od wartości przedmiotu sporu, ustalonej w nowej walucie.

¹²⁾ Art. 207. — Zob. orzeczenia GKA w tym przedmiocie w szeregu spraw, przytoczone w t. I Orzecznictwa arbitrażowego, str. 48—56.

¹³⁾ Odmienne niż w postępowaniu sądowym, w którym wydawane są orzeczenia bądź w postaci wyroków, bądź też w postaci postanowień — KS. II, tytuł III, dział IV, art. art. 326 i 360 KPC.

Dr MIECZYSLAW NIEDUSZYŃSKI

Budżetowe ujęcie zadań rad narodowych

Przebudowa systemu budżetowego podjęta na r. 1951 ma na celu dostosowanie całokształtu gospodarki finansowej i budżetowej do form społeczno-gospodarczych ustroju socjalistycznego. Zapoczątkowała ją ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz. U. R. P. Nr 14, poz. 130), która zmieniła strukturę władz terenowych i zakres ich działania, stanowiąc jednocześnie podstawę do zastosowania reform w dziedzinie budżetów terenowych (art. 7). Znosząc dotychczasowy samorząd terytorialny umożliwiła ona z jednej strony likwidację rozbicia gospodarki budżetowej na dwa odrębne i niezależne od siebie systemy budżetowe, tj.: budżet państwowy i budżety samorządowe; z drugiej strony umożliwiła realizację zasad demokracji

socjalistycznego, przez co przyczyniła się do włączenia szerokich mas społeczeństwa do współrzędów w kraju, dając możność chłopom i robotnikom przejścia przez praktyczną szkołę w zakresie regulowania spraw publicznych.

W oparciu o zaszłe zmiany strukturalne, podstawy przebudowy budżetu państwowego znalazły wyraz: 1) w uchwale Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r., w sprawie wstępnych wytycznych do zasad budżetu Państwa na rok 1951 (Monitor Polski Nr A—55 poz. 631) oraz w zarządzeniu Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1950 r., w sprawie zasad i trybu opracowania projektu budżetu Państwa na rok 1951 (nota budżetowa na rok 1951). Zmiany te idą — z grubsza biorąc — w dwóch kierunkach:

1) w kierunku rozszerzenia zakresu budżetów terenowych na skutek przejęcia szeregu funkcji wykonywanych dotychczas przez Państwo z tym, że w miejsce dawnego samorządu terytorialnego wstępują organy terenowe jednolitej władzy państwowej oraz

2) w kierunku przekształcenia schematu i konstrukcji budżetu. Zmiany w tym zakresie polegają na przekształceniu zasad budżetowania, dotyczą zmian w samej instytucji budżetu państwa, idą w kierunku konstruowania budżetu socjalistycznego.

Zakres gospodarki rad narodowych nie pokrywa się z zakresem działania dotychczasowego samorządu terytorialnego. Z treści ustawy o terenowych organach jednolitej władzy państwowej wynika, że rady narodowe jako organy władz terenowych nie ograniczają się jedynie do przejęcia funkcji dotychczasowych związków samorządu terytorialnego, ale przejmują nadto cały szereg czynności administracji państwowej. Wymienione w art. 6 ustawy z 20 marca 1950 r. zadania rad narodowych wskazują wyraźnie na zupełnie nowe określenie kompetencji i zadań władz terenowych.

Rozpatrując zagadnienie z punktu widzenia specyfikacji zadań jednostek budżetowych, terenowe rady narodowe obejmują w zakresie gospodarki narodowej dotychczasowy państwowy przemysł miejscowy, miejski handel detaliczny, miejskie i powiatowe przedsiębiorstwa budowlane, przedsiębiorstwa, zakłady i urządzenia komunalne, gospodarkę mieszkaniową, gospodarkę drogową, lokalną gospodarkę rolną, melioracje o znaczeniu lokalnym, utrzymanie lasów i zalesienie nieużytków niepaństwowych, ośrodki weterynaryjne, zabudowę i akcje związane z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W zakresie urządzeń oświatowo-kulturalnych, rady narodowe utrzymują przedszkola, szkoły podstawowe, średnie i ogólnokształcące, internaty, bursy, świetlice dla dzieci i młodzieży, domy dziecka, uniwersytety ludowe, mają pieczę nad oświatą dla dorosłych i zwalczaniem analfabetyzmu, prowadzą biblioteki lokalne, częściowo muzea, ogniska artystyczne, kluby i domy kultury o znaczeniu lokalnym, akcje związane z radiofonizacją kraju oraz z popieraniem i upowszechnianiem twórczości artystycznej, ośrodki kultury fizycznej i sportu. W zakresie zdrowia utrzymują publiczne zakłady służby zdrowia (ośrodki zdrowia, szpitale, poradnie, sanatoria, przychodnie o znaczeniu lokalnym, stacje pogotowia ratunkowego, domy matki i dziecka, prewentyria itp.). W zakresie pracy i pomocy społecznej terenowe rady narodowe obejmują zakłady opieki, domy pracy przymusowej, zakłady specjalne dla niewidomych, zakłady specjalne dla nieuleczalnie chorych, domy rozdzielcze, domy noclegowe, kuchnie powszechne, poradnie zawodowe, hotele emigracyjne i punkty etapowe, zasiłki, zapomogi, pomoc w naturze, akcje ochrony macierzyństwa i walki z alkoholizmem oraz inne akcje pomocy społecznej.

Z wyliczenia funkcji terenowych rad narodowych i ich zadań budżetowych wynika, że „po pierwsze: część funkcji Ludowego Państwa... będzie przekazana niemal w całości radom narodowym, jest to istotna różnica w stosunku do dotychczasowego samorządu

terytorialnego, który wykonywał tylko fragmenty tych funkcji; po drugie: podnoszenie materialnego i kulturalnego poziomu ludności i zaspokojenie jej potrzeby stanowi zasadniczą treść i kierunek działania rad narodowych; po trzecie: zakres działania terenowych rad narodowych wzrośnie już w tym etapie realizacji reformy ustrojowej bardzo znacznie w stosunku do zakresu dotychczasowego związku samorządu terytorialnego¹⁾). Uzyska się pełniejszy obraz rozdziału zadań między władze centralne i władze terenowe w interesującym nas zakresie problematyki Budżetu Państwa przez przedstawienie treści budżetu centralnego. Obejmuje on finansowanie przedsiębiorstw i zakładów o znaczeniu ogólnopaństwowym, finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego, specjalnego i zawodowego, innych ogólnych potrzeb socjalnych i kulturalnych, jak sanatoria przeciwgruźlicze, szpitale i przychodnie psychiatryczne i specjalistyczne, narodowe muzea i biblioteki, archiwa akt państwowych, wydatki na renty i emerytury, przysposobienie zawodowe inwalidów wojennych i wojskowych, ponadto wydatki na obronę narodową i bezpieczeństwo, na wymiar sprawiedliwości, wydatki na utrzymanie centralnych władz państwowych, na obsługę długów państwowych, na finansowanie państwowych rezerw materiałowych oraz ogólną rezerwę budżetową.

Finansowanie inwestycji nastąpi z tego budżetu, z którym powiązane będą inwestowane jednostki, a więc odnośne przedsiębiorstwa, zakłady, urzędy, instytucje, organizacje i instytucje.

Na tym tle zarysowują się wyraźnie, rola, struktura i zasady budżetu terenowego. Przekazanie całego szeregu funkcji administracyjnych, gospodarczych, finansowych i społeczno-kulturalnych terenowym radom narodowym nie narusza zasady jedności planu gospodarczego i jedności systemu budżetowego.

Gospodarka finansowa rad narodowych musi się kierować szeregiem zasad, niezbędnych dla wypełnienia stojących przed nimi zadań. Należy przede wszystkim podkreślić, że gospodarka ta ulega włączeniu do jednolitego państwowego planu gospodarczego i jednolitego systemu budżetowego. Budżet 1951 r. będzie bowiem budżetem zbiorczym, który obejmie budżet centralny, tj. budżet władz centralnych i bezpośrednio im podległych jednostek oraz budżety terenowe województw, powiatów i gmin, tj. budżety terenowych rad narodowych oraz podporządkowanych im jednostek w ten sposób, że budżety niższego szczebla będą wchodzić zbiorczo do budżetu wyższego szczebla. I tak budżety gmin i budżety miast nie stanowiących powiatu wchodzić będą dochodami i wydatkami do budżetu powiatu, budżety powiatów miast stanowiących powiat wchodzić będą dochodami i wydatkami do budżetów województw, budżety województw oraz miast Warszawy i Łodzi wchodzić będą dochodami i wydatkami do budżetu Państwa. W ten sposób w zbiorczym zestawieniu, jakim jest budżet państwa, znajdzie swój wyraz całość gospodarki budżetowej.

¹⁾ Patrz artykuł Ministra Finansów K. Dąbrowskiego: zasady i tryb gospodarki budżetowej w radach narodowych. „Rada Narodowa“ str. 21 Nr 8—9—10 1950 r.

Podkreślić należy, że zasada jedności budżetu i planu gospodarczego oparta o zasadę jedności politycznej władzy centralnej i terenowej, jak również o zasadę jedności całokształtu gospodarki narodowej, nie polega na mechanicznym ujęciu wszystkich wydatków i dochodów w jednym akcie prawnym, który byłby centralnie sporządzony, uchwalony, wykonywany i kontrolowany. Zasada jedności wyraża się tylko jednością kierownictwa polityki finansowej i gospodarczej oraz jednością centralnego planowania finansowego. Natomiast pozostawia ona władzom terenowym możliwość dyspozycji w zakresie wykonywania budżetów. W tym punkcie występuje na widownię drugi element zasady jednolitości planu gospodarczego i budżetu, mianowicie zasada demokratyzmu socjalistycznego. Zasada demokratyzmu socjalistycznego nakłada na terenowe rady narodowe pełną odpowiedzialność za gospodarkę finansową i budżet. Każda rada narodowa posiada własny samodzielny budżet terenowy, w którego zakresie ma pełną inicjatywę budżetową, oczywiście w ramach jednolitego dla całego państwa planu gospodarczego i w ramach limitu budżetu Państwa. Dzięki zastosowaniu zasady demokratyzmu socjalistycznego stwarza się możliwość pełnej mobilizacji w terenie środków na realizację zamierzonych lokalnych celów, wzmaga się inicjatywę gospodarczo-społeczną szerokich rzesz społeczeństwa.

W oparciu o tę zasadę budżety terenowe będą sprzyjać lepszemu ujawnieniu, zrozumieniu i zaspokojeniu lokalnych potrzeb ludności.

Budżety terenowe, tak samo jak budżet centralny, powinny opierać się o Narodowy Plan Gospodarczy w ogólności, a jeśli chodzi o dany teren, o plany gospodarcze terenu. Jest to wynikiem zasady powiązania budżetu z planem gospodarczym. Dzieje się to dlatego, ponieważ system budżetowy nie ma innych zadań i nie może współdziałać w realizacji innych zadań jak te, które ustala Narodowy Plan Gospodarczy. Budżet realizuje te same cele polityczne i gospodarcze, co plan gospodarczy.

Jako trzecią — wymienić należy zasadę bilansowania, polegającą na tym, że budżet państwa na każdym szczeblu musi być zbilansowany, jego dochody muszą pokrywać wydatki. Nie oznacza to jednak, że na pokrycie prelimitowanych wydatków władze terenowe muszą wygospodarować w pełni własne dochody. Zbilansowanie może nastąpić przez otrzymanie dotacji z budżetów wyższych szczebli.

W zasadzie wydatki budżetów terenowych będą równoważone dochodami własnymi, planowane niedobory wyrównane zostaną dotacjami z Funduszu Wyrównawczego budżetów terenowych, który wchodzi do budżetu centralnego. Ponadto Fundusz Wyrównawczy przewiduje rezerwy na pokrycie niedoborów budżetów terenowych w przypadkach, gdy prelimitowane dochody nie osiągną kwot ustalonych w budżetach z przyczyn niezależnych od terenowych organów jednolitej władzy państwowej, gdy władze centralne nałożą na budżety terenowe nowe, nieprzewidziane zadania i wreszcie, gdy zajdzie potrzeba zaliczkowego finansowania gospodarki w okresach martwych krąsowo.

Czwartą zasadą budżetową jest zasada kalkulowania dochodów i wydatków oraz jej najważniejszy element — zasada oszczędnego kalkulowania wydatków. Budżet musi być realnie skalkulowany, musi posiadać plan oszczędnie skalkulowanych zamierzeń, stanowić wyrażony w pieniądzu pozytywny plan działania. Wydatki muszą być tak skalkulowane, aby odpowiadały istotnym, oszczędnie obliczonym kosztom wykonania prac zamierzonych. Budżet terenowy nie może być zbiorem żądań i pragnień, dowolnie przyjęłych, których niesposób zrealizować. Powinien być wynikiem ścisłego obrachunku, oparty o limity finansowe, normy i wskaźniki planu gospodarczego. W tym celu przedsięwzięta została reforma buchalterii budżetowej, polegająca na przeprowadzeniu „pełnej standaryzacji i ściśle ograniczonej ilości paragrafów wydatkowych i ustaleniu jednolitej, ściślej metody kwalifikowania prelimitowanych wydatków“²⁾.

Ale nie na tym koniec, jak już wspomniano, z zasadą kalkulowania dochodów i wydatków łączy się najściślej zasada oszczędnego kalkulowania wydatków. Nie wystarczy bowiem przeprowadzić poprawną kalkulację opartą na zreformowanej buchalterii budżetowej i standaryzacji paragrafów wydatków, należy prócz tego kalkulować oszczędnie, dążąc usilnie do możliwie maksymalnego — przy uwzględnieniu danych warunków terenowych — obniżania kosztów wykonania zadań, zakreślonych w budżetach rad narodowych. Budżet skalkulowany realizuje w ten sposób jeden z podstawowych postulatów ekonomicznych wyrażony w formule: należy dążyć do osiągnięcia maksimum korzyści przy dysponowaniu ściśle określonymi środkami lub też osiągnąć zamierzony cel przy możliwie najmniejszym zużyciu środków stojących do dyspozycji. Zasadę tę realizuje od roku 1949 planowy system oszczędzania.

Układ Budżetu Państwa, a w szczególności budżetów terenowych, określa, cytowane na wstępie zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1950 r. Ustala ono, że po stronie wydatkowej układ Budżetu Państwa winien w swym aspekcie przedmiotowym wyodrębniać podstawowe cele gospodarki socjalistycznej, w szczególności cele przewidziane w Narodowym Planie Gospodarczym, natomiast w aspekcie podmiotowym wskazywać jednostki organizacyjne i gospodarcze, którym powierzono wykonanie tych zadań.

Po stronie dochodowej układ Budżetu Państwa uwzględniać ma podział dochodów na formy i źródła akumulacji środków finansowych. Do zasadniczych źródeł akumulacji należą wpływy podatkowe z gospodarki uspołecznionej, dochody niepodatkowe z gospodarki uspołecznionej, podatki gospodarki nieuspołecznionej, opłaty, wpływy różne, pożyczki krajowe, pożyczki zagraniczne, Społeczny Fundusz Oszczędnościowy i inne lokaty. Do form akumulacji dochodów zaliczamy podatek obrotowy od wszelkiego rodzaju przedsiębiorstw, podatek dochodowy, podatek gruntowy, po-

²⁾ Patrz art. K. Dąbrowskiego: „Zasady i tryb gospodarki budżetowej w radach narodowych“. „Rada Narodowa“ str. 22 Nr 8—9—10 1950 r.

datek od wynagrodzeń, podatek od wzbogacenia wojennego, podatek od nabycia praw majątkowych, podatki państwowe zniesione, opłaty skarbowe, różnice wyrównawcze, wpłaty z zysku, nadwyżki środków obrotowych itp.

Nie wszystkie jednak źródła i formy akumulacji występują w terenie. Budżetom terenowym przekazano dochody z majątku znajdującego się w zarządzie terenowych rad narodowych, jak również z wszelkich dochodów nieopodatkowanych z przedsiębiorstw (nadwyżki zysku) oraz dochody administracyjne jednostek budżetowych, finansowanych z budżetów terenowych. Dalej przekazano tam dochody płynące z dotychczasowych podatków komunalnych z wyjątkiem podatku gruntowego oraz udziału w podatkach, gruntowym obrotowym i dochodowym, od wzbogacenia wojennego, jak również odpowiednich udziałów w karach pieniężnych i grzywnach. I wreszcie — całość wpływów z Państwowego Funduszu Ziemi oraz wpływów lokalnych Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej.

Również nie wszystkie grupy wydatków obejmuje budżet terenowy. Występują tam wydatki na gospodarkę o znaczeniu lokalnym, wydatki na urządzenia socjalno-kulturalne, na administrację oraz fundusz rezerwowy.

Strona wydatkowa układu budżetów terenowych dzielić się będzie na rozdziały, działy, tytuły, paragrafy i pozycje. Podstawową jednostkę budżetową stanowi tytuł. Zawiera on koszt określonego zadania państwowego, które wykonać ma jakiś urząd, instytut, zakład, przedsiębiorstwo lub też określonego typu akcja (tak więc tytułami będą: szkoły powszechne, szpitale, prewatoria, utrzymanie dróg, akcje kontraktacyjne i siewne, melioracje itp.). Tytuły związane są z podziałem zagadnień w narodowym planie gospodarczym. Kwoty zaś w nich zawarte opierają się na wskaźnikach tegoż planu. Tytuły idąc w dół, analogicznie do budżetu centralnego dzielą się na standaryzowane paragrafy i pozycje. Tytuły postępując w górę łączą się w działy, obejmujące wszystkie urządzenia i akcje, które służą pewnemu zagadnieniu, np. gospodarka narodowa, kulturalna, oświata, zdrowie, administracja itd. identycznie jak w budżecie centralnym.

Nowością w porównaniu z układem budżetu centralnego jest wprowadzenie w budżetach terenowych pojęcia rozdziału.

Rozdziały budżetowe reprezentują w zasadzie działy względnie referaty prezydów rad narodowych. W budżetach terenowych wszystkich szczebli rad narodowych występują rozdziały, odpowiadające aktualnej organizacji prezydów rad narodowych.

Pojęcie rozdziału wprowadzono w tym celu, aby podział wydatków odpowiadał wymogom praktycznym uwzględniając organizacyjną strukturę organów władzy terenowej.

Również strona dochodowa układu budżetów terenowych nie odpowiada w pełni stronie dochodowej układu budżetu centralnego. Dochody budżetów terenowych dzielą się na rozdziały, tytuły, paragrafy i pozycje. Po stronie dochodowej występują te same rozdziały, które figurują w wydatkach. Występujące w rozdziałach tytuły dochodów służą do konkretnego

umiejscowienia dochodów. Nazwy ich odpowiadają rodzajom przedsiębiorstw, obiektów majątkowych, zakładów, instytucji lub urzędów, prowadzonych przez określony wydział prezydium rady narodowej. Tytuły reprezentują źródła dochodów. Natomiast formy akumulacji dochodów ujęte są w paragrafach. Są one jednolite we wszystkich rozdziałach, posiadają jednakową numerację i treść. Są więc podobnie jak paragrafy wydatków standaryzowane.

Paragrafy dzielą się na pozycje; służą one do konkretnego i szczegółowego określenia rodzaju i postaci dochodu. Pozycje nie są standaryzowane.

Tryb opracowania, zatwierdzania i wykonywania budżetów terenowych określają „Przepisy o wykonywaniu Budżetu Państwa oraz o rachunkowości budżetowej”, stanowiące załącznik do Zarządzenia Ministra Finansów z dn. 25.XI.1950 r. Podkreślić należy, że Budżet Państwa na rok 1951, w którego skład wchodzi budżet centralny i budżety terenowe opracowany jest w ramach limitów wydatków i dochodów. Prace związane z budżetem podzielono na szereg etapów. Do najważniejszych należą:

1. opracowanie limitów budżetowych
2. opracowanie projektów budżetów terenowych
3. opracowanie i uchwalenie budżetu centralnego
4. uchwalenie budżetów terenowych.

Wstępne limity wydatków ustala Rada Ministrów na wniosek Ministra Finansów w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG. Zostały one opracowane w oparciu o wskaźniki Narodowego Planu Gospodarczego oraz w oparciu o budżet państwowy na rok 1950 i budżety na rok 1950 innych jednostek wchodzących w skład Budżetu Państwa na rok 1951 (budżety związków samorządu terytorialnego i ZUS), jak również w ramach wstępnego szacunku akumulacji środków finansowych na rok 1951. W ramach wstępnych limitów właściwe resorty opracowują wnioski w sprawie kwotowych limitów wydatków z podziałem rzeczowym i podziałem między budżet centralny i budżety terenowe. Na podstawie tych wniosków Minister Finansów w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG przedkłada Radzie Ministrów i Radzie Państwa ostateczne limity do uchwalenia. Limity dla budżetów terenowych zostają następnie sprowadzone w dół do wojewódzkich rad narodowych, które z kolei rozdziałają je między powiaty, a te między gminy.

W ramach tych limitów organy władz terenowych opracowują projekty budżetów, które winny być wstępnie przyjęte w drodze postanowienia prezydium odpowiedniej rady narodowej, po zasięgnięciu opinii komisji finansowo-budżetowej. Następnie projekt podlega zatwierdzeniu przez odpowiednią radę i zostaje przedłożony prezydium rady narodowej wyższego szczebla.

Organy władz terenowych wyższego szczebla sporządzają z nadesłanych preliminarzy budżetowych organów niższego szczebla oraz z własnego preliminarza budżetowego budżety zbiorowe, które przesyłają z kolei organom wyższego szczebla. I wreszcie prezydium wojewódzkich rad narodowych przesyłają po uchwa-

leniu zbiorcze preliminarze budżetowe do Ministerstwa Finansów, które zestawia budżety terenowe i budżet centralny w Budżet Państwa.

Wykonanie Budżetu Państwa opiera się na zasadzie jedności kasowej budżetu centralnego jak również każdego budżetu terenowego. Obsługa kasowa tak budżetu centralnego jak i budżetów terenowych należy do Narodowego Banku Polskiego. Współdziała on

również w kontroli formalno-rachunkowej i merytorycznej czyli kontroli wstępnej, którą w zasadzie wykonują terenowe organa finansowe. Wykonanie budżetów terenowych podlega kontroli organów kontrolnych terenowych rad narodowych. Kontrolę następną całości gospodarki finansowej państwa, a w tym gospodarki budżetowej, przeprowadzają organa kontrolno-rewizyjne Ministerstwa Finansów.

WITOLD DĄBROWSKI

Prekluzja czy przedawnienie należności z tytułu umowy o pracę

Wśród problemów, na które napotykają przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej przy interpretacji przepisów ustawodawstwa pracy i Kodeksu Zobowiązań nasuwa się między zagadnienie stanowiska przedsiębiorstwa w kwestii niepodjętych w terminie należności, wynikających z tytułu umowy o pracę. — Radcowie prawni, przystępując do rozważania tej sprawy winni oprzeć się na ustawodawstwie pracy, Kodeksie Zobowiązań i obowiązującej od dnia 1 października 1950 roku ustawie z dnia 18 lipca 1950 roku — przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. R. P. Nr 34 poz. 311) oraz na specjalnych przepisach, regulujących sprawy księgowania oraz prowadzenia wykazów i list płacy.

Zagadnienie będące tematem notatki dotyczy w szczególności terminu rozwiązania umów o pracę i sprawy przedawnienia względnie prekluzji roszczeń pracowniczych.

Kwestie rozwiązania umowy o pracę regulują przepisy, o treści prawie identycznej, w obu podstawowych aktach prawnych, regulujących stosunek pracy tj. rozp. Prezydenta R.P. z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr 35 poz. 323) i o umowie o pracę robotników (Dz. U. R. P. Nr 35 poz. 324): art. 10 rozporządzenia o umowie o pracę robotników, art. 25 rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych oraz art. 15 — 18 rozp. o umowie o pracę robotników i art. 31 i 32 rozp. o umowie o pracę pracown. umysł. — te ostatnie dotyczące rozwiązania umów z ważnych powodów lub z winy strony przeciwnej.

Rozważania niniejsze pomijają sprawy rozwiązania umowy z winy pracodawcy lub z ważnej przyczyny jako wyjątkowe, a dalsze wywody oparte są na założeniu, że umowa o pracę została rozwiązana z przyczyn przewidzianych w artykułach 15 — 18 rozp. o umowie o pracę robotników i art. 25 rozp. o umowie o pracę pracowników umysłowych. Przyjmuje się ponadto, że należność za pracę została zaksięgowana w sposób przewidziany obowiązującymi przepisami i że z zapisów tych wynika jej bezsporny charakter.

Sposób prowadzenia list płacy i księgowania należności, jakie z tytułu umowy o pracę nabywa pracownik, przewidują art. 24 rozp. o umowie o pracę robotników oraz rozporządzenia wykonawcze Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 8 listopada 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 96, poz. 847) i z dnia 10 grudnia 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 102 poz. 909) oraz przepisy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w sprawie jednolitego planu kont (JPK).

Przechodząc po tych zagadnieniach wstępnych do zasadniczego zagadnienia istnienia lub nieistnienia obowiązku przedsiębiorstw państwowych, jako pracodawców, regulowania należności pracowniczych niepodjętych w terminie — należy powołać się przede wszystkim na zasady prawne wyrażone przez ustawodawcę w Kodeksie Zobowiązań.

Stosownie do przepisów art. 284 KZ „z upływem lat trzech ulegają przedawnieniu wierzytelności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę” — prze-

dawnienie przewidziane w art. 284 KZ następuje, chociażby praca trwała w dalszym ciągu (art. 286 KZ).

Natomiast „pracodawcy i pracownicy nie mogą dochodzić sądowo roszczeń wynikających z umowy o pracę po upływie roku od dnia zakończenia stosunku pracy” (art. 473 KZ). — A zatem, czy należności bezsporne pracownika, figurujące w księgach przedsiębiorstwa ulegają skreśleniu po trzech latach (art. 284 — przedawnienie), czy też po upływie roku od ustania stosunku pracy (art. 473 — prekluzja).

Art. 106 przepisów ogólnych prawa cywilnego uchylił przepis art. 273 KZ i wyraźnie postanowił, że po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przedawnienie służy, może uchylić się od zaspokojenia roszczenia. W przeciwieństwie do tej prawnej możliwości uchylenia się od świadczenia — w Tytule IV Kodeksu Zobowiązań znajdujemy wyraźne ustalenie, że zobowiązanie wygasa, względnie zostaje umorzone przez odpowiednie (art. 263 KZ), postrącenie (art. 254 KZ), niemożność świadczenia (art. 267) oraz dobrowolne zwolnienie (art. 270 KZ). Zatem ustawodawca nie stanowi, aby na skutek powołania się dłużnika na przedawnienie zobowiązanie wygasło lub uległo umorzeniu. — Zobowiązanie trwa nadal. Zmienia tylko swój charakter — staje się zobowiązaniem niezupełnym, naturalnym, którego zwrotu nie można dochodzić w wypadku dobrowolnej zapłaty.

Przedawnienie nie skutkuje wygaśnięciem prawa dochodzenia roszczeń z wierzytelności, a powołanie się dłużnika na przedawnienie jest tylko środkiem obrony dłużnika, z którego on może korzystać lub nie korzystać według swego uznania, lecz sąd nie może z urzędu uwzględnić przedawnienia (L. Domański. Instytucje Kodeksu Zobowiązań tom I str. 952). KZ nie przewiduje żadnej specjalnej formy dla powołania się dłużnika na przedawnienie. Może więc to być zarzut w procesie sądowym, względnie oświadczenie, skierowane do wierzyciela w taki sposób, że mógł o nim powziąć wiadomość (art. 44 przep. og. prawa cywilnego).

Jak zaznaczono wyżej — dłużnik (przedsiębiorstwo państwowe) może się uchylić od świadczenia, gdy powoła się na upływ czasu, pociągający według ustawy przedawnienie wierzytelności. — Stosownie do art. 234 KZ wierzytelności pracowników z tytułu wynagrodzenia za pracę i zwrot poniesionych wydatków tudzież wierzytelności pracodawców z tytułu udzielonych zaliczek — ulegają przedawnieniu trzyletniemu. — Przedawnienie to następuje, chociażby praca trwała w dalszym ciągu.

Należy zwrócić uwagę, że przez pojęcie wynagrodzenia za pracę należy rozumieć nie tylko wynagrodzenie stałe, w najszerszym tego słowa znaczeniu, (np. pobyry, należności za urlop, godziny nadliczbowe) płatne okresowo (miesięcznie, tygodniowo, dziennie) w gotówce lub naturze, lecz i wynagrodzenie jednorazowe w postaci premii, gratyfikacji itp. Należność z tytułu odprawy pośmiertnej (art. 42 rozp. o umowie

o pracę robotników i art. 42 rozp. o umowie o pracę pracowników umysłowych) nie stanowi należności za pracę, a samodzielne roszczenie rodziny, które przedawnia się w myśl zasad ogólnych art. 105 przep. ogólnych pr. cyw. (10 lat).

Bieg przedawnienia rozpoczyna się z chwilą, gdy pracownik uzyskuje możliwość dochodzenia swej należności tj. z chwilą, gdy należność stała się wymagalna, a kończy się z chwilą upływu terminu przewidzianego w art. 284 KZ. Przy obliczaniu terminów należy mieć na uwadze przepisy art. 99 — 104 przep. og. prawa cywilnego.

Bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu, między innymi względem osób pozbawionych zdolności do działań prawnych lub w niej ograniczonych (np. ubezwłasnowolnienie, choroba umysłowa pracownika) oraz w wypadku niemożności dochodzenia należności przed sądami polskimi wskutek siły wyższej lub zawieszenia wymiaru sprawiedliwości art. 109 p. 2 i 4 przep. og. prawa cyw.

Bieg przedawnienia przerywa się przez uznanie roszczenia i przez każdą czynność przedsięwziętą w celu dochodzenia roszczenia przed sądem lub inną powołaną do tego władzą albo sądem polubownym (art. 111 przep. og. prawa cyw.).

Po każdym przerwaniu przedawnienie biegnie na nowo (art. 112 przep. og. prawa cyw.). — Tylko w wypadku stwierdzenia roszczenia tytułem egzekucyjnym — przedawnienie, które biegnie na nowo wynosi lat 10 (art. 113 przep. og. prawa cyw.). W innych wypadkach mają zastosowanie przepisy szczególne o terminach przedawnienia poszczególnych roszczeń. Jeżeli zatem przedsiębiorstwo państwowe uznało roszczenie z tytułu należności wynikających z umowy o pracę — przedawnienie trzyletnie biegnie od daty takiego uznania. Zwrócić należy uwagę, że według dotychczas obowiązującego przepisu art. 287 KZ — w wypadku uznania długu na piśmie — przedawnienie następowało po latach 20.

Przepisy art. 473 KZ mają charakter odmienny od wyżej wymienionych przepisów, dotyczących przedawnienia. Termin roczny, przewidziany w tym artykule jest tak zwanym terminem prekluzyjnym czyli zawitym, który zalicza się do terminów bezwzględnie obowiązujących.

Przez terminy zawite lub prekluzyjne trzeba rozumieć terminy, zamykające stronom drogę do obrony sądowej, wbrew zgodnej nawet ich woli, po upływie przewidzianych w ustawie okresów czasu, w ciągu których jedna lub obie strony zaniedbały dokonania czynności wymaganych przez ustawy (Domański. Instytucje Kodeksu Zobowiązań str. 334). Według Fenichema (Prawo Pracy str. 140) — przedawnienie daje dłużnikowi prawo odmowy świadczenia, nie niszczy jednak samego roszczenia jak prekluzja.

Z powyższego wynika, że po upływie roku od daty zakończenia stosunku pracy nie istnieje możliwość dochodzenia należności, wynikających z umowy o pracę, przy tym sąd z urzędu uwzględnia termin prekluzyjny. — Kodeks Zobowiązań zna wiele takich terminów, przy tym w niektórych wypadkach odmawia prawa dochodzenia roszczeń (art. 43, 293, 319, 336, 375, 473), w innych zaś podaje wyraźnie, że prawo wierzyciela wygasa (art. 324, 367). — Całkowite pozbawienie stron możliwości swobodnego dysponowania prawami, wynikającymi z nastania terminu, zaliczonego przez ustawodawcę do prekluzyjnych, wynika ze społecznej treści tych terminów, ustanowionych jako normy chroniące ogólny układ stosunków społeczno-gospodarczych, a nie jedynie interesów jednostki.

Po upływie więc terminu rocznego od daty zakończenia stosunku pracy, — pracownik nie może dochodzić sądowo swych roszczeń. Zobowiązanie utraciło przez to jedną ze swoich zasadniczych cech charakterystycznych zobowiązania dwustronnego — możliwość dochodzenia w drodze przymusu sądowego i egzekucji. Przeradza się więc w zobowiązanie niezapłacone. Sama wierzytelność nie wygasa — nie można jej tylko dochodzić sądowo. — Obojętne jest przy tym, czy strona wiedziała o należności, czy też nie wiedziała.

Zachodzi znaczne podobieństwo skutków wynikających z upływu terminu prekluzji i przedawnienia. I w jednym i w drugim wypadku zobowiązanie nie wygasa, lecz przechodzi w zobowiązanie niezapłacone (naturalne).

Zgodnie z powyższym tokiem rozumowania i przytoczonymi przepisami prawa stwierdzić trzeba, że istnieją jednak zasadnicze różnice pomiędzy prekluzją a przedawnieniem.

Dłużnik ma prawo swobodnego zastosowania obrony przez powołanie się na przedawnienie, którego sąd nie uwzględnia z urzędu. — Natomiast termin prekluzyjny, a tym samym i termin z art. 473 KZ sąd obowiązany jest stosować z urzędu w każdym stanie sprawy bez względu na wnioski stron. — Dłużnik nie ma prawa zrzec się prekluzji. Termin ten nie może być umownie skrócony lub przedłużony. — Przerwanie terminu prekluzyjnego może nastąpić tylko przez wniesienie pozwu do sądu właściwego. — Wniesienie pozwu do sądu niewłaściwego wtedy tylko może przerwać bieg terminu prekluzyjnego, gdy w ciągu tygodnia od daty postanowienia o odrzuceniu pozwu — pozew zostanie wniesiony do sądu właściwego (art. 214 KPC i art. IV przep. wpraw. KPC). — Do terminów prekluzyjnych nie stosuje się przepisów o zawieszeniu i przerwaniu przedawnienia — z jednym wyjątkiem — a mianowicie niemożności dochodzenia roszczeń przed sądami polskimi, wywołanej zawieszeniem wymiaru sprawiedliwości albo siłą wyższą.

Ustanowiony w interesie porządku publicznego — zawity termin z art. 473 KZ winien być specjalnie rygorystycznie przestrzegany w przedsiębiorstwach państwowych.

O ile zatem niepodjęte w terminie należności pracownika z tytułu umowy o pracę przez upływ rocznego terminu, przewidzianego w art. 473 KZ przerodziły się w zobowiązania niezapłacone (naturalne), — przedsiębiorstwo państwowe ma prawo, a nawet obowiązek, odmówić wypłaty takiej należności i spisać ją z konta „niepodjętych płać w depozycie“ na konto „dochody i zyski nadzwyczajne“. — Przy określeniu, które należności pracownika nie mogą być dochodzone sądowo nie po upływie roku od daty zaprzestania pracy — należy stosować interpretację ścisłą. — Zatem roczny termin prekluzyjny może być stosowany tylko do tych należności, które były wymagalne w dacie zakończenia stosunku pracy. W stosunku do tych wierzytelności z tytułu umowy o pracę, których wymagalność następuje dopiero po zakończeniu umowy o pracę — roczny termin prekluzji nie może mieć zastosowania. — Ta zasada odnosi się do wszystkich należności, z mocy umowy, przepisu prawnego lub zwyczaju, płatnych i wymagalnych w okresie późniejszym już po ustaniu umowy o pracę, jak premie, nagrody lub tym podobne korzyści. W stosunku do tych wierzytelności będą miały zastosowanie przepisy art. 284 KZ czyli istnieje jedynie i wyłącznie możliwość zwolnienia się z zobowiązania dopiero po upływie lat trzech od daty wymagalności należności przez powołanie się na przedawnienie. — Natomiast nie można stosować do tego rodzaju wierzytelności art. 473 KZ — upływ więc czasokresu rocznego nie wyklucza możliwości poszukiwania wyżej omówionych sum w drodze procesu sądowego. — Istnieje pogląd, że wobec tych wierzytelności, które stały się wymagalne już po rozwiązaniu stosunku pracy — termin prekluzyjny należy liczyć od daty ich płatności. Pogląd ten — moim zdaniem — jest niesłuszny. — Pracownik przez fakt zaprzestania pracy utracił kontakt z przedsiębiorstwem. Terminy wypłaty należności mogą być różne. — Pracownik nie zatrudniony w danym zakładzie napotyka na trudności w sprawdzeniu, czy jego należność z tytułu np. premii jest już płatna i wymagalna. — Stosowanie zatem krótkiego terminu prekluzyjnego byłoby z jednej strony wyraźnie krzywdzące dla pracownika, który przez swoją niezawinioną nieświadomość mógłby utracić prawo dochodzenia sądowego swej należności, z drugiej zaś strony — w wypadku zawiadomienia na piśmie pracownika o należnych mu sumach przez przedsiębiorstwo, miałyby

Wobec uznania drugiego pisma za jego skutkami prawnymi.

O ile bowiem po zakończeniu stosunku pracy nastąpiła uгода, względnie uznanie na piśmie należności, wynikających z tytułu umowy o pracę — prekluzja z art. 473 KZ nie będzie miała w stosunku do tych wierzytelności zastosowania. — „Uznanie długu lub ugodę należy uważać za nowe tytuły roszczeń oderwane od stosunku pracy” (Domański. Instytucje Kodeksu Zobowiązań). — Uznanie winno być dokonane w sposób normalny i nie budzący wątpliwości oraz powinno dojść do wiadomości wierzyciela.

Przy rozważaniu skutków wynikających z nastąpienia terminu przedawnienia czy też prekluzji — pozostaje do rozważenia sprawa zbiegu przepisów art. 284 i 473 KZ, który ma miejsce wtedy, gdy termin przedawnienia z art. 284 KZ rozpoczął w czasie pracy kończy się po jej ustaniu. — W oparciu o obowiązujące przepisy rozstrzygnięcie tego zagadnienia winno być następujące: O ile termin trzyletni kończy się przed upływem rocznej prekluzji z art. 473 KZ — przedsiębiorstwo może się zwolnić z zobowiązania na podstawie przepisów art. 284 KZ, o ile natomiast termin ten kończy się po upływie roku od daty ustania pracy, — przedsiębiorstwo ma prawo w trybie art. 473 KZ spisać należność na dochody i zyski nadzwyczajne.

Reasumując zatem powyższe wywody dojść należy do następujących wniosków:

1. zarówno przez upływ terminu przedawnienia, jak i prekluzji zobowiązanie z tytułu umowy o pracę

nie wygasa, lecz staje się zobowiązaniem nieupełnionym (naturalnym);

2. przedsiębiorstwo państwowe ma prawo odmówić uiszczenia należności z tytułu umowy o pracę i przepisać dług z konta „niepodjęte płace” na „dochody nadzwyczajne” gdy: a) pracownik nie podjął należności w ciągu lat trzech od daty jej powstania, o ile pracuje nadal w przedsiębiorstwie, względnie gdy termin ten kończy się przed upływem roku od daty ustania pracy, b) pracownik nie podjął należności w ciągu roku od daty ustania pracy, a przed tym terminem należność nie przedawniła się w myśl wywodów punktu poprzedzającego;

3. prekluzji rocznej ulegają tylko te należności pracownika, które były wymagalne w dacie ustania stosunku pracy.

Na zakończenie należy podkreślić, że przepisy ogólne prawa cywilnego, stanowiące od dnia 1 października 1950 roku zasadniczą część zreformowanego prawa cywilnego Polski Ludowej stosuje się i do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie tej ustawy z wyjątkiem pewnych kwestii dotyczących przedawnienia. Zachowany zostaje mianowicie w mocy czasokres przedawnienia rozpoczętego przed dniem 1.X. 1950 r., o ile jest on krótszy od obowiązującego, ocenia się podług dotychczasowych zasad przebiegu przedawnienia, które upłynęło w stosunku do poszczególnych spraw przed dniem 1.X. 1950 r. a nadto w wypadkach, gdy uprzednio czasokres przedawnienia był dłuższy, nie zaliczając okresu podczas którego to przedawnienie biegło do 1.X. 1950 r., bieg jego rozpoczyna się na nowo, a kończy już według nowych zasad.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za czas od dnia 15 listopada do 15 grudnia 1950 r. (Dz. U. R. P. n-ry 51—55) z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim, Biuletynie PKPG i Dziennikach Urzędowych.

PLANOWANIE

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 55 pod poz. 502 ukażało się rozporządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 24 listopada 1950 r. w sprawie postanowień o karach umownych w umowach planowych o dostawie towaru (vide P U G Nr 4/22, str. 73).

Rozporządzenie określa obowiązek wprowadzenia do umów planowych o dostawę towarów postanowień o karach umownych, rodzaje tych kar oraz górne i dolne ich granice. W umowach generalnych zapłatę kary umownej zastrzega się na wypadek niedojścia do zawarcia umowy szczegółowej na skutek niewykonania obowiązków wynikających dla dostawcy lub odbiorcy z umowy generalnej, na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania umowy szczegółowej, spowodowanego niewykonaniem przez dostawcę jego obowiązków jako jednostki zwierzchniej lub obowiązków wynikających z zarządzeń i norm ustalonych przez właściwe władze oraz na wypadek zwłoki w zapłacie należności przypadającej z umowy szczegółowej, jeżeli zwłoka nastąpiła z winy odbiorcy. W umowach szczegółowych lub bezpośrednich przewiduje się kary umowne za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, które stanowiło podstawę do odstąpienia od umowy, za wady w dostawie, powodujące obniżenie ceny oraz za zwłokę w dokonaniu dostawy z winy sprzedawcy lub nabywcy i za zwłokę ze strony nabywcy w odebraniu towaru przygotowanego do wydania. Podstawą obliczenia kary umownej jest odpowiednio wartość dostawy lub jej części. Jednostki zwierzchnie stron zawierających umowę planową mogą w granicach ustalonych rozporządzeniem określać stawki kar umownych, władze naczelne tychże stron — obniżyć dolną granicę stawek do połowy stawek wskazanych w rozporządzeniu.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1526 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu w sprawie

oszczędności węgla w gospodarce narodowej. Uchwała nakazuje wprowadzenie oszczędności w zużyciu węgla i przewiduje wydanie w tym przedmiocie odpowiednich zarządzeń oraz przeprowadzenie akcji propagandowej. Uchwała zawiera postanowienia dotyczące bilansów węgla, oszczędności węgla w paleniskach kotłowych, oszczędności węgla w przemyśle poza zużyciem kotłowni, oszczędności węgla w zakresie opału oraz dotyczące magazynowania opału i szkolenia nadzoru.

W Nr. 22 Biuletynu PKPG pod poz. 245 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 14 października 1950 r. w sprawie zmiany załącznika nr 1 do instrukcji ogólnej PKPG nr 59 o opracowaniu planu zaopatrzenia materiałowego na rok 1951. Zmiany dotyczą wykazu jednostek, których oddzielne plany zaopatrzenia na rok 1951 składane będą do PKPG i Central Handlowych.

W tymże numerze pod poz. 257 opublikowano pismo okólnie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 października 1950 r. w sprawie opracowania planu usług akcji socjalnej na 1951 r. Pismo zawiera wskazówki, dotyczące opracowania planu usług akcji socjalnej w oparciu o ustalone limity kwotowe, a w szczególności podziału tych limitów, zasad przy ustalaniu wydatków i rodzajów wydatków. Pismo określa również terminy przysyłania zbiorczych sprawozdań dotyczących akcji socjalnej. Do pisma dołączony jest wykaz wysokości stawek dla placówek socjalnych ustalonych na rok 1951 oraz wykaz tytułów dotyczących akcji scentralizowanej i niescentralizowanej.

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 261 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 21 września 1950 r. w sprawie operatywnych planów wy-

dajności pracy na IV kwartał 1950 r. Zarządzenie zawiera wskaźniki wzrostu zadaniami ustalonymi w Narodowym Planie Gospodarczym dla poszczególnych Centralnych Zarządów Przemysłu.

W tymże numerze pod poz. 268 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 27 października 1950 r. w sprawie trybu dystrybucji i zaopatrzenia w materiały w 1951 r. Zarządzenie określa zasady i sposób sporządzania bilansów materiałowych, które stanowić będą podstawę dystrybucji materiałów. Terminy zawarcia umów planowych zostaną zsynchronizowane z opracowaniem bilansów materiałowych szczegółowych, a umowy planowe będą całkowicie oparte na podstawie tych bilansów.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 285 opublikowano pismo ogólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 14 listopada 1950 r. w sprawie sporządzenia planów kapitalnych remontów o charakterze budowlano-montażowym zaplanowanych do wykonania systemem gospodarczym w 1951 r. Pismo zawiera wyjaśnienia odnośnie wypełnienia formularzy przewidzianych w odnośnych instrukcjach PKPG.

W Nr. 12 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 99 ogłoszono pismo ogólne z dnia 14 września 1950 r. w sprawie zbierania i uwzględniania wniosków od niektórych interesowanych oraz wydzielanie działek z zapasu ziemi przy sporządzaniu planów zagospodarowania terenowego. Pismo nakazuje, by przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przetrzeźnionego dla wsi zwracano się o ewentualne wnioski do zainteresowanych niezależnie od przewidzianego przepisami obwieszczenia publicznego.

Patrz: „Finanse” — przenoszenie środków w ramach Planu Inwestycyjnego.

„Oświata i Nauka” — państwowy plan stypendialny.

PRZEMYSŁ

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1529 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie zwiększenia produkcji artykułów masowego spożycia, wytwarzanych przez społecznie zakłady drobnej wytwórczości. Uchwała ta ma na celu lepsze i pełniejsze zaspokojenie rosnących potrzeb ludności drogą rozwoju społecznie zakładów drobnej wytwórczości i zawiera postanowienia dotyczące zadań produkcyjnych, wykorzystania zakładów nieczynnych, wykorzystania maszyn, inwestycji i ich finansowania, zaopatrzenia surowcowego oraz ulg podatkowych i kredytowych.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 279 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie urządzeń, wpływających na oszczędnościowe zużycie paliw w kotłach. Zarządzenie nakazuje jednostkom państwowym i spółdzielczym produkującym parę dla celów przemysłowych doprowadzenie do stanu używalności tych urządzeń, które wpływają na oszczędne zużycie paliwa. Zarządzenie przewiduje zgłaszanie zapotrzebowań na tego rodzaju urządzenia i określa sposób zgłaszania tych zapotrzebowań.

Patrz: „Planowanie” — oszczędność w zużyciu węgla,
— zaopatrzenie w materiały w 1951 r.

„Obrót Towarowy” — dystrybucja artykułów sra-
bowych,
— dystrybucja narzędzi,
— stosowanie odpowiednich
sortymentów tarczy,
— zaopatrzenie i rozdzielnictwo
stali szlachetnej.

„Zdrowie” — wykonywanie nadzoru nad wyrobem preparatów organoterapeutycznych i witaminowych.

**„Organizacja Przedsiębiorstw Gospodarki Społecz-
nionej”** — organizacja przemysłu materiałów budowlanych.

RZEMIOSŁO

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1534 opublikowano zarządzenie Prezesa Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 4 listopada 1950 r. w sprawie zmiany zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 31 października 1950 r. w sprawie reorganizacji cechów rzemieślniczych (vide PUG Nr 12/18, str. 247). Zmiana polega na przeniesieniu załącznika zawierającego nomenklaturę cechów — zawodu „szczotkarstwa” z działu cechów rzemiosł drzewnych do działu cechów instrumentarzy muzycznych i galanterijnych.

ROLNICTWO

W Dzienniku Ustaw RP Nr 51, poz. 475 ukazało się rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie norm wynagrodzenia za świadczenia z tytułu pomocy sąsiedzkiej w rolnictwie oraz uiszczenia w go-
tówce równowartości opłat oznaczonych w zbożu.

Rozporządzenie to ustala normy wynagrodzenia za pomoc sąsiedzką w rolnictwie, w granicach zaś tych norm przewiduje ustalanie wysokości opłat przez prezydium powiatowych rad narodowych na wniosek prezydiów gminnych rad narodowych.

Opłaty określone w życie mogą być uiszczane gotówką po przeliczeniu według ustatkowanych urzędowo cen żyta.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1525 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie zlecenia Państwowemu Gospodarstwu Rolnym zagospodarowania gruntów prywatnych pozostających bez uprawy. W myśl uchwały Minister Rolnictwa i Reform Rolnych wyda zarządzenie nakazujące Państwowemu Gospodarstwu Rolnym przejmowanie w oparciu o dekret z dn. 30 marca 1945 r. o przymusowym zagospodarowaniu użytków rolnych (Dz. U. R. P. Nr 11, poz. 59) pozostawionych bez uprawy gruntów prywatnych o dużej powierzchni lub przylegających do gruntów rolnych państwowych — na wniosek prezydium gminnej rady narodowej, zatwierdzony przez prezydium powiatowej rady narodowej.

W Nr. 13 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 109 opublikowano zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 4 września 1950 r. w sprawie przejęcia dotychczas wykonywanych czynności w zakresie osadnictwa rolnego od Państwowego Urzędu Repatriacyjnego. Zarządzenie określa, w jakim zakresie i na jakim obszarze prezydium wojewódzkich i powiatowych rad narodowych (wydziały rolnictwa i leśnictwa) przejmują działalność Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w dziedzinie osadnictwa rolnego.

Patrz: „Organizacja Urzędów” — organizacja i zakres działania wydziałów i referatów prezydiów rad narodowych.

**„Organizacja Przedsiębiorstw Gospodarki Społecz-
nionej”** — system finansowy Państwowych Gospo-
darstw Rolnych.

BUDOWNICTWO

W Dzienniku Ustaw RP Nr 53, poz. 487 znajduje się rozporządzenie Ministra Budownictwa z dnia 17 listopada 1950 r. w sprawie tymczasowych ulgowych przepisów budowlanych.

Rozporządzenie przynosi szereg ulg w przepisach przewidzianych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym.

nym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. z 1939 Nr 43, poz. 216 z późniejszymi zmianami). W szczególności ulgi te dotyczą przekraczania frontowej linii zabudowania i linii regulacyjnej, wysokości budynków, stosowania materiałów zastępczych przy budowie ścian wewnętrznych i nośnych oraz filarów nośnych budynków ogniotrwałych, grubości i wysokości murów ogniochronnych oraz zaniechania w określonych przypadkach wznoszenia takich murów, budowy i oświetlania schodów, urządzenia ognisk i otworów kominowych, sposobu oświetlenia i wysokości niektórych pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi i niektórych innych.

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, co nastąpiło w dniu 29 listopada 1950 r.

W Nr. 22 Biuletynu PKPG pod poz. 254 opublikowano pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 6 października 1950 r. w sprawie gabinetów projektowych w biurach projektów. Pismo przewiduje utworzenie we wszystkich biurach projektów gabinetów projektowych mających za zadanie gromadzenie i ewidencjonowanie projektów typowych i innych prawidłowo opracowanych projektów oraz udzielanie porad projektantom przy wykorzystaniu nabytych doświadczeń.

W tymże numerze pod poz. 255 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 7 października 1950 r. w sprawie powoływania Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych przy prezydium wojewódzkich rad narodowych. Pismo wyjaśnia, jaki jest skład Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych oraz tryb jej postępowania.

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 265 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 października 1950 r. zmieniające instrukcję nr 20 o zasadach sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej dla inwestycji. Zmiany dotyczą lokalizacji linii przemysłowych i elektrycznych, gazociągów i innych inwestycji energetycznych.

W tymże numerze pod poz. 266 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 25 października 1950 r. w sprawie wstrzymania wykonywania robót elewacyjnych. Zarządzenie stanowi, że z końcem roku roboty elewacyjne w zasadzie powinny być wstrzymane i mogą być prowadzone jedynie w wyjątkowych przypadkach.

Patrz: „Dostawy, Roboty i Usługi” — zawieranie umów o wykonanie robót budownictwa inwestycyjnego,

— odbiór robót budownictwa inwestycyjnego.

„Finanse” — finansowanie kapitałnych remontów.

„Organizacja przedsiębiorstw Gospodarki Uspołecznionej” — komórki organizacyjne dla spraw kapitałnych remontów.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1528 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie przekazywania zbędnych i nadmiernych remanentów motoryzacyjnych. W myśl uchwały znajdujące się w posiadaniu urzędów i instytucji państwowych oraz jednostek gospodarki uspołecznionej zbędne albo nadetatowe pojazdy samochodowe, ich zespoły, części zamienne i akcesoria, jak również wszelkie związane z motoryzacją narzędzia i urządzenia techniczne powinny być przekazane w zależności od przedmiotu: Centrali Handlowej Przemysłu Motoryzacyjnego, „Motozbyt” lub Spółdzielczej Organizacji Zbytu Drobnej Wytwórczości „Spółnota Pracy”. Tryb przekazywania, sposób wyceny oraz terminy zapłaty ustali zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego wydane w porozumieniu z Ministrami

Finansów i Komunikacji oraz Prezesem Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości. Z dniem wejścia w życie uchwały tracą moc obowiązującą dotychczasowe przepisy w tym przedmiocie.

W Nr. A-125 Monitora Polskiego pod poz. 1554 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 2 lipca 1950 r. w sprawie finansowania przeróbki samochodów na napęd gazem wysoko sprężonym. W związku z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 6 września 1950 r. w sprawie oszczędności paliw i smarów w gospodarce samochodowej (vide PUG Nr 10/28, str. 277) zarządzenie ustala kredyt na finansowanie przeróbki samochodów na napęd gazem wysoko sprężonym na 12.000.000 zł i określa sposób wykorzystania tego kredytu.

W Nr. 22 Biuletynu PKPG pod poz. 258 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 19 października 1950 r. w sprawie zgłaszanych zapotrzebowań na pojazdy mechaniczne typowe na 1951 rok. Pismo wyjaśnia, że rozdział pojazdów mechanicznych typowych dokonywany jest centralnie przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego na podstawie rozdzielników ustalanych w oparciu o przyznane etaty samochodowe, wobec czego zbędne i niewłaściwe jest zwracanie się w tych sprawach bezpośrednio do Centrali Handlowej Przemysłu Motoryzacyjnego „Motozbyt”.

W tymże numerze pod poz. 260 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 21 października 1950 r. w sprawie remontu ciągników wolno bieżących przeznaczonych do trakcji drogowej. Pismo wyjaśnia, że warsztaty remontowe Technicznej Obsługi Rolnictwa będą dokonywały remontów ciągników użytkowanych przez instytucje spoza resortu Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych jedynie wówczas, gdy remonty te były uprzednio zgłoszone. Pismo podaje termin oraz treść zgłoszenia.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 278 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie usprawnienia przewozu cieczy w cysternach. Zarządzenie wprowadza na okres zimowy zmiany w terminach dla rozładunku cystern a ponadto określa, w jakich przypadkach cysterny mogą być podgrzewane ogniem. Zarządzenia szczegółowe wydane będą przez właściwych ministrów.

OBRÓT TOWAROWY

W Dzienniku Ustaw RP Nr 53, poz. 486 opublikowano rozporządzenie Ministra Przemysłu Rolnego i Spożywczego z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie przywrócenia obowiązku przyjmowania butelek po wyrobach Państwowego Monopoliu Spirytusowego.

Rozporządzenie to przywraca powyższy obowiązek w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dn. 10 września 1932 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. o monopolu spirytusowym, opodatkowaniu kwasu octowego i drożdży oraz sprzedaży napoiów alkoholowych (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr 88, poz. 746 i z 1934 r. Nr 3, poz. 12) oraz uchyla rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 27 stycznia 1937 r. o zawieszeniu obowiązku przedsiębiorców detalicznej sprzedaży napoiów alkoholowych przyjmowania od konsumentów zwrotnych butelek po wyrobach Państwowego Monopoliu Spirytusowego (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 60).

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1527 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie usprawnienia gospodarki uspołecznionej w dziedzinie żywienia zbiorowego. Ustawa zawiera postanowienia dotyczące organizacji aparatu żywienia zbiorowego, sieci lokali, zaopatrzenia materiałowego, zaopatrzenia surowcowego, stołówek akademickich i bufetów, racjonalizacji, stanu sanitarnego oraz szkolenia personelu.

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 262 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 20 października 1950 r. w sprawie zasad dystrybucji artykułów w śrubowych w 1951 r. Zarządzenie stanowi, że ośrodkiem dyspozycyjnym zbytu i planowania zbytu artykułów gospodarczych jest Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego — Biuro Sprzedaży Śrub, Nitów, Okuć Budowlanych i Części Kutyh — CHPM „Śrubonit”. Zarządzenie reguluje sposób składania zapotrzebowań do „Śrubonitu”.

W tymże numerze pod poz. 272 zamieszczono analogiczne zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 3 listopada 1950 r. w sprawie zasad dystrybucji narzędzi w 1951 roku. Ośrodkiem dyspozycyjnym zbytu i planowania zbytu narzędzi jest Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego (CHPM) — Biuro Sprzedaży Narzędzi.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 277 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Leśnictwa z dnia 27 października 1950 r. w sprawie stosowania niektórych sortymentów tarcicy. W myśl zarządzenia niezrealizowane przydziały tarcicy iglastej w długościach handlowych będą zamieniane przez Państwową Centralę Drzewną „Paged” na tarcicę gorszych gatunków. „Paged” upoważniony jest do kontroli zapotrzebowań, które wymagają uzasadnienia. Zarządzenie wskazuje ponadto, jakie gatunki tarcicy na jakie cele mogą być używane.

W tymże numerze pod poz. 281 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 10 listopada 1950 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i rozdzielnictwa stali szlachetnej na rok 1951. Zarządzenie określa, jakiej stali dotyczy i kogo uważa się za kontyngentobiorców oraz zasady kontyngentowania, dystrybucji, harmonogramy dostaw i sposób opracowania kwartalnych planów dostaw i miesięcznych planów wysyłki. Zarządzenie reguluje ponadto tryb zgłaszania zapotrzebowań do „Centrostali” i tryb ich realizacji. Do zarządzenia dołączone są wykazy kontyngentobiorców.

Patrz: „Planowanie” — Kary umowne w umowach planowych.

„Komunikacja” — usprawnienie przewozu cieczy w cysternach.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

Nr A-125 Monitora Polskiego pod poz. 1553 zawiera zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 listopada 1950 r. w sprawie zawierania umów o wykonanie robót budownictwa inwestycyjnego. W myśl zarządzenia inwestorzy, którzy dotychczas nie zawarli stosownie do zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 11 października 1949 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o wykonanie robót budowlanych i montażowych (vide PUG Nr 12/18 str. 249) umów o wykonanie będących w toku robót budowlanych i montażowych, zobowiązani są je zawrzeć do dnia 1 grudnia 1950 r. Zarządzenie zawiera wytyczne odnośnie zawierania tego rodzaju umów i między innymi wyjaśnia, że brak kosztorysu lub niezuzgodnienie kwoty umownej nie może być przyczyną niezawarcia umowy.

W Nr. A-126 Monitora Polskiego pod poz. 1563 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 26 października 1950 r. rozciągające moc obowiązującą uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 1948 r. w sprawie finansowania inwestycji i rozliczeń z tytułu dostaw i robót inwestycyjnych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym oraz zniesienia zaliczkowania przedsięwzięć budowlanych i montażo-

wych na działające na zasadach rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstwa i zakłady państwowe, centralne spółdzielczo-państwowe oraz spółki prawa prywatnego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe albo osoby prawne prawa publicznego posiadają udział wynoszący ponad 50%, kapitału zakładowego. Zarządzenie nie dotyczy przedsiębiorstw podległych terenowym organom jednolitej władzy państwowej oraz Państwowych Gospodarstw Rolnych.

W Nr. A-127 Monitora Polskiego pod poz. 1572 ogłoszono zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 27 września 1950 r. w sprawie sposobu sporządzania kosztorysu urzędowego. Zarządzenie określa dla jednostek podległych Ministrowi Komunikacji sposób sporządzania kosztorysów w oparciu o analizę robót.

W tymże numerze pod poz. 1573 opublikowano zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 27 września 1950 r. w sprawie szczegółowego postępowania w dziale Ministerstwa Komunikacji przy udzielaniu zamówień w trybie przetargowym osobom innym niż wymienione w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. Zarządzenie określa szczegółowy tryb postępowania przy udzielaniu przetargowym zamówień przez jednostki podległe Ministrowi Komunikacji.

W tymże również numerze pod poz. 1574 opublikowano zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 30 października 1950 r. określające skład i zakres działania komisji przetargowej oraz szczegółowy tryb postępowania przy przeprowadzaniu przetargu i udzielaniu zamówień w dziale Ministerstwa Komunikacji. Zarządzenie określa szczegółowy tryb przeprowadzania przetargu nieograniczonego i ograniczonego.

Tenże numer Monitora Polskiego pod poz. 1575 zawiera zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 30 października 1950 r. w sprawie szczegółowych warunków odbioru dostaw i robót oraz sposobu przeprowadzania rozrachunków za wykonane dostawy i roboty. Zarządzenie określa w szczególności skład komisji odbiorczych i tryb ich postępowania przy odbiorach dostaw i robót na rzecz jednostek podległych Ministrowi Komunikacji jak również sposób regulowania należności za dostawy i roboty.

W tym wreszcie numerze pod poz. 1576 ogłoszono zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 30 października 1950 r. w sprawie wad i wad, a zabezpieczeń umownych i zaliczek. Zarządzenie określa wysokość wad i zabezpieczeń przy wykazywaniu dostaw i robót na rzecz jednostek podległych Ministrowi Komunikacji oraz przypadki, kiedy złożenie zabezpieczenia nie jest wymagane jak również przypadki, kiedy dopuszczalne jest udzielanie zaliczek.

W Nr. 22 Biuletynu PKPG pod poz. 248 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 20 października 1950 r. w sprawie ostatecznego odbioru robót budownictwa inwestycyjnego wykonanych przed rozpoczęciem Planu 6-letniego. Zarządzenie wydane w wykonaniu uchwały Prezydium Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 5 września 1950 r. (vide PUG Nr 11/29, str. 303) zawiera szczegółowe przepisy składu komisji odbiorczej, przypadków, kiedy odbiór może być dokonany jednoosobowo, dokumentów, które powinny być złożone komisji odbiorczej, zasięganie opinii rzeczoznawców oraz trybu zlecenia usunięcia usterek. Zarządzenie przewiduje ponadto utworzenie w poszczególnych resortach funduszu premii za dokonanie odbiorów oraz określa warunki przyznawania premii z tego funduszu.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Komunikacji pod poz. 316 ogłoszono zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 27 września 1950 r. w sprawie zatwierdzenia „Instrukcji o dostawach,

robotach i usługach dla komunikacji". Instrukcja ogłoszona jest w osobnym wydaniu.

W Nr. 23 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Zdrowia pod poz. 188 zamieszczono pismo okólne z dnia 18 listopada 1950 r. w sprawie zakupów w sklepach komisowych Miejskiego Handlu Detalicznego lub Spółdzielni. Pismo podaje do wiadomości i stosowania pismo okólne Nr 11 Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 16 października 1950 r., w myśl którego zakupy w uspołecznionych sklepach komisowych należy traktować tak jak zakupy u osób niewymienionych w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r.

Patrz: „Finanse” — sporządzenie w nowym pieniądzu rachunków przejściowych i ostatecznych.

FINANSE

Dziennik Ustaw Nr 51, poz. 471 przynosi rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 listopada 1950 r. zmieniające rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie określenia stosunku przeliczenia niektórych zobowiązań.

Rozporządzenie to rozciąga pod pewnymi warunkami stosowanie przeliczenia w stosunku 100 złotych do tychczasowych równe 3 złotym na wkłady niektórych uczestników funduszu A Społecznego Funduszu Oszczędnościowego oraz na zobowiązania Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych również w stosunku do osób fizycznych i prawnych nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej. Natomiast nie podlegają przeliczeniu w tym stosunku wzajemne zobowiązania krajowych i zobowiązania zagranicznych towarzystw ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych z tytułu ubezpieczeń zawartych w złotych a reasekurowanych za granicą. Rachunki bankowe zagranicznych towarzystw ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych bez względu na wysokość salda ulegają przeliczeniu w stosunku 100 złotych do tychczasowych równe 1 złotemu.

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 51 opublikowano dwa rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 25 października 1950 r.: 1) pod poz. 476 — zmieniające rozporządzenie w sprawie zgłaszania mienia posiadanego za granicą oraz należności od zagranicy i 2) pod poz. 477 — zmieniające rozporządzenie w sprawie zgłaszania zobowiązań wobec zagranicy oraz znajdującego się w kraju mienia cudzoziemców (vide PUG Nr 6/24, str. 146).

Oba rozporządzenia ustalają prekluzyjny termin do zgłaszania odnośnych praw lub zobowiązań na dzień 31 grudnia 1950 r., przy czym termin ten dotyczy mienia i należności posiadanych w dniu 8 czerwca 1950 r., co do zgłaszania zaś należności i mienia uzyskanego po dniu 8 czerwca 1950 r. pozostaje w mocy dotychczasowy czasokres dni 30 od dnia objęcia w posiadanie mienia powstania należności lub praw.

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1483 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 października 1950 r. w sprawie przyjmowania przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych ubezpieczeń oddawanych do reasekuracji za granicę. Zarządzenie zawiera postanowienia odnośnie przyjmowania ubezpieczeń oddawanych do reasekuracji wydane w związku ze zmianą systemu pieniężnego.

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1485 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 1 listopada 1950 r. w sprawie przeliczenia na nowy pieniądz kar pieniężnych, równowartości nieujętych przedmiotów występku i kosztów postępowania karnego, przewidzianych w prawie karnym skarbowym oraz kwot wypłacanych tytułem nagród za wykrycie przestępstw skarbowych. W myśl zarządzenia, grzywny przewidziane w prawie karnym skarbowym, jak również na nagrody za wykrycie przestępstw oraz równowartości nieujętych przedmiotów występku przelicza się

w stosunku 100 zł do tychczasowych równa się 3 złotym nowym.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1515 ogłoszono uchwałę Rady Państwa z dnia 11 listopada 1950 r. w przedmiocie wykładni i ustalenia zasad stosowania art. 8 ustawy z dn. 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 459) i § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie określenia stosunku przeliczenia niektórych zobowiązań (Dz. U. R. P. 50, poz. 461). Uchwała wyjaśnia, że przepis § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie określenia stosunku przeliczenia niektórych zobowiązań (vide PUG Nr 12/30, str. 343) dotyczący zobowiązań rolniczych stosuje się również do zobowiązań niepieniężnych, przy czym wartość świadczenia redukuje się do 1/3 i może być uregulowana w gotówce.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1519 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 20 listopada 1950 r. w sprawie wpłat dokonanych w dniu 29 października 1950 r. Okólnik wyjaśnia, że zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu 29 października 1950 r. nie mogły być dokonywane żadne wpłaty poza cenę za podlegające sprzedaży w tym dniu artykuły, wobec czego dokonane w tym dniu wpłaty powinny być przeksięgowane na dzień 30 października 1950 r. wg obowiązującej relacji.

W Nr. A-125 Monitora Polskiego opublikowano sześć zarządzeń Komisji Dewizowej z dnia 2 listopada 1950 r.:

pod poz. 1547 — Nr 52 w sprawie wywozu i przywozu polskich pieniędzy w normalnym ruchu granicznym.

pod poz. 1548 — Nr 53 w sprawie posiadania pieniędzy czechosłowackich oraz wywozu z Kraju i przywozu do Kraju pieniędzy w małym ruchu granicznym polsko-czechosłowackim.

pod poz. 1549 — Nr 54 — w sprawie wywozu z Kraju i przywozu do Kraju polskich pieniędzy w małym ruchu granicznym polsko-niemieckim,

pod poz. 1550 — Nr 55 — w sprawie przenoszenia pieniędzy polskich przez osoby zatrudnione w wolnym obszarze celnym,

pod poz. 1551 — Nr 56 — w sprawie posiadania i wywozu z Kraju czeków podróżniczych (travellers cheques) i

pod poz. 1552 — Nr 58 — w sprawie przywozu do Kraju i wywozu z Kraju zagranicznych środków płatniczych.

Zarządzenia zawierają ograniczone generalne zezwolenia na określony obrót pieniędzmi polskim i zagranicznymi oraz wyjaśniają niektóre ograniczenia dewizowe.

W Nr. A-126 Monitora Polskiego pod poz. 1562 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 25 października 1950 r. w sprawie dokonywania odpisów amortyzacyjnych oraz finansowania kapitalnych remontów w państwowych przedsiębiorstwach w budowie oraz w dyrekcjach budów na rok 1950. Zarządzenie przewiduje skorygowanie przez przedsiębiorstwa w budowie oraz dyrekcje budów wartości ekspluatowanych przez nie środków trwałych przez dokonywanie odpisów umorzeniowych oraz przewiduje utworzenie przez zaliczenie wartości zużycia ekspluatowanych środków trwałych w ciężar nakładu z tytułu umorzenia środków trwałych — funduszu amortyzacyjnego na inwestycje i na kapitalne remonty.

W Nr. A-127 Monitora Polskiego pod poz. 1568 opublikowano zarządzenie Nr 57 Komisji Dewizowej z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie administrowania przychodami i dochodami z nieruchomości cudzoziemca. Zarządzenie zawiera generalne zezwolenie na dokonywanie niektórych wydatków z przychodów położonej w Kraju nieruchomości cudzoziemca.

W tymże numerze pod poz. 1570 opublikowano okólnik Nr 24 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1950 r. w sprawie wzmoczenia akumulacji wkładów oszczędnościowych. Okólnik przewiduje wydanie przez wszystkich ministrów zarządzeń umożliwiających wykonywanie uchwały Rady Ministrów z dnia 3 listopada 1950 r. w sprawie Powszechnej Kasy Oszczędności (vide PUG Nr 12/30, str. 344) oraz zawarcie przez PKO odnośnych umów z zakładami pracy, gdzie zbierane będą wkłady oszczędnościowe.

W tymże numerze pod poz. 1571 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 listopada 1950 r. w sprawie sporządzania w nowym pieniądzu rachunków przejściowych i ostatecznych z tytułu robót wykonanych przez przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego oraz w sprawie przeliczenia na nowy pieniądz kosztorysów. Zarządzenie określa, w jakich przypadkach sumy w rachunkach i kosztorysach podlegają przerachowaniu na nowy pieniądz.

Nr A-128 Monitora Polskiego zawiera trzy zarządzenia Komisji Dewizowej:

pod poz. 1590 — Nr 59 z dnia 6 listopada 1950 r. w sprawie przywozu do Kraju i wywozu z Kraju złota i platyny,

pod poz. 1591 — Nr 60 z dnia 9 listopada 1950 r. w sprawie przywozu do polskiego obszaru celnego i wywozu z tego obszaru polskich i zagranicznych środków płatniczych w ruchu statków morskich, pływających pod banderą polską oraz

pod poz. 1592 — Nr 61 z dnia 6 listopada 1950 r. w sprawie sprzedaży biletów kolejowych i lotniczych oraz kart okrętowych na trasy zagraniczne.

Zarządzenia zawierają ograniczone generalne zezwolenia dewizowe.

W Nr. 22 Biuletynu PKPG pod poz. 250 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 października 1950 r. zmieniające zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Skarbu z dnia 21 stycznia 1950 r. o zasadach przenoszenia środków na sfinansowanie inwestycji w ramach Planu Inwestycyjnego na rok 1950 i o włączeniu do Planu Inwestycji ze środków limitowanych. Zmiana dotyczy przenoszenia przez inwestorów centralnych środków inwestycyjnych w poszczególnych częściach Planu Inwestycyjnego.

W tymże numerze pod poz. 256 opublikowano pismo okólnie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 17 października 1950 r. w sprawie korzystania z kredytu antycypacyjnego. Pismo określa przypadki, kiedy przedsiębiorstwa mogą występować z wnioskiem o udzielenie im tego rodzaju kredytu.

Nr 23 Biuletynu PKPG pod poz. 269 zawiera zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie sposobu obliczania cen na szczeblu zbytu i hurtu. Zarządzenie określa sposób przeliczania cen w związku z reformą walutową przy zastosowaniu zaokrągleń.

W tymże numerze pod poz. 270 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 3 listopada 1950 r. w sprawie podawania w planach wartości w cen bieżących. Zarządzenie stanowi, że plany zbiorcze przedstawione PKPG powinny podawać ceny w nowym pieniądzu a plany opracowywane na szczeblach niższych — w starym pieniądzu. Zarządzenie nie dotyczy planu inwestycyjnego.

W Nr. 26 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów ogłoszono 6 okólników Ministerstwa Finansów związanych ze zmianą systemu pieniężnego:

pod poz. 161 — z dnia 31 października 1950 r. w sprawie unormowania na odcinku po-

datków miejskich niektórych zagadnień, wiążących się ze zmianą systemu pieniężnego,

pod poz. 162 — z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie oznaczenia w nowym pieniądzu sum wymienionych w przepisach o podatku obrotowym,

pod poz. 163 — z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie oznaczenia w nowym pieniądzu sum wymienionych w przepisach o podatku dochodowym,

pod poz. 164 — z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie oznaczenia w nowym pieniądzu sum wymienionych w przepisach o poborze podatku obrotowego i dochodowego w formie ryczałtu,

pod poz. 165 — z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie oznaczenia w nowym pieniądzu sum wymienionych w przepisach o obowiązku społecznego oszczędzania i

pod poz. 166 — z dnia 2 listopada 1950 r. w sprawie oznaczenia w nowym pieniądzu sum wymienionych w przepisach o zobowiązaniach podatkowych oraz o egzekucji administracyjnej w związku ze zmianą systemu pieniężnego.

Okólniki wyjaśniają w związku ze zmianą systemu pieniężnego, w jaki sposób przerachowuje się kwoty wymienione w przepisach podatkowych jak również sposób uwidoczniania kwot w nowym pieniądzu w nakazach płatniczych i innych decyzjach.

W Nr. 29 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 181 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 16 listopada 1950 r. w sprawie składania wniosków o umorzenie prywatno-prawnych wierzytelności Skarbu Państwa, wynikających z działalności urzędów likwidacyjnych. Zarządzenie określa właściwość Okręgowych Urzędów Likwidacyjnych lub Ministerstwa Finansów (Departament Likwidacyjny) do składania wniosków o umorzenie wierzytelności.

FUNDUSZE

Nr 22 Biuletynu PKPG pod poz. 243 zawiera zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 października 1950 r. w sprawie zmiany Regulaminu Funduszu Inwestycyjno - Prewencyjnego (vide PUG Nr 4/22, str. 88). Zmiany dotyczą otwarcia konta dla Funduszu Inwestycyjno - Prewencyjnego w Centralnej Księgowości Ministerstwa Finansów oraz przelewów na to konto.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 282 ogłoszono pismo okólnie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 6 listopada 1950 r. w sprawie gospodarki niewykorzystanymi sumami Funduszu Socjalnego w 1950 r. Pismo wyjaśnia, że niewykorzystane sumy Funduszu Socjalnego mogą być zużyte na nakłady majątkowe dla poszczególnych form akcji socjalnej w placówkach własnych zakładów pracy działu opieki nad matką i dzieckiem w terminie do dnia 31 grudnia 1950 r.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1486 opublikowano okólnik Ministra Finansów z dnia 20 października 1950 r. w sprawie zwolnień od podatku od wynagrodzeń nagród wypłacanych z Funduszu Zakładowego (vide PUG Nr 4/27, str. 87, Nr 9/27, str. 240). Okólnik wyjaśnia, jakie przepisy obowiązują w tym zakresie oraz które wynagrodzenia wyłączone z Funduszu Zakładowego są zwolnione od podatku od wynagrodzeń.

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1538 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 11 listopada 1950 r. w sprawie sposobu ustalenia — w związku ze

zmianą systemu pieniężnego — podstawy obliczania oraz wysokości zaliczek na podatek dochodowy za miesiąc październik 1950 r. od podatników gospodarki uspołecznionej. Okólnik określa sposób obliczania podstawy do zaliczki na podatek dochodowy w zależności od wykazanego zysku za październik 1950 r.

W Nr. A-127 Monitora Polskiego pod poz. 1567 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 21 listopada 1950 r. w sprawie interpretacji przepisów § 12 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 grudnia 1949 r. o księgach handlowych i podatkowych. Okólnik wyjaśnia sposób ewidencjonowania zakupów w księgach handlowych.

W Nr. A-128 Monitora Polskiego pod poz. 1589 ogłoszono instrukcję Ministra Finansów z dnia 22 listopada 1950 r. w sprawie wzmoczenia dyscypliny finansowej na odcinku podatku od wynagrodzeń i składek na Społeczny Fundusz Oszczędnościowy „C” oraz w sprawie umorzenia zaległości w podatku od wynagrodzeń u płatników administracji publicznej, gospodarki uspołecznionej i instytucji społecznych.

Instrukcja zawiera przepisy wykonawcze do uchwały Prezydium Rządu z dnia 13 września 1950 r. o tym samym tytule (vide PUG Nr 11/29, str. 305).

W Nr. 26 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 158 opublikowano okólnik z dnia 27 października 1950 r. w sprawie norm szacunkowych zysku netto dla przedsiębiorstw usługowych: przewóz osób dorożkami samochodowymi (taksówkami). Okólnik wyjaśnia, że norma szacunkowa zysku netto tych przedsiębiorstw wynosi 30 — 40% obrotu.

W tymże numerze pod poz. 159 zamieszczono okólnik Ministerstwa Finansów z dnia 31 października 1950 roku w sprawie pobierania opłat przez organa wykonawcze rad narodowych. Okólnik wyjaśnia, że prezydium rad narodowych pobierają opłaty według dotychczasowych przepisów, tzn. i opłaty skarbowe i komunalne.

W Nr. 27 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 168 zamieszczono okólnik z dnia 4 listopada 1950 r. w sprawie opodatkowania nabycia praw majątkowych z tytułu odbudowy budynków, dokonanej na podstawie umów lub aktów administracyjnych. Okólnik wyjaśnia, w jaki sposób obliczany jest podatek od nabycia praw majątkowych, gdy nieruchomości zostaje odbudowana, zarówno na zasadzie zawartej umowy (przy czym rozważane są różne typy umów), jak i na zasadzie orzeczenia władzy administracyjnej.

W Nr. 28 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Finansów pod poz. 179 zamieszczono okólnik z dnia 11 listopada 1950 r. w sprawie obowiązku podatku w podatku dochodowym warsztatów i zakładów szkolnych. Okólnik wyjaśnia, w jakich przypadkach warsztaty i zakłady szkolne korzystają z ulg przewidzianych w przepisach o podatku dochodowym.

PRACA

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 51, poz. 473 ogłoszono rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 października 1950 r. w sprawie obowiązku pracy techników i uprawnionych techników dentystycznych w zakładach społecznych służby zdrowia.

Rozporządzenie ustala czas obowiązkowej pracy uprawnionych techników dentystycznych i techników dentystycznych w zakładach uspołecznionych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia, warunki zwolnienia od tej pracy oraz warunki, tryb i właściwość władz do powoływania jednej i drugiej kategorii techników do pracy w zakładach społecznych służby zdrowia.

W Nr. A-128 Monitora Polskiego pod poz. 1583 ogłoszono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 listopada 1950 r. w sprawie ustanowienia no-

wych stanowisk służbowych pracowników placówek dyplomatycznych, konsularnych i handlowych za granicą. Zarządzenie zawiera tymczasowe tabele stanowisk w służbie zagranicznej resortów Ministerstw: Spraw Zagranicznych, Handlu Zagranicznego, Żeglugi i Finansów.

Nr 23 Biuletynu PKPG pod poz. 273 zawiera pismo ogólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 26 października 1950 r. w sprawie zaopatrzenia w odzież roboczą i ochronną. Pismo zwraca uwagę, że podstawą do planowania zaopatrzenia w odzież roboczą i ochronną na 1951 r. oraz podstawą do wydawania jej pracownikom są tabele norm odzieży roboczej i ochronnej, stanowiące załączniki do układów zbiorowych pracy.

W tymże numerze pod poz. 274 ogłoszono pismo ogólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 26 października 1950 r. w sprawie zaopatrzenia pracowników w dwuczęściowe ubrania robocze. Pismo wyjaśnia, że w przypadku trudności zaopatrzenia pracowników w ubrania drelachowe, należy wydawać ubrania z tkaniny cająkowej.

Patr: „Zdrowie” — obsada lekarska zakładów leczniczych.

PLACE

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 55, poz. 501 znajduje się rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 listopada 1950 r. w sprawie zasiłków osiedleńczych oraz zwrotu kosztów przeniesienia fachowych pracowników służby zdrowia.

Rozporządzenie ustala zasady wypłacania należności z tytułu diet, kosztów przejazdu, kosztów przewozu urzędników domowego oraz zasiłków miesięcznych dla lekarzy, przeniesionych do zakładu pracy w innej miejscowości na podstawie ustawy z dnia 28 października 1948 r. o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia. Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio do lekarzy: dentyków, farmaceutów, felcerów, pielęgniarów (pielęgniarczy), położnych, techników i uprawnionych techników dentystycznych.

W Nr. A-122 Monitora Polskiego pod poz. 1509 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 października 1950 r. w sprawie wynagrodzeń pracowników wydziałów kadr w państwowych instytucjach i przedsiębiorstwach. Zarządzenie wydane w związku z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 11 sierpnia 1950 r. w sprawie pracy i zakresu działania wydziałów kadr (vide Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego Nr 10/28, str. 282) znosi dodatkowe specjalny dla pracowników tych wydziałów w instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych. W zamian za zniesiony dodatek pracownicy ci otrzymują premię produkcyjną przy zastosowaniu mnożnika premiowego 0,8.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1517 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 8 listopada 1950 roku w sprawie dodatku specjalnego do uposażeń niektórych nauczycieli w szkołach zawodowych i zakładach szkolenia zawodowego oraz w zakładach kształcenia nauczycieli i wychowawczyń przedszkoli. Uchwała określa, którym nauczycielom może być przyznany dodatek specjalny, w jakiej wysokości oraz zasady przyznawania tego dodatku.

W Nr. A-125 Monitora Polskiego pod poz. 1542 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie stałego dodatku do uposażeń dla pracowników Wyższego Urzędu Górniczego w Krakowie i podległych mu Okręgowych Urzędów Górniczych, uzasadnionego szczególnymi warunkami pracy. W myśl uchwały pracownikom tych urzędów przyznaje się dodatek specjalny w wysokości od 90 do 360 zł, w zależności od stanowiska.

W tymże numerze pod poz. 1545 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie premiowania maszynistek. Uchwała wprowadza z dniem 1 grudnia 1950 r. tymczasowy regulamin premiowania maszynistek w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych oraz innych zakładach gospodarki społecznej. Dołączony do uchwały tymczasowy regulamin określa premie dla maszynistek, kierowniczek hal maszyn i korektorek oraz zawiera odpowiednie tabele obliczeń.

Nr 22 Biuletynu PKPG pod poz. 253 zawiera pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 29 września 1950 r. w sprawie zmiany regulaminu wynagrodzenia kierowców pojazdów mechanicznych oraz pozostałych pracowników samochodowych. Pismo wyjaśnia, że zarządzenie Ministra Finansów z dnia 26 lipca 1950 r. o zmianie zarządzenia z dnia 18 czerwca 1949 r. w sprawie wynagrodzenia kierowców i innych pracowników samochodowych (vide PUG Nr 4/22, str. 88 i Nr 9/27, str. 242) ma zastosowanie do wszystkich pracowników, do których miało zastosowanie zmienione zarządzenie z dnia 18 czerwca 1949 r.

W Nr. 24 Biuletynu PKPG pod poz. 283 ogłoszono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 10 listopada 1950 r. w sprawie świadczeń w naturze dla pracowników placówek akcji socjalnej. Pismo wyjaśnia, że pracownicy zatrudnieni przy akcji socjalnej mają prawo do wszystkich świadczeń w naturze, zagwarantowanych układem zbiorowym pracy.

W tymże numerze pod poz. 286 opublikowano pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 października 1950 r. w sprawie norm wynagrodzeń za pracę w językach obcych, tłumaczenia z języka polskiego na języki obce oraz za opiniowanie i korektę prac, artykułów i innych tekstów obcojęzycznych, zamieszczanych w czasopiśmie oraz wydawnictwach książkowych i nieperiodycznych, zarówno gospodarczych jak i technicznych. Pismo zawiera tabele płac, w zależności od grupy języków. Języki podzielono na grupy ze względu na trudności przy tłumaczeniu.

GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI

Dziennik Ustaw R. P. Nr 52, poz. 482 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalenia norm szacunkowych dla nieruchomości, nabywanych w celu realizacji narodowych planów gospodarczych.

Nowela ta zmienia w rozporządzeniu z dnia 3 czerwca 1950 r. (vide PUG Nr 7/25, str. 165) przepisy dotyczące rozbiórki i przenoszenia budynków niezbędnych dla potrzeb wykonawcy narodowych planów gospodarczych a znajdujących się na nabywanej nieruchomości.

Rozporządzenie ustala warunki, w jakich obowiązek przeniesienia budynków ciąży na wykonawcy planów narodowych oraz zasady obliczenia i terminy zwrotu przez wykonawcę właścicielowi kosztów rozbiórki i przeniesienia budynku, gdy czynności tych dokonuje właściciel.

W Nr. 5 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Sprawiedliwości pod poz. 18 ogłoszono okólnik Nr 10/50/NS z dnia 11 sierpnia 1950 r. w sprawie obowiązku zasięgania przez notariuszów opinii, co do żywotności gospodarstw, mających powstać w wyniku podziału nieruchomości ziemskich. Okólnik poleca notariuszom przed sporządzeniem aktu, w wyniku którego następuje podział nieruchomości, zasięganie opinii powiatowych władz ziemskich, co do żywotności gospodarstw, mających powstać w wyniku podziału.

W tymże numerze pod poz. 19 ogłoszono pismo okólne Nr NS 384/50/II ksw z dnia 3 sierpnia 1950 r. w przedmiocie obrotu nieruchomościami, nadanymi na podstawie dekretu o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze

Ziem Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska. Pismo podaje do wiadomości i stosowania zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 30 lipca 1950 r., które wyjaśnia, że gospodarstwa objęte powyższym dekretem nie mogą być w całości lub części dzielone, sprzedawane, wydzierżawiane i zastawiane.

Patrz: „Planowanie” — wydzielanie działek przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego.

„Finanse” — administrowanie przychodami z nieruchomości cudzoziemca.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 51, poz. 479 znajduje się obwieszczenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 30 października 1950 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu dekretu z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali. Tekst ten stanowi załącznik do powyższego obwieszczenia.

Dziennik Ustaw R. P. Nr 54, poz. 492 ogłasza rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1950 r. w sprawie organizacji, składu i sposobu postępowania Państwowej Komisji Lokalowej i wojewódzkich komisji lokalowych.

Rozporządzenie to poza ustaleniem składu Państwowej i wojewódzkich komisji lokalowych zawiera przepisy, dotyczące wykonywania nadzoru przez Państwową Komisję Lokalową nad działaniem wojewódzkich komisji lokalowych i trybu podejmowania uchwał przez Państwową i wojewódzkie komisje lokalowe. Jednocześnie traci moc rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 1949 r. w sprawie organizacji, składu i sposobu postępowania Państwowej Komisji Lokalowej i wojewódzkich komisji lokalowych. (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 275).

UBEZPIECZENIA, EMERYTURY, RENTY, ZASIŁKI

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1487 opublikowano zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 4 listopada 1950 r. w sprawie wyrównania zasiłków chorobowych i rodzinnych. Zarządzenie stanowi, że zasiłki chorobowe i rodzinne przeliczane są w stosunku 1 zł dawny za 3 gr nowe, a odnośnie zasiłków wypłacanych z dołu w różnych terminach stosuje się odpowiednio zasady wyrównania przewidziane w pkt. 8 instrukcji Rady Ministrów z dnia 28 października 1950 r. w sprawie wypłat w nowym pieniądzu wynagrodzeń za pracę (vide PUG Nr 12/30, str. 344).

W Nr. A-128 Monitora Polskiego pod poz. 1586 opublikowano zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 27 listopada 1950 r. w sprawie częściowej zmiany zarządzenia z dnia 21 lutego 1949 r. w sprawie ustalenia wysokości zarobku, stanowiącego najniższą podstawę wymiaru świadczeń i składek ubezpieczeniowych. Zmiana polega na określeniu najniższej podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych dla pracowników w prywatnych zakładach pracy na 54 zł tygodniowo i 255 zł miesięcznie.

Patrz: „Zdrowie” — obsada lekarska zakładów leczniczych.

ZDROWIE

W Nr. A-128 Monitora Polskiego pod poz. 1588 ogłoszono instrukcję Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 1950 r. w sprawie zmiany instrukcji z dnia 13 sierpnia 1948 r. o wykonywaniu nadzoru i kontroli nad wyrobem i obrotem preparatów organoterapeutycznych i witaminowych. Zmiany dotyczą przeprowadzenia badań kontrolnych.

W Nr. 23 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Zdrowia pod poz. 182 ogłoszono okólnik z dnia 23 listopada 1950 r. w sprawie zapewnienia obsady lekarskiej zakładom leczniczym,

udzielającym pomocy otwartej ubezpieczonym. Okólnik zawiera wytyczne, jakimi powinny się kierować prezydya wojewódzkich rad narodowych przy obsadzaniu stanowisk lekarskich.

Patrz: „Praca” — obowiązek pracy w zakładach społecznych służby zdrowia.

OŚWIATA I NAUKA

W Nr. A-124 Monitora Polskiego pod poz. 1536 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 30 października 1950 r. w sprawie państwowego planu stypendialnego dla młodzieży szkół wyższych, podległych Ministrom: Szkół Wyższych i Nauki, Oświaty oraz Zdrowia za okres od dnia 1 października 1950 r. do dnia 31 grudnia 1950 r. Uchwała przewiduje stypendia zwyczajne, stypendia mieszkaniowe, stypendia dyplomowe, stypendia Towarzystwa Przygotowawczych Studiów Uniwersyteckich oraz jednorazowe zasiłki. Do uchwały dołączony jest Państwowy Plan Stypendialny.

W Nr. A-125 Monitora Polskiego pod poz. 1543 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie państwowych stypendiów dla młodzieży Wyższej Szkoły Prawniczej im. Teodora Duracza. Uchwała przewiduje dla studentów zwyczajnych Wyższej Szkoły Prawniczej im. Teodora Duracza stypendia zwyczajne i premie stypendialne wg corocznego planu stypendialnego. Uchwała określa zasady przyznawania stypendiów.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 54, poz. 494 zamieszczono rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 listopada 1950 r. o rejestrze spółdzielni.

Rejestr spółdzielni prowadzi sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się siedziba spółdzielni. Rejestr spółdzielni składa się z trzech działów, których wzory stanowią załączniki do rozporządzenia; do działu I wpisuje się spółdzielnie, do działu II — centrale spółdzielni, do działu III — centrale spółdzielczo-państwowe. Działy posiadają po 9 rubryk, do których wpisuje się dane, określone w rozporządzeniu dla każdego działu oddzielnie. Wpisy do rejestru spółdzielni nie podlegają ogłoszeniu przez sąd rejestrowy z wyjątkiem wpisu o przywróceniu działalności spółdzielni. Zawiadomienia o wszelkich wpisach, dotyczących spółdzielni i central spółdzielni, sąd rejestrowy przesyła bezpłatnie Centralnemu Związkowi Spółdzielczemu. Spółdzielnie, centrale spółdzielni i centrale spółdzielczo-państwowe wolne są od obowiązku przedstawiania sądowi rejestrowemu inwentarzy i bilansów.

Poza tym do postępowania w sprawach rejestrowych spółdzielni stosuje się odpowiednie przepisy o rejestrze handlowym. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 stycznia 1949 r. o rejestrze spółdzielni (Dz. U. R. P. Nr 6, poz. 37) traci moc.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I STATYSTYKA

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 271 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 3 listopada 1950 r. w sprawie przeliczania i wyrażania wartości wg cen bieżących w sprawozdaniach statystycznych. Zarządzenie stanowi, że dane dotyczące wartości zawarte w sprawozdaniach za miesiące począwszy od listopada 1950 r. oraz od czwartego kwartału 1950 r. powinny być wyrażane w nowym pieniądzu.

W Nr. 13 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Komunikacji pod poz. 281 ogłoszono zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 14 września 1950 r. zmieniające zarządzenie w sprawie sprawozdawczości statystycznej inwestycyjnej (vide PUG Nr 5/23, str. 213). Zmiany

dotyczą sporządzania przez inwestorów naczelných skróconych zestawień wynikowych.

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Komunikacji pod poz. 313 ogłoszono okólnik Ministra Komunikacji z dnia 4 sierpnia 1950 r. w sprawie okresowych sprawozdań finansowych na rok 1950 przedsiębiorstw podległych Ministerstwu Komunikacji. Okólnik wyjaśnia sposób sporządzania i składania tych sprawozdań. Do okólnika dołączone są wzory sprawozdań z objaśnieniami.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTW GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ

Dziennik Ustaw R. P. Nr 51, poz. 470 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 1950 r. w sprawie wyłączenia niektórych przedsiębiorstw spod działania dekretu z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (vide PUG Nr 12/30, str. 348).

Mocą tego rozporządzenia wyłącza się spod działania przepisów wymienionego wyżej dekretu przedsiębiorstwa państwowe, działające na podstawie dekretu z dnia 3 stycznia 1947 r. o utworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. R. P. Nr 8, poz. 42), podległe bezpośrednio władzom naczelnym i wykonujące wyłącznie funkcje kierownictwa, koordynacji, kontroli i nadzoru w stosunku do podporządkowanych im przedsiębiorstw. Charakter jednostek organizacyjnych, o których wyżej mowa, określi Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, a Minister Finansów w porozumieniu z Przewodniczącym PKPG — wyda przepisy dotyczące organizacji finansowej i systemu finansowego tych jednostek.

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1488 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu w sprawie zasad organizacji terenowego przemysłu materiałów budowlanych. Uchwała określa, jakie przedsiębiorstwa uważa się za terenowe zakłady przemysłu materiałów budowlanych, określa zasady ich organizacji, przy czym przedsiębiorstwa te w zasadzie podlegają Centralnemu Urzędowi Drobnej Wytwórczości poprzez prezydya wojewódzkich rad narodowych, gdzie tworzy się specjalne komórki oraz określa zasady przekazywania tego rodzaju przedsiębiorstw radom narodowym oraz Ministerstwu: Przemysłu Lekkiego, Budownictwa i Komunikacji.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1530 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 października 1950 r. w sprawie, zasad organizacji finansowej i systemu finansowego Państwowych Gospodarstw Rolnych na rok 1951. W myśl zarządzenia wydatki Centralnego Zarządu PGR objęte są budżetem Państwa, wydatki okręgowych zarządów PGR i Rejonowych Zarządów Hodowli Roślin pokrywane są z narzutu na koszty własne podległych przedsiębiorstw, które działają na zasadzie pełnego rozrachunku gospodarczego. Zarządzenie zawiera przepisy dotyczące księgowości, rozliczeń, finansowania eksploatacji i finansowania inwestycji i kapitalnych remontów, podziału zysku i pokrywania strat oraz finansowania akcji zleconych.

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 275 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 października 1950 r. w sprawie komórek organizacyjnych dla spraw kapitalnych remontów w resortach nieprzemysłowych. W związku z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dnia 31 stycznia 1950 r. w sprawie wyłączenia kapitalnych remontów z zakresu działalności służby inwestycyjnej (vide PUG Nr 4/22, str. 85) pismo wyjaśnia, że w nieprzemysłowych resortach i podległych przedsiębiorstwach możliwe jest połączenie spraw inwestycyjnych i kapitalnych remontów w komórkach inwestycyjnych.

Patrz: „Organizacja Urzędów” — organizacja służby prasowo-informacyjnej.

Dziennik Ustaw R.P. Nr 53, poz. 485 ogłasza rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 26 października 1950 r. w sprawie uchylenia rozporządzenia z dnia 25 listopada 1947 r. o Polskim Komitecie Żywnościowym.

Treść tego rozporządzenia wyczerpuje się tytułem.

W Nr. A-121 Monitora Polskiego pod poz. 1478 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 października 1950 r. w sprawie tymczasowego statutu organizacyjnego Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości (vide PUG Nr 6/24, str. 152). Zmiany polegają na utworzeniu w Centralnym Urzędzie Drobnej Wytwórczości Departamentu Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych. Uchwała zawiera podział na wydziały nowoutworzonego Departamentu.

W tymże numerze ogłoszono:

pod poz. 1479 uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 października 1950 r. o zmianie instrukcji Nr 2 w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania rad narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 183).

pod poz. 1480 uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 października 1950 r. o zmianie instrukcji Nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydów rad narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 183, Nr 10/28, str. 282, Nr 11/29, str. 309),

pod poz. 1481 uchwałę Radę Ministrów z dnia 21 października 1950 r. o zmianie instrukcji Nr 8 w sprawie organizacji wewnętrznej i etatów wydziałów prezydów rad narodowych (vide PUG Nr 7/25, str. 183, Nr 8/26, str. 214, Nr 11/29, str. 309 i Nr 12/30, str. 349),

i pod poz. 1482 uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 października 1950 r. o zmianie instrukcji Nr 10 w sprawie zaszeregowania kierowników wydziałów (oddziałów, referatów) w prezydiach rad narodowych (vide PUG Nr 9/27, str. 242 i Nr 10/28, str. 280).

Zmiany dotyczą utworzenia wydziałów (oddziałów) przemysłu materiałów budowlanych w prezydiach wojewódzkich rad narodowych i ewentualnie referatów przemysłu materiałów budowlanych w prezydiach powiatowych rad narodowych, szczegółowej organizacji wewnętrznej i zakresu działania tych komórek oraz zaszeregowania i dodatków do wynagrodzeń dla pracowników tych komórek.

W Nr. A-122 Monitora Polskiego pod poz. 1510 ogłoszono zarządzenie Ministra Budownictwa z dnia 31 października 1950 r. w sprawie zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Głównego Urzędu Pomiarów Kraju (vide PUG Nr 9/27, str. 244). Zmiana polega na utworzeniu Wydziału Sprzętu Geodezyjnego w Biurze Techniki i Wykonawstwa.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1516 ogłoszono uchwałę Radę Ministrów z dnia 8 listopada 1950 r. w sprawie etatów osobowych administracji państwowej. Uchwała podaje ilości etatów nauczycielskich w grupach uposażenia I—VI dodatkowo przydzielonych dla Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego dla szkół podległych.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1518 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dn. 8 listopada 1950 r. w sprawie organizacji służby prasowo-informacyjnej w urzędach i instytucjach państwowych oraz jednostkach gospodarki społecznej. Uchwała znosi z dniem 1 grudnia 1950 r. wszelkie jednostki prasowe istniejące w urzędach i instytucjach państwowych oraz przedsiębiorstwach gospodarki społecznej i stanowi, że tworzenie i organizację takich komórek reguluje zarządzenie Prezesa Rady Ministrów w porozumieniu z Przewodniczącym

Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. Przeznaczane dla prasy i radia komunikaty mogą być przekazywane wyłącznie za pośrednictwem Polskiej Agencji Prasowej. Wydawanie biuletynów wewnętrznych może mieć miejsce tylko za zezwoleniem Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w porozumieniu z Biurem Prasy i Informacji Prezydium Rady Ministrów. Organizowanie wycieczek i konferencji prasowych na obszarze m. st. Warszawy może mieć miejsce tylko za zgodą Prezydium Rady Ministrów, a za zgodą przewodniczącego prezydium wojewódzkiej rady narodowej na prowincji. Uchwała nie dotyczy resortów: Obrony Narodowej, Bezpieczeństwa Publicznego, Spraw Zagranicznych i Handlu Zagranicznego.

W wykonaniu powyższej uchwały w Nr. A-128 Monitora Polskiego pod poz. 1584 ogłoszono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 1950 r. w sprawie organizacji służby prasowo-informacyjnej w urzędach i instytucjach państwowych oraz jednostkach gospodarki społecznej. Zarządzenie przewiduje wydanie przez ministrów i kierowników urzędów centralnych zarządzeń mających na celu zorganizowanie służby prasowo-informacyjnej w podległych im jednostkach w ramach określonych przedmiotowym zarządzeniem.

W Nr. 13 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 110 zamieszczono okólnik z dnia 20 września 1950 r. w sprawie stosowania do odwołania zasad projektu instrukcji o tymczasowym podziale funkcji w wydziałach i referatach prezydów rad narodowych. Okólnik poleca stosować tymczasowy dołączony do niego projekt instrukcji, który zawiera szczegółowy podział na komórki organizacyjne wydziałów (oddziałów, referatów) rolnictwa i leśnictwa w prezydiach rad narodowych oraz szczegółowy zakres działania tych komórek.

Patrz: „Budownictwo” — powołanie Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych przy prezydiach wojewódzkich rad narodowych.

„Organizacja Przedsiębiorstw Gospodarki Społecznej” — komórki organizacyjne dla spraw kapitalnych remontów.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

W Nr. 14 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Komunikacji pod poz. 320 zamieszczono okólnik z dnia 15 września 1950 r. w sprawie wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe. Okólnik wydany w związku z instrukcją Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 czerwca 1950 r. (vide PUG Nr 8/26, str. 214) podaje do wiadomości zestawienie maszyn przydzielanych przez Centralne Biuro Obrotu Maszynami z wyjaśnieniem roli CBOM przy przekazywaniu tych maszyn.

KONTROLA PAŃSTWOWA

W Nr. 23 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Zdrowia pod poz. 183 ogłoszono okólnik z dnia 23 listopada 1950 r. w sprawie udzielania pomocy i ułatwień służbowych osobom delegowanym przez Ministerstwo Zdrowia do dokonywania kontroli. Okólnik nakazuje jednostkom podległym Ministrowi Zdrowia udzielanie pomocy w zakresie wyżywienia i noclegu pracownikom delegowanym na kontrolę.

ARBITRAŻ PAŃSTWOWY

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 53, poz. 484 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1950 r. w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 października 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 441) omówione jest oddzielnie.

RÓŻNE

W Dzienniku Ustaw R.P. Nr 54, poz. 493 znajduje się rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 1950 r. zmieniające rozporządzenie o rejestrze handlowym.

Poza zmianami ściśle proceduralnymi w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lipca 1934 r. o rejestrze handlowym (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 511) skreśla się przepisy dotyczące przedsiębiorstw państwowych, a to w związku z art. 5 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych, przewidującym urządzenie i prowadzenie odrębnego rejestru przedsiębiorstw państwowych. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1951 r.

W Nr. A-123 Monitora Polskiego pod poz. 1514 opublikowano uchwałę Rady Państwa z dnia 11 listopada 1950 r. w sprawie ogłaszania wykładni i zasad stosowania prawa, ustalonych przez Radę Państwa. Uchwała stanowi, że uchwały Rady Państwa w przedmiocie wykładni obowiązujących przepisów prawa i ustalenia za-

śad ich stosowania będą ogłaszane w Monitorze Polskim.

W Nr. A-124 Monitora Polskiego pod poz. 1535 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 21 października 1950 r. w sprawie dziennika urzędowego wojewódzkich rad narodowych. W myśl uchwały Wojewódzkie Rady Narodowe (Rady Narodowe m. st. Warszawy i m. Łodzi) wydają dzienniki urzędowe podzielone na dwie części: I — przepisy obowiązujące i II — publikacje. Uchwała określa, co może być publikowane w tych Dziennikach Urzędowych oraz sposób prostowania ewentualnych błędów.

W Nr. 23 Biuletynu PKPG pod poz. 263 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 października 1950 r. w sprawie gromadzenia i rozpowszechniania dokumentacji naukowo-technicznej. Zarządzenie przewiduje tworzenie na wniosek Głównego Instytutu Dokumentacji Technicznej przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego i właściwe ministerstwa gospodarcze w podległych urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach Działowych Ośrodków Dokumentacji. Zarządzenie określa zakres działania tych ośrodków i ich współpracę z Głównym Instytutem Dokumentacji Technicznej.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Karna

Brak kontroli wykonania zarządzeń wydawanych przez siebie na stanowisku kierownika państwowego gospodarstwa rolnego stanowi może działanie na szkodę interesu publicznego przez niedopełnienie obowiązku, w rozumieniu art. 286 § 1 k. k.

Sąd Najwyższy w sprawie Aleksandra B., osk. z art. 286 § 1 k. k. po rozpoznaniu rewizji oskarżonego i Prokuratora założonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z dnia 31 marca 1950 r., na podstawie art. 395, 404 pkt 2 zmienił zaskarżony wyrok w części dotyczącej kary w ten sposób, że oskarżonego Aleksandra B. skazał za czyn, przypisany mu tym wyrokiem na karę więzienia przez trzy lata...

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Olsztynie z dnia 31 marca 1950 r. Aleksander B. na mocy art. 286 § 1 k. k. został skazany na karę więzienia przez jeden rok i sześć miesięcy za to, że w czasie od 2 czerwca 1949 r. do 11 lipca 1949 r. w majątku zespołu PGR, w charakterze zarządcy tegoż majątku, wbrew swemu obowiązкови służbowemu należytej opieki i pielęgnacji nad powierzonymi mu do chowu 93 prosiętami i 34 warchlakami, przez niewłaściwe karmienie ich, przetrzymywanie w wilgotnym pomieszczeniu i nieprzeprowadzenie odpowiedniej selekcji doprowadził do wytworzenia się warunków sprzyjających powstaniu i rozszerzeniu się epidemii, w wyniku której padło względnie dorżniętych zostało 108 sztuk prosiąt i warchlaków.

Rewizję założyli: oskarżony wnosząc o uniewinnienie i Prokurator Sądu Apelacyjnego, wnosząc o wymierzenie oskarżonemu kary wyższej.

Uzasadnienie

Sąd Najwyższy wyraził następujący pogląd prawny:

O ile chodzi o winę oskarżonego, to Sąd Najwyższy podziela w całej rozciągłości uzasadnienie Sądu Apelacyjnego. Wywody rewizji oskarżonego nie są zasadne ze względów następujących:

Sąd Apelacyjny ustalił, że świnię padłą na skutek choroby, której przyczyną była zmiana klimatu, przeżmienie podróża, niedożywienie i przeziębienie. Zgodnie z opinią biegłego M. Sąd przyjął, że „gdyby ze strony oskarżonego nie było... niedociągnięć i gdyby świnię były otoczone należytą opieką, to nawet mimo choroby straty mogły być minimalne, a nie w takim stopniu, w jakim powstały“.

Wysuwana przez rewizję oskarżonego okoliczność, iż oskarżony polecił robotnicy W. wykonanie zarządzeń lekarzy weterynarii, nie może usprawiedliwiać oskarżonego, który wbrew swoim obowiązkom nie dopilnował, by ta robotnica wykonała powyższe zarządzenia. Obowiązkiem oskarżonego było patrzeć na potrzeby chlewni nie z poza biurka dyrektorskiego, biurokratycznie, lecz był on obowiązany pilnować gospodarstwa jak „dobry gospodarz“, tym bardziej wtedy, gdy chlewni groziło niebezpieczeństwo. Materiał dowodowy nie daje żadnych podstaw by przyjąć, że oskarżony, gdyby chciał otoczyć świnię należytą opieką, musiałby zająć się wyłącznie chlewnią, jak to bezzasadnie wywodzi jego rewizja.

Odnosnie kwestii podjętych środków zaradczych Sąd właściwie ustalił, że dnia 8 czerwca weterynarz P. polecił oskarżonemu, jako rzadcy, by „chore świnię oddzielił od zdrowych, obficie i treściwie je karmił, częściej zmieniał im podściółkę, przeprowadził dezynfekcję oraz wprowadził brakujące szyby w chlewni...“ jednakże oskarżony tych poleceń nie wykonał, skoro przetrzymywał nadal świnię w wilgotnym pomieszczeniu, nieodpowiednio je karmił oraz nie odizolował od zdrowych świń.

Sąd Najwyższy podziela wywody rewizji Prokuratora co do rażącej niewspółmierności wymierzonej oskarżonemu kary.

Szkodliwość społeczna zachowania się oskarżonego była bardzo wielka. Oskarżony tak dalece zaniedbywał swoje obowiązki rzadcy majątku, że całym dniami w majątku nie był, jeżdżąc do narzeczonej, jak to wynika z zeznań świadków B. i W. Właśnie w okresie, kiedy świnię masowo chorowały oskarżony nie był pięć dni w majątku. Jaskrawo ilustruje niedopełnienie przez niego obowiązku troskliwości o chlewnię stwierdzony przez świadka R. fakt, że oskarżony nie wiedział nawet tego, ile świń padło, albowiem oświadczył temuż świadkowi, że padło 60 sztuk świń, podczas gdy padło ich wtedy ponad 90 sztuk.

Zarzut przeto niewspółmierności kary, podniesiony w rewizji Prokuratora jest zasadny.

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji.

Wyrok z dnia 9 września 1950 r.

(K. 632/50)

Główna Komisja Arbitrażowa

1. Utrata prawa żądania nadwyżki kosztów robót, wykonywanych na podstawie kosztorysu.

Jeżeli przyjmujący zamówienie nie zawiadomi zamawiającego w toku wykonywania robót, przeprowadzanych na podstawie kosztorysu, o konieczności znacznego przekroczenia kosztów robót, traci on prawo żądania powstajej nadwyżki.

Główna Komisja Arbitrażowa na posiedzeniu w dniu 12 kwietnia 1950 r. zasądziła od Państwowego Przedsiębiorstwa X na rzecz Centrali Y odszkodowanie.

Z u z a s a d n i e n i a

Pozwane Przedsiębiorstwo Państwowe złożyło ofertę powodowej Centrali w dniu 21 maja 1948 r. na remont generalny samochodu ciężarowego marki „Bedford“, który miał trwać około 4 tygodni.

Ustalona w ofercie zapłata została podana po dokonaniu przez pozwaną przeglądu technicznego z tym, że w ofercie wskazano, że w żadnym wypadku suma ta nie będzie przekroczona, a jedynie może być obniżona na podstawie ostatecznej kalkulacji. Wóz został oddany do naprawy 9 czerwca 1948 r. Termin remontu nie został przez pozwaną dotrzymany. Wóz kilkakrotnie przedstawiony do odbioru zawsze posiadał wady. W dniu 29 grudnia 1948 r. wóz został warunkowo przyjęty, ale wówczas pozwana zażądała zapłaty za remont rachunku w wysokości wyższej niż podana w ofercie, zastrzegając, że do czasu wpłaty tej sumy zatrzymuje wóz.

Gdy powodowa Centrala odmówiła zapłaty tej podwyższonej należności pozwane Przedsiębiorstwo oświadczyło, że korzystając z prawa zatrzymania (retencji) i do czasu uregulowania rachunku wozu nie wyda. Faktycznie wóz wydany został powodowej Centrali dopiero 22 lutego 1949 r.

Strona powodowa dochodzi w niniejszej sprawie pokrycia strat powstałych na skutek przetrzymania wozu przez okres ośmiu miesięcy. Są to efektywne wedle twierdzeń powódki, koszty poniesione na skutek konieczności posługiwania się wynajmowanymi środkami transportowymi.

Strona pozwana natomiast domaga się zasądzenia od powódki części niezapłaconej należności, powodowa Centrala zapłaciła bowiem jedynie należność ustaloną w ofercie, natomiast odmówiła zapłaty różnicy między rzeczywistym kosztem napraw a ceną ofertową.

Główna Komisja Arbitrażowa:

1. Oddaliła pozwaną z wnioskiem o zasądzenie różnicy między ceną ustaloną umownie a ceną ustal-

oną na podstawie — wedle twierdzeń pozwanej — rzeczywistych kosztów remontu.

Jak wynika bowiem z ustaleń, strona pozwana wystawiła kosztorysową ofertę po rozmontowaniu silnika i przy tym wyraźnie stwierdziła w ofercie, że „powyższa cena jest orientacyjna z tym, że w żadnym wypadku nie będzie przekroczona, a może być obniżona na podstawie końcowej kalkulacji“.

W tym stanie rzeczy pozwana na wstępie przyjęła ryzyko błędów kalkulacyjnych i jej żądanie zapłaty wyższej ceny jest całkowicie nieuzasadnione. Pozwane Przedsiębiorstwo zresztą w toku wykonywania napraw nie zawiadomiło powodowej Centrali o tym, że zajdzie konieczność znacznego przekroczenia kosztorysu; tym samym Przedsiębiorstwo to utraciło prawo żądania wyższej ceny od umówionej nawet, gdyby żądanie takie było uzasadnione nieprzewidywanym wzrostem kosztów;

2. Uznała, że pozwane Przedsiębiorstwo znalazło się w zwłoce z wykonaniem przyjętych remontów z dniem 29 grudnia 1948 r.

Z tytułu odszkodowania za zwłokę w wykonaniu remontów za czas od 29 grudnia 1948 r. do dnia 22 lutego 1949 r., kiedy nastąpiło faktyczne wydanie — Główna Komisja Arbitrażowa zasadza od pozwanego Przedsiębiorstwa na rzecz powodowej Centrali odszkodowanie, ustalone na podstawie przedstawionych przez powódkę rachunków ujmujących rzeczywistą kwotę wydatków poniesionych na skutek posługiwania się wynajmowanymi środkami transportowymi w miesiącach styczniu i lutym 1949 r.

Pozwane Przedsiębiorstwo broniło się przed zarzutem zwłoki twierdzeniem, że w okresie od 29 grudnia 1948 r. do 22 lutego 1949 r. zatrzymało wydanie wyremontowanego wozu, korzystając z prawa zatrzymania (retencji), a to wobec odmowy pokrycia przez powodową Centralę wystawionego rachunku. W związku z tym twierdzeniem strony pozwanej należy zaznaczyć, że wykonywanie prawa retencji w obrębie gospodarki socjalistycznej może nastąpić jedynie w przypadkach szczególnie uzasadnionych (art. 23 ustawy o umowach planowych); w danym jednak przypadku — niezależnie od braku gospodarczo-ustrojowych przesłanek do posłużenia się tą instytucją — stronie pozwanej brakło ogólnych podstaw do korzystania z tego prawa; w szczególności pozwanemu Przedsiębiorstwu nie przysługiwały żadne roszczenia uzasadniające żądanie zapłaty; roszczeniami takimi w szczególności nie mogły być żądania zapłaty wyższej ceny od ceny ofertowej. Brak tych roszczeń pozbawia pozwaną prawa powoływania się na prawo zatrzymania.

(Nr III. A.-52/50).

Trybunał Ubezpieczeń Społecznych

1. Art. 2 ust. o ubez. społ. i art. 2 rozp. Prezydenta R. P. o ubez. pracowników umysłowych. Obowiązek ubezpieczenia członków spółdzielni pracy

Członkowie spółdzielni pracy zatrudnieni w przedsiębiorstwie spółdzielni, podlegają obowiązkowi ubezpieczenia (Tr. 1372/48).

Z u z a s a d n i e n i a

W spółdzielniach pracy stosunek między członkami a spółdzielnią wykazuje pewną dwoistość, polegającą na tym, że w stosunku tym występują dwie sfery obowiązków i praw. Jedną z nich wynika z samego faktu należenia do spółdzielni i wyraża się w szeregu obowiązków i praw, określonych w statucie spółdzielni. Drugą sferą wypływa z faktu zatrudnienia członka zarobkowo w zakresie celów spółdzielni i powstaje z chwilą podjęcia przez członka pracy zarobkowej. Ta dwoistość stosunku występuje szczególnie wyraźnie w skarżącej Spółdzielni, gdzie — jak wynika z przepisów statutu — można być członkiem spółdziel-

ni, a nie być równocześnie przez pewien okres czasu jej pracownikiem (§ 34 lit. e statutu), z drugiej zaś strony można być pracownikiem spółdzielni, a nie być równocześnie jej członkiem.

W sprawie niniejszej jest kwestią sporną czy sfera obowiązków i praw członka spółdzielni, jako jej pracownika, stwarza stosunek pracy najemnej, uzasadniający obowiązek ubezpieczenia na podstawie ustawy o ubez. społ. Przy rozważaniu zagadnienia należy przede wszystkim ustalić, jak jest przeprowadzona organizacja pracy zarobkowej w Spółdzielni i na jakich zasadach opiera się stosunek pracy zarobkowej tej członków. W świetle przepisów statutu i zeznań świadka kierownika Spółdzielni, przesłuchanego w toku postępowania przed sądem I instancji, zarząd Spółdzielni przyjmuje do pracy zarobkowej w Spółdzielni i zwalnia z tej pracy członków (§ 34 lit. d statutu), zawiera umowy o wykonywanie robót przez Spółdzielnię i zarządza robotami (§ 34 lit. i i j statutu), przydziela członkom roboty według podziału czynności, ustalanego przez zarząd, człon-

kom wypłaca się zarobki miesięczne w wysokości, zależnej od wykonanej pracy, według ustalonych z góry stawek, odbiorcy Spółdzielni, którzy zamówili roboty, zgłaszają swe pretensje z powodu wad i usterek do zarządu, członkowie odpowiadają za zobowiązania Spółdzielni tylko do wysokości zadeklarowanych udziałów (§ 8 statutu).

Z przedstawionego wyżej stanu rzeczy wynika, że stosunek członków Spółdzielni, jako jej pracowników, posiada wszelkie cechy pracy najemnej, do których według miarodajnych dla tej kwestii przepisów kodeksu zobowiązań, należy pełnienie pracy na rzecz pracodawcy (art. 441 KZ), zapłata wynagrodzenia, obliczonego według odstępów czasu lub według rezultatu pracy (art. 451 KZ), podporządkowanie się pracownika pracodawcy, przejawiające się w konieczności stosowania się do jego poleceń i wskazówek (art. 448 KZ), pełnienie pracy na ryzyko pracodawcy. Pracodawcą w niniejszym wypadku jest Spółdzielnia, działająca za pośrednictwem zarządu. Wbrew twierdzeniu skargi rewizyjnej kwoty, jakie otrzymują członkowie Spółdzielni z tytułu pracy zarobkowej, stanowią wynagrodzenie za pracę w ścisłym tych słów znaczeniu, czego dowodzi sposób ich obliczania i wypłacania. Kwoty te stanowią wydatki Spółdzielni w rozumieniu § 44 statutu i są niezależne od wyników finansowej działalności Spółdzielni.

Charakter pracy zarobkowej członków Spółdzielni, jako pracy zależnej, najemnej, uwidacznia się szczególnie wyraźnie przy porównaniu jej z pracą tych osób, które według przepisów statutu mogą pracować zarobkowo w Spółdzielni, nie będąc równocześnie jej członkami. Należą tutaj przede wszystkim kandydaci na członków, którzy w myśl § 6 statutu obowiązani

są odbyć w Spółdzielni próbny okres pracy zarobkowej nieprzerwanie lub z przerwami w ciągu 200 dni roboczych. W myśl § 15 statutu zarząd ma prawo angażować do pracy w Spółdzielni poza członkami i kandydatami pracowników posiłkowych innej specjalności lub innego poziomu kwalifikacyjnego, niezbędnych dla całokształtu działalności Spółdzielni, a także innych pracowników w wypadkach chwilowej konieczności, przy czym § 16 statutu zastrzega, że pracownicy nieczłonkowie nie mogą być wynagradzani za swoją pracę według norm niższych, niż członkowie za taką samą pracę. Przepisy statutu wskazują na to, że zatrudnieni w Spółdzielni pracownicy winni być traktowani jednakowo bez względu na to, czy są członkami Spółdzielni, czy tylko pracownikami. Skoro zaś warunki pracy wszystkich pracowników Spółdzielni są jednakowe, trudno odmawiać stosunkowi pracy pracowników, będących członkami Spółdzielni tych samych cech, jakie posiada stosunek pracy pracowników, nie będących członkami Spółdzielni. Również byłoby rzeczą nieuzasadnioną a nawet wprost rażącą, wyłączać od ubezpieczenia pracowników Spółdzielni, będących jej członkami podczas gdy pracownicy nie będący członkami obowiązki ubezpieczenia podlegają. Wyłączenie takie byłoby sprzeczne z założeniami ustawy o ubezpieczeniu, że obowiązkiem ubezpieczenia winna być ogólna warstwa pracownicza w znaczeniu ogólnie przyjętym, tj. grupa osób zarobkujących, niesamodzielnie, w przeciwstawieniu do grupy osób, które pracują samodzielnie na własne ryzyko (rolnicy, kupcy, przemysłowcy, wolne zawody itp.), praca zaś zarobkowa członków Spółdzielni nie posiada znamion pracy zarobkowej samodzielnej.

NOTATNIK

Charakter prawny premii

W „Dziale Instrukcyjno-Szkoleniowym”, opracowywanym na tamach „Nowego Prawa” (organ Ministerstwa Sprawiedliwości i Generalnej Prokuratury R. P.) przez zespół sędziów Departamentu Nadzoru Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości, opublikowana została w Nr 10 na str. 59—60 wypowiedź (Nr 3), mająca cechy wykładni obowiązujących przepisów dotyczących charakteru prawnego premii (wynagrodzeń premiovych). Ze względu na doniosłe znaczenie wynagrodzeń premiovych w działalności gospodarczej przedsiębiorstw (fundusz płaci) oraz z uwagi na instrukcyjny, dla organów wymiaru sprawiedliwości, charakter wypowiedzi cytujemy ją poniżej w całości:

„Art. 39 rozp. Prezyd. RP z 16.III.1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz.U.R.P. poz. 323).

Art. 20 rozp. Prezyd. RP z 16.III.1928 r. o umowie o pracę robotników (Dz.U.R.P. poz. 324).

I. Premia, doliczana każdorazowo do wynagrodzenia pracownika w zależności od wyników jego pracy lub od wyników pracy zespołu, stanowi składnik wynagrodzenia, podlegający uwzględnieniu przy obliczaniu wynagrodzenia, należnego pracownikowi z mocy art. 39 rozp. poz. 323/28 i art. 20 rozp., poz. 324/28.

II. Premia, przyznawana indywidualnie poszczególnym pracownikom wyróżniającym się w pracy lub za indywidualne zasługi, nie podlega uwzględnieniu przy obliczaniu wynagrodzenia, przewidzianego w art. 39 rozp., poz. 323/28 i w art. 20 rozp., poz. 324/28, jeśli nie stanowi ona stałego składnika wynagrodzenia, lecz świadczenie pozaustawowe i pozaumowne — o charakterze wyjątkowym i dobrowolnym.

III. Przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia w trybie art. 39 rozp., poz. 323/28 i art. 20 rozp., poz. 324/28 należy przyjąć za podstawę obliczenia premii, stanowiącej stały składnik wynagrodzenia (teza I), sumę

premi, przyznanych pracownikowi w ciągu ostatnich 3 miesięcy, poprzedzających rozwiązanie umowy o pracę, stosując analogiczne zasady art. 4 ustawy o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. poz. 334/1922 i późn. zm.).

Jeżeli jednak przyznanie premii poszczególnym pracownikom jest uzależnione od przyznania premii całemu zespołowi, doliczenie premii do wynagrodzenia będzie możliwe tylko wtedy, gdy w okresie, za który oblicza się wynagrodzenie zwolnionego pracownika, zespół rzeczywiście otrzymał premię.

Uzasadnienie

Dla rozstrzygnięcia pytania czy przy obliczaniu wynagrodzenia, należnego pracownikowi w przypadku rozwiązania umowy o pracę z winy pracodawcy lub wydalenia pracownika bez ważnej przyczyny (art. 39 rozp., poz. 323/1928 i art. 20 rozp., poz. 324/1928), trzeba uwzględnić obok innych składników wynagrodzenia także premię, konieczne jest rozważenie przede wszystkim charakteru premii. W zakładach pracy stosuje się zasadniczo dwa rodzaje premii, a mianowicie:

1. Premia doliczana każdorazowo do wynagrodzenia pracownika zależnie od wyników jego pracy lub od wyników pracy zespołu, oparta na z góry ustalonych i powszechnie obowiązujących normach. Premia taka stanowi w zasadzie stały składnik wynagrodzenia pracownika, zmienny jedynie w poszczególnych okresach co do wysokości w zależności od osiągniętych wyników jednostki lub zespołu, przy czym prawo do premii jest zagwarantowane bądź to w umowie indywidualnej, bądź w układzie zbiorowym.

Skoro pracownikowi w przypadku rozwiązania umowy o pracę z winy pracodawcy lub zwolnienia go bez ważnej przyczyny należy się w zasadzie pełne wynagrodzenie, jakie by otrzymał, gdyby w czasie potrzebnym do wypowiedzenia był zatrudniony, zdaje się nie ulegać wątpliwości, że premia określonego wyżej typu

podlega uwzględnieniu przy obliczaniu wynagrodzenia, należnego pracownikowi stosownie do powołanych przepisów.

2. Inny charakter mają premie, przyznawane indywidualnie poszczególnym pracownikom, wyróżniającym się w pracy, wykraczające poza obowiązek ustawowy lub umowny. Jasne jest, że premia taka nie stanowi stałego składnika wynagrodzenia, a zatem nie może być uwzględniona w wysokości wynagrodzenia, przysługującego pracownikowi w myśl art. 39 rozp., poz. 323 względnie art. 20 rozp., poz. 324.

Powyższe rozróżnienie jest zgodne z opinią Centralnej Rady Związków Zawodowych.

Przy obliczaniu wysokości premii, stanowiącej składową część wynagrodzenia, w przypadkach, przewidzianych w art. 39 rozp., poz. 323 i art. 20 rozp., poz. 324, należy mieć na względzie następujące jeszcze rozróżnienie:

1. w przypadku, gdy według obowiązujących w danym zakładzie zasad premiowania wysokość premii jest uzależniona od wysokości normy, osiągniętej przez danego pracownika, a więc gdy nie jest możliwe ustalenie, jaką premię otrzymałby pracownik w konkretnym okresie czasu, gdyby był zatrudniony, jedynie możliwe i słuszne wydaje się zastosowanie analogii z przepisem art. 4 ustawy o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu, przez przyjęcie sumy premii, uzyskanych przez pracownika w ciągu ostatnich trzech miesięcy, poprzedzających rozwiązanie umowy o pracę, jako podstawy obliczeń.

2. odmienna sytuacja zachodzi w przypadku, gdy otrzymanie premii przez poszczególnych pracowników jest uwarunkowane osiągnięciem określonej normy przez zakład pracy względnie zespół jako całość

w okresie czasu objętym premiowaniem. Stosownie i w tym przypadku zasady, wyrażonej w punkcie poprzednim, mogłoby doprowadzić do tego, że niejednokrotnie pracownik zwolniony otrzymałby wyższe wynagrodzenie od pracowników rzeczywście zatrudnionych, którzy premii nie otrzymali wobec nieosiągnięcia określonej normy przez zakład pracy względnie zespół — jako całość. Dopuszczenie takiej ewentualności byłoby zapoznaniem celu, postawionego przed art. 39 rozp., poz. 323 i art. 20 rozp., poz. 324, jakim jest zapewnienie zwolnionemu niesłusznie pracownikowi przez określony przeciąg czasu takiego wynagrodzenia, jakie by osiągnął, gdyby nie zaistniała przyczyna, uzasadniająca zastosowanie jednego z tych przepisów. Nie trzeba udowadniać, że takie postawienie sprawy kolidowałoby również w sposób jaskrawy z zasadą słuszności. Na podstawie powyższych przesłanek trzeba dojść do wniosku, że w omawianej sytuacji najwłaściwszym rozwiązaniem będzie uzależnienie zasądzenia roszczenia o premię od tego czy zakład pracy względnie zespół otrzymał premię w okresie, za który oblicza się wynagrodzenie zwolnionego pracownika. Nie nastręczy to sądowi trudności technicznych w tych przypadkach, gdy postępowanie sądowe toczy się po upływie okresu, w którym pracownikowi zwolnionemu służy prawo do wynagrodzenia. Natomiast w przypadku, gdy postępowanie sądowe zostanie wszczęte bezpośrednio po rozwiązaniu umowy o pracę, zaistnieje konieczność częściowego odstąpienia od zasady niezwłocznej płatności wynagrodzenia i wstrzymania się z ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy, aż do chwili ustalenia okoliczności osiągnięcia przez zakład pracy względnie zespół wyników, uzasadniających premiowanie, co oczywiście nie stoi na przeszkodzie wydaniu wyroku częściowego co do pozostałej części roszczenia.

Wynagrodzenie pracowników odbywających służbę wojskową

Uprawnienia osób, podlegających obowiązkowi wojskowemu określone zostały w art. 76—78 ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr 6, poz. 46). Zgodnie z art. 76 tej ustawy w okresie między powołaniem do służby wojskowej a jej odbyciem stosunek służbowy lub stosunek pracy nie może być przez pracodawcę wypowiedziany ani bez winy pracownika rozwiązany. Prawo do wynagrodzenia określone jest w art. 77 ustawy, szczegółowe zaś zasady obliczania i wypłacania wynagrodzenia zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17.VI.1950 r. (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 236). Okres pobierania wynagrodzenia i jego wysokość zależne są od rodzaju i czasu odbywanej służby wojskowej, a mianowicie:

a) w przypadku powołania do odbycia czynnej służby wojskowej na okres nie dłuższy niż dwa tygodnie pracownik zachowuje prawo do ostatnio pobieranego uposażenia lub wynagrodzenia przez cały czas odbywania tej służby; ;

b) w przypadku powołania pracownika do zasadniczej lub innej służby wojskowej (z wyjątkiem ćwiczeń lub przeszkolenia wojskowego) na okres dłuższy niż dwa tygodnie, pracownik zachowuje prawo do ostatnio pobieranego uposażenia lub wynagrodzenia do końca tego miesiąca kalendarzowego, w którym rozpoczął odbywanie służby, jednakże nie mniej niż za dwa tygodnie;

c) w przypadku powołania pracownika na ćwiczenia lub przeszkolenie wojskowe na czas dłuższy niż dwa tygodnie pracownik otrzymuje:

1) ostatnio pobierane uposażenie lub wynagrodzenie do końca tego miesiąca kalendarzowego, w którym rozpoczął odbywanie ćwiczeń lub przeszkolenia, 2) połowę ostatnio pobieranego uposażenia lub wynagrodzenia przez dalszy czas odbywania ćwiczeń lub przeszkolenia, poczynając od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym rozpoczął odbywanie tych ćwiczeń lub przeszkolenia;

d) w przypadku powołania do odbycia terytorialnej służby wojskowej (art. 46 i 47 ustawy z dnia 4 lutego 1950 r.) pracownik zachowuje w czasie pełnienia tej służby uprawnienia analogiczne do wymienionych wyżej w pkt. c) z tym jednak zastrzeżeniem, że przysługują one wyłącznie pracownikom utrzymującym rodzinę jako jedynego żywiciela. Za utrzymującego rodzinę w charakterze jedynego żywiciela uważa się pracownika, który ze swego uposażenia lub wynagrodzenia pokrywa całkowicie koszty utrzymania członka rodziny niezdolnego do zarobkowania; za niezdolnych do zarobkowania uważa się członków rodziny, których niezdolność do pracy zarobkowej lub kalectwo została stwierdzona świadectwem lekarskim oraz nieletnich poniżej lat 17, uczącą się młodzież poniżej 18 lat i mężczyzn powyżej 60 lat lub kobiety powyżej 55 lat życia. Fakt utrzymywania rodziny w charakterze jedynego żywiciela powinien być stwierdzony zaświadczeniem gminnej (miejskiej) rady narodowej.

Zasady obliczania wynagrodzenia lub uposażenia zostały ustalone w sposób następujący: przez uposażenie pracownika, zatrudnionego na podstawie stosunku publiczno-prawnego rozumie się uposażenie zasadnicze wraz ze wszystkimi dodatkami; również przez wynagrodzenie pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę rozumie się należność za pracę wraz ze wszystkimi dodatkami, wypłacanymi na podstawie umowy lub zwyczaju w danym zakładzie pracy. Jednakże wliczeniu nie podlegają: 1) zasiłki rodzinne, 2) świadczenia przyznawane na pokrycie kosztów związanych z wykonywaną pracą (np. odszkodowanie za zużyte narzędzia), 3) ekwiwalenty za umundurowanie służbowe oraz ubrania robocze lub ochronne, 4) odszkodowania, zapomogi i nagrody zwalniane od podatku od wynagrodzeń.

Przez „ostatnio pobierane uposażenie lub wynagrodzenie” należy rozumieć uposażenie lub wynagrodzenie należne pracownikowi w ostatnim terminie przewidzianym dla wypłaty — przed powołaniem do służ-

by wojskowej. Przy systemie wynagrodzeń premiovych, akordowych, od sztuki lub w procentach od obrotu, ostatnio pobierane wynagrodzenie oblicza się na podstawie przeciętnego miesięcznego zarobku z ostatnich trzech miesięcy bezpośrednio poprzedzających powołanie do odbycia czynnej służby wojskowej. Jeżeli pracownik przepracował krótszy okres niż trzy miesiące, podstawę obliczenia stanowi przeciętne wynagrodzenie dzienne za okres przez niego przepracowany. Wysokość kwot należnych członkom spółdzielni pracy ustala się na podstawie przeciętnego uzyskanego z pracy w spółdzielni dochodu z ostatnich trzech miesięcy członkostwa. Połowę należnego pracownikowi uposażenia lub wynagrodzenia oblicza się w ten sposób, że za każdy dzień czynnej służby wojskowej wypłaca mu się 1/60 część ostatnio pobieranego uposażenia lub wynagrodzenia obliczonego w stosunku miesięcznym.

Z uposażenia lub wynagrodzenia (bez względu na to, czy jest ono wypłacane w całości, czy też w połowie) pracodawca nie może potrącać sum, wypłacanych pracownikowi przez władze wojskowe z tytułu odbywania przez niego czynnej służby wojskowej. W przypadku wypłacania wynagrodzenia lub uposa-

żenia zmniejszonego do połowy pracodawca nie może dokonywać jakichkolwiek potrąceń, z wyjątkiem potrąceń z tytułu roszczeń alimentarnych. Podstawę do wypłaty pełnego bądź zmniejszonego uposażenia lub wynagrodzenia stanowi karta powołania lub odpowiednie zaświadczenie wydane przez władze wojskowe. Jeżeli pracownik odbywa służbę wojskową w miejscowości poza miejscem zamieszkania wypłata powinna nastąpić przekazem pocztowym do rąk pracownika lub też do rąk osoby przez niego upoważnionej na piśmie.

Zauważyć należy, że omówione wyżej zasady odnoszą się do wszystkich pracowników fizycznych i umysłowych, zatrudnionych we władzach, urzędach, instytucjach, przedsiębiorstwach oraz w innych wszelkiego rodzaju uspołecznionych i prywatnych zakładach pracy, bez względu na charakter stosunku pracy i przepisów prawnych, normujących ten stosunek. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia z dnia 17 czerwca 1950 r. (weszło ono w życie w dniu 3 lipca 1950 r.) tracą również moc wszystkie postanowienia obowiązujących dotychczas przepisów prawnych i układów zbiorowych w przedmiotach w nim unormowanym. k.p.

Nowelizacja przepisów o rejestrze handlowym

W Dzienniku Ustaw R. P. nr 54 pod poz. 493 z r. 1950 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 1950 r. zmieniające rozporządzenie z dnia 1 lipca 1934 r. o rejestrze handlowym. Nowelizacja ta jest konsekwencją: 1) dokonanej zmiany ustroju sądów powszechnych, 2) dokonanej przebudowy postępowania cywilnego i 3) zniesienia rejestracji przedsiębiorstw państwowych w rejestrze handlowym na mocy postanowienia art. 28 dekretu z dn. 26.X.1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych.

W związku z powyższym rozporządzenie ustala, że rejestr handlowy prowadzi sąd powiatowy, jako sąd rejestrowy. W tym samym Dzienniku Ustaw pod poz. 496 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 27.XI.1950 r. „o dostosowaniu sądów powszechnych do nowych przepisów ustrojowych i o zniesieniu sądów zbędnych“: § 6 tego rozporządzenia wymienia sądy powiatowe, którym powierza się prowadzenie rejestrów handlowych i innych przekazanych

ustawami sądom powiatowym z wyjątkiem rejestrów handlowych statków morskich. Dział „D“ rejestru, przeznaczony dla przedsiębiorstw państwowych, został zniesiony, wobec czego od dnia 1 stycznia 1951 r. rejestr składać się będzie tylko z trzech pierwszych działów prowadzonych nadal pod literami „A“, „B“ i „C“. Jednocześnie zostały skreślone wszystkie przepisy cyt. rozporządzenia z r. 1934 o rejestrze handlowym, które odnosiły się wyłącznie do rejestracji przedsiębiorstw państwowych. Przepis § 10, który postanawiał, że w postępowaniu w sprawach rejestrowych stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego, otrzymał nową redakcję, według której w postępowaniu tym stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu postępowania niespornego, o ile przepisy rozporządzenia o rejestrze handl. nie stanowią w poszczególnych przypadkach inaczej. W związku z tym rozporządzenie zmienia kilka innych przepisów natury proceduralnej głównie w kierunku uproszczenia i przyspieszenia postępowania rejestrowego. Rozporządzenie weszło w życie z dniem 1 stycznia 1951 r.

Nowe przepisy o rejestrze spółdzielni

W Dzienniku Ustaw R. P. nr 54 pod poz. 494 z r. 1950 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 listopada 1950 r. o rejestrze spółdzielni, które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1951 r. na miejsce uchylonego całkowicie rozporządzenia Min. Sprawiedliwości z dn. 15 stycznia 1949 r. o rejestrze spółdzielni. Nowe przepisy są konsekwencją dokonanych zmian w ustawodawstwie spółdzielczym, a zwłaszcza nowelizacji ustawy o spółdzielniach, której jednolity tekst ogłoszony został w Dz. Ustaw z r. 1950 nr 25 poz. 232. Na uwagę zasługują następujące przepisy o rejestrze spółdzielni: Rejestr prowadzi sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się siedziba spółdzielni. Do postępowania w sprawach rejestrowych spółdzielni stosuje się odpowiednio przepisy o rejestrze handlowym, o ile przepisy szczegółowe cyt. rozporządzenia nie stanowią inaczej. Rejestr składa się z trzech działów, numerowanych cyframi rzymskimi. Do działu I wpisuje się spółdzielnie, do II — centrale spółdzielni, do III — centrale spółdzielczo-państwowe. Wzory po-

szczególnych działów, prowadzonych w oddzielnych księgach, zostały załączone do tekstu rozporządzenia. Wpisy do rejestru nie podlegają ogłoszeniu (przepis podyktowany względami oszczędnościowymi) z wyjątkiem wpisu o przywróceniu działalności spółdzielni. Jednostki podlegające obowiązkowi wpisu do rejestru spółdzielni zwolnione są od obowiązku przedstawiania sądowi rejestrowemu inwentarzy i bilansów.

Wynika stąd, że sądy powiatowe, prowadzące rejestr handlowy, będą również prowadzić rejestr spółdzielni, podobnie jak to miało miejsce dotychczas w sądach okręgowych. Z tego względu aktualny jest również dla spółdzielczości przepis § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 27 listopada 1950 r. „o dostosowaniu sądów powszechnych do nowych przepisów ustrojowych i o zniesieniu sądów zbędnych“ (Dz. U. R. P. nr 54 poz. 496), wymieniający sądy powiatowe, którym powierzone zostało prowadzenie rejestrów handlowych dla określonych okręgów sądów powiatowych. S. B.

Wydawca „POLSKIE WYDAWNICTWA „GOSPODARCZE“ Warszawa, ul. Poznańska 15

Redakcja: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Hermelin Aleksander, Mayzel Jerzy, Mizera Stefan, Rzepka Zbigniew

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19

Adres Administracji: Warszawa, ul. Poznańska 15, telefon 7-39-45

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“ Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396

Warunki prenumeraty: rocznie 42 zł, półrocznie 21 zł, kwartalnie 10,50 zł.

Zam. 1309 z dn. 2.I.1951 r. Nakład 8.500 egz. Ukończono w styczniu 1951 r.

Druk. „Prasa Demokratyczna“, Warszawa, Śniadeckich 16.

2-B-10837

Cena 3,50 zł.